

BIJLAGE I.
Art. 19.

RAPPORT van het moderamen der generale synode van Sneek/Utrecht 1939.

Aan de generale synode van Utrecht 1943.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Door de generale synode van Sneek/Utrecht werd aan het moderamen opgedragen verder te handelen met ds Rietberg. Het moderamen heeft hieraan voldaan. Overeenkomstig hetgeen ter synode besloten werd, is aan ds Rietberg gevraagd „zich — in afwachting van de beslissing der volgende synode op zijn bij haar in te dienen kerkrechtelijke bezwaren — aan de besluiten der generale synode te onderwerpen”. Deze laatste uitdrukking kwam in de plaats van de uitdrukking „als bindend aanvaard”. Op dit schrijven kwam van ds Rietberg antwoord in d.d. 15 Mei j.l.

Voorts was aan het moderamen opgedragen een schrijven van medeleven te zenden aan de vrouwen van de predikanten, die zich in gevangenschap of gijzeling bevinden, en ook aan mevr. dr Van Dijk en mevr. prof. V. H. Rutgers. Aan deze opdracht is eveneens voldaan. Op al deze brieven is een antwoord ontvangen. Ingevolge het verzoek van verschillende vrouwen van bedoelde predikanten is ook aan deze laatsten een schrijven van het moderamen rechtstreeks gericht. Aan mr dr J. Donner werd de blijdschap der synode vertolkt over zijn invrijheidstelling.

Een derde opdracht was uw vergadering te dienen van advies inzake de wenselijkheid van het al of niet continueeren van het synodaal bureau, de nadere regeling van het scribaat en van het quaestoraat.

Het synodaal bureau. Wij stellen voor, mede in overleg met dr Ruys, dit, althans onder de tegenwoordige oorlogsomstandigheden, niet te continueeren. De behoefte aan een dergelijk bureau wordt thans niet zoozeer gevoeld, te minder nu de beide scribae reeds tijdens de zittingen der synode den meest dringenden arbeid konden afdoen. Bovendien is gebleken, dat, indien bepaalde stukken tijdens de zittingen der synode moeten vermenigvuldigd worden, dit vlug en goedkoop geschieden kan door een vertrouwde type- of stencil-inrichting.

Hulp voor het scribaat. De ervaring heeft geleerd, dat het scribaat der synode, althans in een tijd, waarin de synode telkens moet vergaderen, te zwaar belast is. Het aanstellen van een hulpkracht brengt geen voldoende baat, daar de uitgaande stukken in den regel niet in meerdere exemplaren verzonden worden en zij dus toch elk afzonderlijk door het scribaat moeten worden opgesteld. Bovendien valt de meeste arbeid van het scribaat in den tijd, die onmiddellijk op de zittingen der synode volgt. Het komt het moderamen daarom als de beste oplossing voor, dat de scribae na elke zittingsperiode op kosten der synode zooveel mogelijk van hun gemeentelijken arbeid in overleg met hun kerkeraad worden vrijgesteld, gedurende een tijd van minimaal even zoovele weken en maximaal tweemaal zoovele weken als de synode vergaderde, een en ander in overleg met het moderamen.

Hulp voor het quaestoraat. Het moderamen stelt voor, dat de nieuwe quaestor zich in verbinding stelt met den accountant, om samen een regeling te ontwerpen voor de administratie en boekhouding, daarbij winst doende met hetgeen de vorige quaestor als vrucht van een vierjarige ervaring heeft opgemerkt en aan den accountant heeft gemeld.

Namens het moderamen van de generale synode van Sneek/Utrecht,
J. HOEK, rapporteur.

's Gravenhage, 22 Juni 1943.

BIJLAGE II.
Art. 22.

RAPPORT der werkzaamheden van deputaten inzake de nieuwe vertaling van het Nieuwe Testament.

De door de generale synode van de gereformeerde kerken aangewezen deputaten hielden hun eerste vergadering op Dinsdag 17 Maart 1942, te weten dr J. Hoek, dr

N. J. Hommes, dr J. L. Koole, dr H. N. Ridderbos, dr R. Schippers en dr N. van der Laan. Van prof. S. Greijdanus is bericht ingekomen, dat hij de hem door de synode verstrekte opdracht om in dit deputaatschap op te treden niet kan aannemen en dat hij ook verder niet aan de werkzaamheden zal kunnen deelnemen. Op voorstel der vergadering wordt nu dr J. Hoek tot voorzitter aangewezen, terwijl dr N. van der Laan zal optreden als secretaris-penningmeester. Besloten wordt een oproep in de nog verschijnende kerkelijke bladen te plaatsen met de opwekking tot predikanten en overige gemeenteleden hun opmerkingen omtrent de Nieuwe Vertaling in zoo uitgebreid mogelijke schakeering tot half Mei in te zenden aan den secretaris.

Aan dezen oproep werd voldaan door 21 broeders en zusters van den meest uiteenloopenden aard, dus niet alleen door predikanten, maar — om een voorbeeld te noemen — zelfs door een zeer belangstellende moeder van een groot gezin, in wier huiselijken kring de Nieuwe Vertaling regelmatig gelezen wordt. Natuurlijk valt het moeilijk in 't kort een samenvattende opsomming te geven van de talrijke bezwaren, die de inzenders meenen te mogen inbrengen tegen de Nieuwe Vertaling: sommige zijn meer taalkundig, andere meer stilistisch getint, terwijl weer andere zuiver typografisch genoemd kunnen worden, daar ze de aandacht vestigen op de vele slordigheden en inconsequenties, die de Nieuwe Vertaling in dit opzicht vertoont. Vele inzenders geven ook hun totaal-indruk weer, die bij sommigen neerkomt op een vooruitstrevend verlangen naar het oogenblik, waarop deze vertaling in onze kerken zal worden gelezen, bij andere daarentegen op een vasthouden aan de oude, welhaast classiek geworden taal van onze 17de-eeuwsche Statenvertaling, die door geen enkele latere herziening kan en mag worden vervangen.

In de vergadering van 7 Juli werd van dit alles voorlezing gedaan en werden de ingekomen brieven onder de aanwezigen verdeeld met verzoek de opmerkingen te schiften en wat beteekenis had te noteeren ter doorzending aan het Nederlandsch Bijbelgenootschap. Dit verleende zijn volle medewerking door toezending aan alle deputaten van een exemplaar van den inmiddels verschenen tweeden druk en van een volledige lijst der in zijn vergaderingen reeds besproken verbeteringen. In twee achtereenvolgende samenkomsten, gehouden op 8 en 15 September, heeft daarna de bespreking plaats gehad van de opmerkingen, die voor doorzending in aanmerking bleken te komen. Deze zijn daarna doorgezonden naar het Nederlandsch Bijbelgenootschap. Deputaten spreken hun voldoening uit over de belangstelling en waardeering, die hun arbeid in zoo ruimen en rijk geschakeerden kring mocht ondervinden en niet het minst van het Nederlandsch Bijbelgenootschap zelf, dat op alle manieren hun arbeid heeft vergemakkelijkt.

J. HOEK, voorzitter.

N. VAN DER LAAN, secretaris-rapporteur.

BIJLAGE III.

Art. 23.

RAPPORT van de deputaten voor diaconale zaken.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

Als deputaten voor diaconale zaken hebben wij u het volgende te rapporteeren.

De generale synode van Sneek wees in haar zitting van 6 Maart 1941 als deputaten voor diaconale zaken aan de broeders mr A. J. L. van Beeck Calkoen, J. H. Donner, dr J. Hoek, prof. dr D. Nauta en mr J. W. Noteboom¹⁾. Aan dit deputaatschap werd de opdracht verstrekt bij gebleken behoefte „in diaconale zaken, die voortvloeien uit den bezettingstoestand in Nederland en die niet betreffen de correspondentie met de centrale Nederlandsche overheidsorganen en de centrale organen van de bezettende macht, de kerken met haar diaconieën van advies te dienen” (Acta vorige synode, art. 442).

Aan deze opdracht voldoende hebben uwe deputaten meerdere malen vergaderd om de moeilijkheden, die zich tengevolge van den bezettingstoestand op diaconaal gebied voordeden, onder de oogen te zien en zoo noodig dienaangaande de kerken te dienen van advies.

De voornaamste punten, die hierbij aan de orde kwamen, waren de volgende: het al of niet geoorloofde van het in bepaalde gevallen verstrekken van mededee-

¹⁾ Mr Noteboom was door zijn gijzeling helaas verhinderd aan onzen arbeid deel te nemen.

lingen aan andere instanties omtrent ondersteunde gemeenteleden en de bedragen der hun verleende hulp;

de houding, welke onze diaconieën dienen in te nemen tegenover organisaties als Winterhulp Nederland en den Nederlandschen Volksdienst;

de besteding en/of belegging van diaconale gelden, die boven de normale behoeften aan kasmiddelen aanwezig zijn;

het verbod van openbare geld- of goederen-inzameling zonder toestemming van den procureur-generaal of van den secretaris-generaal;

de taak der diaconieën ten opzichte van hen, wier gezinnen door gevangenschap of doordat zij voor het lidmaatschap van hun vakorganisatie bedankten, in finantieele moeilijkheden geraakten;

de verzorging der patiënten van het voormalige fonds „D.E.L.”;

de onderlinge hulpverlening van diaconieën.

Omtrent deze en meerdere punten hebben uwe deputaten adressen gegeven, hetzij per brief aan diaconieën, die zulks vroegen, hetzij in den vorm van mondelinge bespreking, hetzij ook per circulaire aan al onze diaconieën.

Wij vertrouwen, dat wij hiermede onze kerken hebben gediend en de eenparigheid van handelen door onze diaconieën in deze tijden hebben bevorderd.

Uwe vergadering de leiding des Heiligen Geestes toebiddend,

namens genoemde deputaten,

J. HOEK, rapporteur.

BIJLAGE IV.

Art. 24.

RAPPORT van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Utrecht 22 Juni 1943 en volgende dagen.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Ondergeteekende, door de generale synode van Sneek aangewezen als samenroeper van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken, bericht u hiermede dat hij, aangezien deze deputaten ten gevolge van den oorlogstoestand verhinderd waren hun taak te vervullen, aan de opdracht tot samenroeping geen gevolg heeft gegeven.

Prof. dr A. A. van Schelven, die heeft opgehouden deputaat voor de correspondentie met buitenlandsche kerken te zijn, deed mij een bedrag van vier en tachtig cent (f 0.84) toekomen, zijnde rente, welke eerst na de indiening van het rapport der deputaten aan de synode van Sneek door zijn kassier was vastgesteld; welk bedrag ter beschikking van de synode is.

G. CH. AALDERS.

Heemstede, 19 Juni '43.

BIJLAGE V.

Art. 25.

RAPPORT van den deputaat voor het in ontvangst nemen van collecten en giften voor Canada.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Utrecht, 22 Juni 1943 en volgende dagen.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Ondergeteekende, door de generale synode van Sneek belast met het in ontvangst nemen van collecten en giften voor Canada, bericht u hiermede dat hij op 5 Januari 1940 ontving eene halve collecte van de kerk van Gerkesklooster-Stroobos, ten bedrage van twaalf gulden vijf cent (f 12.05); welk bedrag ten gevolge van den oorlogstoestand niet naar Canada kon worden overgemaakt en nog onder zijne berusting is.

G. CH. AALDERS.

Heemstede, 19 Juni 1943.

BIJLAGE VI.
Art. 26.

RAPPORT van de deputaten voor het toezicht op het archief.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De deputaten voor het toezicht op het archief deelen u mede, dat zij zich op de hoogte hebben gesteld van den toestand van het archief, en dit, voor zoover de stukken aanwezig waren in goede orde hebben bevonden. Daar van de synode van Sneek nog tal van missives berusten in de nalatenschap van wijlen dr G. Keizer, kon de archivaris, dr Th. Ruys, de registratie en ordening van al de stukken van deze synode nog op lange na niet voltooiën, terwijl, gelijk vanzelf spreekt, dit ook het geval is met de stukken van de voortgezette synode Sneek/Utrecht, die eerst op 29 April j.l. gesloten werd.

De deputaten voornoemd gedenken met dankbaarheid den arbeid van hun mede-deputaat dr G. Keizer, in wiens vacature door deze synode moet worden voorzien, indien even mogelijk door de benoeming van een broeder, die niet ver van Den Haag woont en met het archiefwezen op de hoogte is.

Met broedergroeten, de deputaten voornoemd,

namens hen

K. DIJK, rapporteur.

Den Haag, 10 Juni '43.

BIJLAGE VII.
Art. 33.

RAPPORT van de classis 's Gravenhage, belast met het uitschrijven van een bededag.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, in vergadering bijeen te Utrecht.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

De classis 's Gravenhage der Gereformeerde Kerken, door de laatstgehouden generale synode wederom aangewezen voor het uitschrijven van een bededag (Acta art. 138), heeft de eer, aangaande haar arbeid in de periode Augustus 1939 tot heden het volgende u te rapporteeren.

Vele keeren kwamen in deze jaren verzoeken in van kerken en personen, om een biduur uit te schrijven.

Voor de volgende Zondagen is dit geschied: 12 November 1939; 24 November 1940; 21 September 1941; 8 Februari 1942; 26 Juli 1942; 7 Maart 1943 en 17 Mei 1943.

Al deze bidstonden hadden betrekking op den grooten nood dezer tijden; op dien nood in het algemeen, of meer op de benauwing ten aanzien van een bijzonder punt (b.v. de maatregelen ten aanzien van het christelijk onderwijs en de vervolging der Joden).

Tenslotte zij nog het volgende opgemerkt:

Kwamen er verzoeken bij de classis in, terwijl de synode vergaderde, of dan, wanneer zij weer spoedig vergaderen zou, dan stelde de classis zich op het standpunt, dat niet zij zelf, maar de synode te beslissen had, en zond dienovereenkomstig de brieven aan haar door.

Met heilbede en broedergroet,

namens de classis 's Gravenhage der Gereformeerde Kerken,

H. VERSLUYS, act.

BIJLAGE VIII.
Art. 34.

RAPPORT van de deputaten voor den geestelijken arbeid onder de schippers.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, te houden te Utrecht 1943.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De deputaten, benoemd door de generale synode van Sneek in 1939 voor den geestelijken arbeid onder de schippers, ds J. Douma te Arnhem, br H. Booij Thz. te Alphen

a. d. Rijn en ds J. Dijkstra te Hoorn, hebben de eer uwe vergadering het volgende te rapporteeren:

Krachtens hun opdracht (Acta, art. 146 sub 3a) hebben zij de kerken, die hiervoor naar hun inzicht nog in aanmerking kwamen, opgewekt afzonderlijke plaatselijke commissies te vormen voor den geestelijken arbeid onder de schippers, (bijlage 1). Eenig resultaat hiervan kunnen zij niet berichten.

Ter voldoening aan het in art. 146 sub 3b genoemde hebben deputaten zich allereerst gewend tot den kerkeraad van Amsterdam met de dringende uitnodiging het initiatief te nemen tot een zoodanige geestelijke bearbeiding der schippers in de havens van Amsterdam en elders in de provincie Noord-Holland als in de „Regeling van samenwerking voor den geestelijken arbeid onder de schippers, die tijdelijk vertoeven in de havens van Rotterdam en/of elders in de provincie Zuid-Holland” is omschreven. Met dankbaarheid mogen zij melden, dat deze zich hiertoe bereid heeft verklaard en zich dienaangaande nader gewend heeft tot de classis Amsterdam. De classis richtte zich terstond tot de particuliere synode van Noord-Holland, Juni 1941, welke uitsprak, dat de aan de orde gestelde zaak een noodzakelijke moet worden geacht en voorts besloot in Januari 1942 nog eens samen te komen tot het nemen eener definitieve beslissing, nadat dan vooraf op de vergaderingen der classes van Noord-Holland over deze zaak kon gehandeld zijn. Dit laatste is echter niet geschied en evenmin is de particuliere synode van 1941 hiervoor weer bijeen geweest. De particuliere synode van 1942 heeft de desbetreffende commissie, door haar voorgangster aangewezen, ontbonden en heel deze aangelegenheid verwezen naar de classes van Noord-Holland met advies desgewenscht óók de classes van Utrecht hierin te betrekken en om medewerking te vragen. Deze loop der dingen heeft helaas! zulk een vertraging veroorzaakt, dat het begeerde doel tot op heden niet werd bereikt.

Ook is in het Noorden des lands een voorbereidende bespreking geweest, welke niet zonder vrucht was. De Gereformeerde Kerk van Groningen heeft zich reeds bereid verklaard eventueel als „beroepende” kerk voor den schippersarbeid op te treden. Moge de hoop vervuld worden, dat ook hier eerlang een schipperspredikant komt!

Hoe deputaten zich van de in art. 146 sub 3c genoemde opdracht hebben gekweten blijkt uit de bijlagen 2, 3, 4 en 5. Opgemerkt moge worden, dat volgens den indruk van deputaten nog veel te weinig ambtelijk bezoek bij de schippers wordt gebracht. Een kerk meldde ons, dat van hun ongeveer 80 schippersleden een 6-tal rapporten binnen kwam van andere kerken over gebrachte ambtelijke bezoeken. De schippers zelf zijn vaak nalatig om zich te melden, maar des te meer hebben de kerkeraden zich dan eigener beweging te beijveren om hen op te sporen.

Ter uitvoering van het volgende punt hunner opdracht (art. 146 sub 3d) hebben deputaten zich tot de kerken aan vaarwater gelegen, en dit heel ruim genomen, gewend met het verzoek de avondmaalszondagen te houden op den tweeden Zondag van de maanden Januari, April, Juli en October, met dien verstande, dat naar eigen inzicht van elken kerkeraad hiervan wordt afgeweken voor wat de maand April betreft, wanneer op dien Zondag het Paascheest zou vallen. Van onderscheidene kerken werd bericht ontvangen, dat aan het verzoek is voldaan. De schippers zijn hiermede gediend. Slechts enkele kerken opperden bezwaren tegen de voorgestelde data. Nu zal allicht tegen elke regeling eenig bezwaar te maken zijn, maar deputaten blijven op grond van hetgeen zij in bijlage 6 hebben aangevoerd van oordeel, dat hun data het minst door moeilijkheden gedrukt worden.

De catechisatierooster (Acta art. 146 sub 3e) is jaarlijks vastgesteld en aan de kerken verzonden met het dringend verzoek toch geregeld voort te gaan met het catechetisch onderwijs aan schipperskinderen. In verband met de uitbreiding tengevolge van de inkorting der vacantie hebben deputaten enkele Zondagen van den catechismus gesplitst. Ook is door hen een contrôlelijst ontworpen ter bevordering van dit onderwijs, welke op den achterkant van den rooster is gedrukt. De behoefte hieraan is uit de praktijk geboren. Reeds is gebleken, dat sommige catechisanten deze lijst geregeld laten teekenen. Deputaten meenen telkens nog te weinig medewerking van de schippers zelf te bespeuren. Het is van groot belang, dat de kerken hun schippersleden dezen rooster toezenden met de opwekking tot geregelde inlevering, waaruit dan de getrouwheid in het catechisatiebezoek den kerkeraden kan blijken. De bijlagen 7, 8, 9 en 10 toonen u deze roosters, terwijl bijlage 11 de contrôlelijst weergeeft, die echter op den rooster voor het jaar 1943 was gedrukt.

Aan het besluit der synode (Acta art. 146 sub 4) hebben deputaten uitvoering gegeven door den arbeid per circulaire (bijlage 12) bij de kerken aan te bevelen voor financiële steun.

Voorts zij het hun veroorloofd nog enkele dingen aan te stippen:

Het christelijk onderwijs aan schipperskinderen mag nog een gezegenden voortgang hebben.

Bij de opheffing van de jeugdverenigingen hebben deputaten meegewerkt om op onderscheidene plaatsen bijbelkringen op te richten.

In Wemeldinge, Lobith, Rotterdam en Amsterdam gaat het werk onder de schippers

met kracht voort. Te Rotterdam mocht de eerste predikant voor den geestelijken arbeid onder de schippers worden beroepen. Deputaten waren bij de intrede van ds De Wit door br Booy vertegenwoordigd. Ook op andere plaatsen als Groningen en Zwolle wordt veel onder de schippers gewerkt. Evenwel zijn er nog kerken, die zich niet of nagenoeg niet met de schippers bemoeien.

Deputaten hebben tweemaal met onderscheidene werkers in dezen arbeid een samenspreking gehad, waarin mocht worden getuigd van zegen op het werk. Zulk een samenspreking is van groot belang voor den voortgang van het werk, aangezien allen werken onder een groep menschen, die op onderscheidene arbeidsterreinen telkens weer worden ontmoet.

Concludeerende mogen zij uitspreken, dat de geestelijke arbeid onder de schippers van te meer beteekenis wordt, naarmate deze arbeid meer in kerkelijke baan wordt geleid.

Zij hebben dan ook de eer u voor te stellen: [volgt in art. 34].

Uw vergadering het licht des Heiligen Geestes toebiddende,

namens deputaten,

J. DIJKSTRA, rapporteur.

Hoorn, 15 Juni 1943.

N.B. De in dit rapport genoemde bijlagen zijn circulaires, die successievelijk aan de kerken gezonden zijn.

BIJLAGE IX.
Art. 37.

RAPPORT van de deputaten inzake steunverleening aan Hongaarsche studenten over de jaren 1940—1943.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd te Utrecht.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Uw deputaten C. van den Bos, dr F. W. Grosheide, dr G. M. den Hartogh, ds A. Hoeneveld en ds H. A. Munnik, blijkens art. 319, ten 25e van de Acta der generale synode 1939 te Sneek gehouden, benoemd voor steunverleening aan Hongaarsche studenten, hebben de eer u het volgende te rapporteeren:

1. Wat hun werkzaamheden aangaat:

Ze hebben in de vier jaren, die voorbijgingen niet eenmaal vergaderd en hebben hun werkzaamheden afgedaan door schriftelijke correspondentie, waarbij prof. Grosheide als voorzitter fungeerde, br C. van den Bos als penningmeester en ds Munnik het scribaat waarnam. Een der deputaten ontviel ons door den dood, prof. dr A. G. Honig. Wij gedenken zijn trouwen, toegewijden arbeid en vergeten niet, dat hij de Hongaren te Kampen van jaar tot jaar in de vacaties voorzag van goede tehuizen. In den loop van deze synodeperiode werd zijn open plaats door prof. den Hartogh bezet.

Voor den cursus 1939/'40 werd steun verleend aan K. Pete uit Papa te Kampen. Hamar uit Slovensko verscheen niet door de oorlogsomstandigheden. Te Amsterdam werden gesteund Sarközij uit Debreczen, Gillicze en Kulifay uit Budapest.

Voor den cursus 1940/'41 werd steun verleend aan twee Oekrainers te Kampen, nl. M. Borowski en Slobodian en aan den Hongaar A. Kossar te Kampen, terwijl de twee Hongaren, aan wie voor Amsterdam een beurs verleend werd, niet kwamen, omdat zij geen toestemming ontvingen op reis te gaan.

Voor den cursus 1941/'42 ontvingen steun de Oekrainer M. Borowsky en de Hongaar A. Kossar te Kampen en S. Gilicze en G. J. Kulifay te Amsterdam, beide Hongaren uit Budapest.

Voor den cursus 1942/'43 ontving alleen de Oekrainer Borowsky steun.

Vershillende Hongaren hadden voor dezen cursus steun aangevraagd, maar waren niet in de gelegenheid over te komen.

Meerdere Hongaren hebben zich allerlei moeite getroost om in ons land te kunnen studeeren, maar werden niet in staat gesteld de reis naar hier te maken.

Het is buitengewoon te betreuren, dat de oorlog den arbeid der steunverleening zoozeer heeft verhinderd.

2. Wat betreft de finantiën en hun beheer:

Wat het beheer der finantiën betreft, verwijzen deputaten naar het bijgaand financieel verslag van den penningmeester, dat hun goedkeuring heeft.

3. Wat betreft het algemeen oordeel:

Deputaten blijven bij hun overtuiging in een vorig rapport uitgesproken, dat er voor het reformatorisch werk in Hongarije geen beter werk te doen is, dan begaafde Hongaarsche studenten in aanraking te brengen met onze theologie en ons kerkelijk leven. Daarom meenen zij, dat hun arbeid moet worden voortgezet zoodra de omstandigheden het weer toelaten, dat Hongaren hier studeeren.

4. Wat de voorstellen betreft:

Deputaten stellen aan uw vergadering voor:

- a. hun handelingen goed te keuren;
- b. voor de volgende drie jaren opnieuw deputaten te benoemen met dezelfde opdracht;
- c. vooreerst geen steun te vragen aan de kerken, maar die zoo noodig te verleen uit de saldi der laatste jaren en deputaten te machtigen aan de kerken te vragen een halve collecte per jaar, of een bijdrage, jaarlijks af te dragen, zoodra dit noodzakelijk blijkt

Bestrale de Heilige Geest uw vergadering met Zijn licht

H. A. MUNNIK, rapporteur.

Zwolle, 3 Juni 1943.

BIJLAGE X.
Art. 38.

RAPPORT van het comité „Overvloed van werk en werkkrachten”.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, welke D.V. zal gehouden worden te Utrecht op 22 Juni 1943 en volgende dagen.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

Het comité „Overvloed van werk en werkkrachten in de Gereformeerde Kerken” heeft de vrijheid uw aandacht te vragen voor onderstaande mededeelingen betreffende zijn arbeid sedert het zijn vorig verslag aan de synode van Sneek 1939 mocht aanbieden.

Uiteraard moeten de mededeelingen thans wegens de papierschaarschte zeer beknopt zijn. Tot vermelding van de hoofdzaken moeten we ons wel beperken.

De rapporten, welke van de gesteunde kerken werden ontvangen, gewaagden van geestelijken opbloei, zich openbarend in groter belangstelling voor de prediking en het catechetisch onderwijs, en toenemende offervaardigheid voor den kerkedienst en de diaconale verzorging. Op menige plaats mocht het komen tot instelling van de ambten of kon worden overgegaan tot het beroepen van den hulpprediker als dienaar des Woords. Het getal der gesteunde kerken, die een candidaat in de theologie als dienaar des Woords konden beroepen, klom tot 44 en nog steeds komen aanvragen om steun, teneinde het beroepingswerk ter hand te kunnen nemen. Ook verdient wel bizonder uw aandacht het verheugende feit, dat reeds 20 kerken bericht konden zenden geen steun meer te behoeven door verbetering der financiën, waardoor mede het mogelijk was nieuwe hulpaanvragen van andere kerken in te willigen.

Aan 82 kerken, die een candidaat benoemden of een candidaat als predikant be-riepen, wordt thans steun geboden, hetzij tot een meer intensieve bearbeiding der gemeente, hetzij tot een krachtiger aanvangen van het werk der evangelisatie. Niettemin blijft er nog veel werk, dat ter hand dient genomen, en ook wel ter hand zou zijn genomen, zoo den laatsten tijd zich geen gebrek aan candidaten was gaan voordoen. Het getal der candidaten, die naar een beroep uitzien, is wel tamelijk gebleven en nog steeds pijnlijk groot, maar — daarover mogen we ons verblijden — het gebrek aan candidaten voor de door ons comité gesteunde kerken vindt zijn oorzaak in het feit, dat vele groote kerken zijn overgegaan tot het benoemen van een hulpprediker, hetzij in het belang van het werk der evangelisatie, hetzij als voorbereiding van een nieuwe predikantsplaats.

Zoo is er, Gode zij dank, in deze tijden van onrust en woeling, een toenemende activiteit en groei van de kerk van onzen Heere Jezus Christus. Hij gaat voort de gekenden Zijns Vaders bijeen te vergaderen door Zijn Geest en Woord, hier en tot aan de einden der aarde; — en wij Zijne dienstknechten mogen Zijn mede-arbeiders zijn.

Wat de financiën aangaat, kan met grooten dank aan Hem, die de harten tot milddadigheid bewoog, worden medegedeeld, en ook met veel dank aan de kerken, die een collecte hielden of giften zonden, en voorts aan de contribuanten en de vele donateurs (trices) die hunne giften in de kerkcollecten deponeerden, dat de ontvangsten de uitgaven hebben overtroffen. De rekening van ontvangsten en uitgaven volgt hieronder.

Acta G. S.

Wij verzoeken u vriendelijk de boekhouding te laten nazien door uwe daarvoor aange-
wezen commissie of, zooals dit een vorige maal plaats had, door uw moderamen.

Wij vertrouwen, dat van uwe synode opnieuw een krachtige opwekking zal uitgaan
om het comité den noodigen steun te blijven verleen, gedachtig aan het bevel van
onzen verheerlijkten Koning tot Zijne apostelen op den berg der hemelvaart gesproken:
„en gij zult Mijne getuigen zijn, zoo te Jeruzalem, als in geheel Judea en Samaria,
en tot aan het uiterste der aarde”. Handelingen der Apostelen 1 : 8.

Zoo hebbe het woord des Heeren zijn loop ook nu, en worde verheerlijkt, gelijk eens
bij de Thessalonicensen (2 Thess. 3 : 1).

Uwe vergadering bij alle uwe beraadslagingen de leiding des Heiligen Geestes toe-
biddende,

namens het comité voornoemd,

het moderamen:

Prof. dr F. W. GROSHEIDE, *voorzitter.*

J. W. BONDA.

Ds A. SCHWEITZER, *em. pred., secretaris-penningmeester.*

Ermelo, 15 Juni 1943.

Rekening van ontvangsten en uitgaven over Juli 1939 tot en met 1942.

JULI 1939 t/m JUNI 1940.

<i>Ontvangsten</i>	<i>Uitgaven</i>
Contributies f 9.270.72	Nadeelig saldo f 535.32
Giften - 690.87	Restitutie contributies - 35.—
Collecten - 3.599.13	Steunuitkeeringen - 16.887.50½
Aflossing geleend kasgeld - 5.500.—	Onkosten - 1.630.48½
Uit verkoop oblig. N.S. - 1.605.50	Kassaldo - 1.834.47
Restitutie steun - 100.—	
Rente „ 156.56	
Totaal f 20.922.78	Totaal f 20.922.78

JULI 1940 t/m JUNI 1941.

<i>Ontvangsten</i>	<i>Uitgaven</i>
Kassaldo f 1.834.47	Steunuitkeeringen f 16.136.80½
Contributies - 6.623.34	Restitutie contributies - 41.36
Collecten - 6.806.10	Onkosten - 1.593.19½
Giften - 1.531.65	Kassaldo - 1.049.10
Restitutie steun - 25.—	
Kasgeldleening - 2.000.—	
Totaal f 18.820.46	Totaal f 18.820.46

JULI 1941 t/m JUNI 1942.

<i>Ontvangsten</i>	<i>Uitgaven</i>
Kassaldo f 1.049.10	Steunuitkeeringen f 17.818.74
Contributies - 8.272.97	Voor lectuur - 549.20
Giften - 1.590.51	Restitutie van teveel over-
Collecten - 9.986.37½	gemaakt - 63.65
Zakjes-actie - 11.298.89½	Aflossing kasgeldleening - 2.000.—
Restitutie steun - 50.—	Onkosten - 1.529.51
	Kassaldo - 10.286.75
Totaal f 32.247.85	Totaal f 32.247.85

De rekening van ontvangsten en uitgaven over het boekjaar Juli 1942 en eindigend
Juni 1943 kon nog niet worden opgemaakt.

BIJLAGE XI.
Art. 39.**RAPPORT van de deputaten voor de geestelijke verzorging van de verstrooide gereformeerden in Frankrijk.***Weleerwaarde en eerwaarde broeders,*

Deputaten voor de geestelijke verzorging van de verstrooide gereformeerden in Frankrijk, aangewezen door de synode van Sneek, blijkens art. 319 no. 23 van haar Acta, hebben de eer, u het volgende te rapporteeren:

Het voorzitterschap van deputaten werd waargenomen door ds W. W. Meynen, het secretariaat door dr F. W. Grosheide. Door de oorlogsomstandigheden was het onmogelijk geregeld overleg te plegen met ds J. Maaskant te Brussel en br C. Zwaan te Mechelen. Ook aan de opstelling van dit rapport hebben de beide broeders niet medegewerkt.

De arbeid in Frankrijk kon vrij geregeld voortgaan. Ds Maaskant ontving verlof om de gereformeerde Nederlanders in het niet bezette deel van Frankrijk te bezoeken en heeft van zijn ervaringen geregeld verslag gedaan in „De Open Poort”. Deputaten hebben niet naar Frankrijk kunnen reizen en ook verder aan den eigenlijken geestelijken arbeid niet kunnen deelnemen. Hun werk heeft zich moeten bepalen tot het bieden van finantieelen steun.

Van de kerken werd van 1 Augustus 1939 tot 31 Mei 1943 ontvangen de som van f 10320.30. Er werd vrij geregeld gecollecteerd, het waren vooral enkele grootere kerken, die in gebleke bleven. Aan de kerk van Brussel werd uitgekeerd f 8500.—, waaraan f 12.10 onkosten verbonden waren. Aanvankelijk kon het overmaken van gelden regelmatig geschieden. Later kwamen er bepalingen in verband met de deviezenbepalingen, waardoor niet meer dan f 1000.— per half jaar kon worden gezonden.

Deputaten zijn dankbaar, dat het werk in Frankrijk kon worden voortgezet, ook in den bangen oorlogstijd en oordeelen, dat aan ds Maaskant een woord van dank toekomt voor den ijver en de trouw, waarmede hij ook in deze periode den arbeid in Frankrijk heeft verricht.

Deputaten stellen u voor: [volgt in art. 39].

Met broedergroeten en heilbede:

W. W. MEYNEN, *voorzitter.*

F. W. GROSHEIDE, *secretaris-penningmeester.*

BIJLAGE XII.
Art. 40.**RAPPORT van de deputaten voor radio-kerkdienstuitzendingen.**

Deputaten meenen goed te doen, niet uitvoerig te rapporteeren over verschillende punten, welke sedert geruimen tijd alle actualiteit hebben verloren, als daar zijn de verhouding tusschen uw deputaten en de voormalige N.C.R.V.; de daarmee samenhangende kwestie der z.g. kerkraden, alsmede de ontwikkeling van het officieele omroepbestel in ons land.

Al deze dingen zijn thans niet aan de orde, en het heeft weinig zin, dit alles in extenso te memoreeren. Gelijk vanzelf spreekt, zijn uw deputaten te allen tijde bereid tot het geven van elke gewenschte inlichting.

Afzonderlijke vermelding verdient de zeer omvangrijke arbeid in tal van vergaderingen en conferenties, door uw deputaten verricht ten behoeve van het gaande houden der kerkdienstuitzendingen onder de omstandigheden welke van de bezetting van Nederland het gevolg waren.

In een rapport, uitgebracht 5 Maart 1941 ter vergadering der synode te Utrecht, hebben deputaten hun beleid uiteengezet en verdedigd; zij smaakten de voldoening, dat het door de generale synode met meerderheid van stemmen werd goedgekeurd. Deputaten zouden zoolang kunnen voortarbeiten, totdat blijken zou, dat de N.C.R.V. of rechtstreeks of zijdelings zou zijn ingeschakeld in het nieuwe omroepbestel. Alsdan zou de arbeid moeten worden gestaakt. Het zou aan het oordeel uwer deputaten, met dat der deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid staan, om uit te maken, of deze toestand van inschakeling inderdaad zou zijn ingetreden. Dit alles werd vastgesteld op 5 Maart 1941. 14 Maart daaraanvolgend werd een regeling door de autoriteiten aangekondigd, waardoor de N.C.R.V. niet langer zelfstandig als omroeporganisatie optreden kon. Naast de N.C.R.V. was opgericht — onder hetzelfde bestuur — de Christelijke Radio-Stichting, welke den arbeid heeft voortgezet onder beperkende bepalingen, waarvan uw deputaten aanvankelijk meenden, dat ze niet prin-

cipieel onaannemelijk waren. Ten opzichte dezer C.R.S. golden uiteraard dezelfde overwegingen als voor de verhouding tot de N.C.R.V.

Op 24 Maart hebben uw deputaten, o. m. voorgelicht door den heer mr dr J. Donner, het volgende besluit moeten nemen: Deputaten, gehoord het oordeel van de deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid, spreken uit, dat de toestand, als door de generale synode op 5 Maart bedoeld, thans is ingetreden. Daarvan is toen onmiddellijk aan ds Meyster als voorzitter mededeeling gedaan. De vergadering der synode heeft denzelfden dag dienovereenkomstig besluit genomen, zoodat deputaten dit deel van hun arbeid hebben moeten staken. Zij hebben aan de C.R.S., welke alsnog de verzorging van kerkdiensten en van studiodiensten aanbod, geantwoord, dat zij daaraan niet meer konden medewerken.

Uitdrukkelijk is geconstateerd, dat uw deputaten als college blijven bestaan, zoowel inzake de relatie tot de kerk van Bloemendaal, alsook om in het algemeen diligent te blijven. Aan de kerk van Bloemendaal is dan ook overeenkomstig de opdracht der synode jaarlijks een bedrag van f 500.— ter hand gesteld.

Deputaten voegen aan dit rapport van verrichten arbeid een afzonderlijk financieel verslag toe.

BIJLAGE XIII.
Art. 42.

RAPPORT van de deputaten voor den evangelisatie-arbeid in België.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

De door de generale synode van Sneek 1939 benoemde deputaten voor den evangelisatie-arbeid in België hebben de eer u het volgende te rapporteeren.

Met dank aan God mogen zij meedeelen, dat hoewel sommige gezinnen onzer arbeiders op het evangelisatieterrein van zeer dichtbij de verschrikkingen van den oorlog meemaakten, allen toch voor zijn directe gevolgen tot dusver genadig zijn gespaard.

Behalve de moeilijkheden, die de oorlogsjaren meebrachten, waardoor o. a. uwe deputaten verhinderd werden, althans met de meesten onzer broeders in België mondeling in contact te treden, terwijl ook de schriftelijke correspondentie slechts met moeite kon gevoerd worden, deed zich ook de zwaarigheid voor, dat onderscheiden gezinnen onzer arbeiders door min of meer ernstige krankheden werden bezocht.

Broeder Van Vliet, het hoofd onzer school te Denderleeuw werd door een ernstige en waarschijnlijk langdurige ziekte aangetast, zoodat uwe deputaten genoodzaakt waren in samenwerking met het bestuur dier school in deze tijdelijke vacature te voorzien.

Ook ds Winter te Antwerpen is een tijdlang ernstig ziek geweest; terwijl ook ds Lauwers te Brussel zijn werk een tijdlang moest onderbreken wegens een krankheid, waaruit hij gelukkig — al zij het langs operatieven weg — weer herstellen mocht.

In het huisgezin van br Ter Haar waren de beproevingen niet minder; br Jonkers verloor zijn geloovige gade, die na een langdurig, smartelijk doch God verheerlijkend ziekbed de eeuwige ruste inging.

Ds A. Lauwers, die den zeventig-jarigen leeftijd reeds overschreed ontving emeritaat. De heer Van den Bosch, candidaat in de theologie, die in zijne plaats althans tijdelijk als hulpprediker voor den evangelisatie-arbeid zou treden, kon ondanks de ijverigste pogingen uwer deputaten, waarbij zij de gewaardeerde hulp van prof. dr J. Waterink ontvingen, geen verlof krijgen over de grens te gaan en zijn arbeid ter hand te nemen. Ds Lauwers, hoewel emeritus, zet thans nog het door hem reeds neergelegde werk voort.

Hoewel uwe deputaten dankbaar zijn, dat de bearbeiding der verschillende terreinen nog voortgang mocht hebben, waren de belemmerende invloeden van de huidige omstandigheden duidelijk genoeg te bespeuren.

Vele Evangelisatie-samenkomsten, die uiteraard meestal 's avonds moeten gehouden worden, vielen uit door dezelfde oorzaken, die ten onzent gelden. Door vertrek van sommigen naar het buitenland of door evacuatie werden deze samenkomsten dikwijls minder bezocht dan eertijds. Toch zijn de rapporten, die uwe deputaten uit België ontvingen niet ongunstig; zij getuigen van voortgezette arbeid en ondervonden zegen.

De offervaardigheid onzer kerken in Nederland voor België is in vergelijking met de vorige driejarige periode verblijvend toegenomen. Het vorige rapport immers deed de klacht hooren, dat grootere kerken soms met eene gift meenden te kunnen volstaan, terwijl over het algemeen de kerkelijke collecten voor dit doel allesbehalve hoog te noemen waren. Het gevolg daarvan was dat uwe deputaten tot in Maart 1940 de financiële toekomst donker tegemoet zagen. Misschien ook als gevolg van de brieven, die in verband daarmee aan de kerken gezonden werden om grootere collecten en aan de classes om het aanstellen van classicale correspondenten; is er groote voortuit-

gang te constateeren. Thans houden zich ook die grootere kerken aan den op de synode van Arnhem 1927 bepaalden regel om in alle kerken voor de evangelisatie in België te doen collecteeren. Daarover verblijden zich uwe deputaten te meer, wijl de kosten van het werk aldaar, gelijk bij de duurte der tijden licht te begrijpen valt, aanzienlijk opliepen. Enkele schulden, die er op gebouwen stonden, konden in deze drie jaren afgelost worden.

De overmaking der gelden aan onze menschen in België leverde vele moeilijkheden op, maar kwam toch steeds nog in orde.

Ook in de voorbijgegangene drie jaren bleek op meer dan ééne manier, dat deze evangelisatie-arbeid veler liefde bleef behouden. De comité's toonden zich ook thans bereidwillig uwe deputaten in het bijeenbrengen der gelden te helpen.

Ook werden uwe deputaten verrast met een legaat groot f 500.

Van ons blad „De Open Poort” kon na stagnatie van ongeveer één jaar de uitgave worden voortgezet. Het blad wordt in België en Nederland door velen gaarne gelezen. Verspreiding er van heeft in België op ruime schaal plaats o. a. wordt het toegezonden aan een 500-tal R.K. geestelijken. Het blad bedruipt zich niet alleen geheel zelf, maar werpt nog eenige bate af, die geheel aan den evangelisatie-arbeid ten goede komt.

Thans willen uw deputaten nog een kort overzicht geven van het werk gelijk dat onder velerlei druk door Gods goedheid op de verschillende terreinen nog altijd voortgaat:

1° *Brussel.*

Kon in het begin van deze driejarige periode het rapport over het werk aldaar gunstig genoemd worden en trok o. a. onze plaats van samenkomst te Laeken meer bezoek; in den loop van 1940 leed het — voor zoover dit uiterlijk te beoordeelen valt — zeer onder de oorlogsomstandigheden. Met lofwaardigen ijver trachtte het comité te Brussel de moeilijkheden te overwinnen, waartoe ook in niet geringe mate ds en mevr. Lauwers het hunne bijdroegen; maar het bezoek der samenkomsten ging eerder achteruit dan dat het toenam.

Huisbezoek, bijbelverspreiding en colportage met christelijke lectuur, o. a. „De Open Poort” vonden geregeld plaats.

Ook na het emeritaat van ds Lauwers werd het werk nog — bij onmogelijkheid om voor hem een remplaçant uit Holland te krijgen — door hem zooveel mogelijk voortgezet.

Het comité leed een zeer gevoelig verlies door het overlijden van br Smilde, die zich vele jaren met liefde en toewijding aan de evangelisatie in België en te Brussel gaf.

2° *Denderleeuw.*

Hoopten uwe deputaten dat in deze driejarige periode tot den bouw van een christelijke school zou kunnen worden overgegaan, ook daar is thans door de bekende omstandigheden niets van gekomen. Gelijk zij reeds rapporteerden, moest de heer Van Vliet, wiens gewaardeerden schoolarbeid zij reeds in een vorig rapport noemden, zijn werk door een ernstige ziekte, die hem kort na zijn huwelijk trof neerleggen. Gelukkig werd door samenwerking met de christelijke school te Gent mej. De Vries bereid gevonden zoolang het noodig is, de leiding van het onderwijs in Denderleeuw op zich te nemen.

De kerkdiensten hebben met behulp van Brussel geregeld plaats, met de geregeld aanwezigen en de nieuw-komenden wordt schier wekelijks contact onderhouden.

3° *Gent.*

Te Gent, waar ds Ganzevoort thans met den heer Jonkers naast zich werkt, mag van veel zegen worden getuigd. Wel moet op rekening van den oorlog geschreven worden, dat er vele Hollanders naar hun land teruggekeerd zijn; ook zijn de vele schippers, onder wie ds Ganzevoort zoo nuttigen arbeid verrichtte voor het grootste deel verdwenen, maar het kerkbezoek is niet ongunstig te noemen. Gent is een zeer goede evangelisatiepost.

Schreven uwe deputaten in het rapport aan de vorige synode, dat zij op smelting van de aldaar bestaande beide christelijke scholen bedacht waren, tot hun blijdschap kunnen zij thans rapporteeren, dat het tot een fusie gekomen is, waarbij geen gevaar voor het positief christelijk karakter van het onderwijs te duchten valt.

Gelijk men weet bestaat de betrekking van ds Ganzevoort tot de evangelisatie te Gent daarin, dat zijn werk voor de helft gericht is op en betaald wordt door de evangelisatie in België.

4° *Antwerpen.*

De gebeurtenissen van den 10den Mei 1940, die ook zoozeer de stad Antwerpen schokten, leken den opbloei dien de evangelisatie aldaar te zien gaf geheel te niet te doen. Het gevaar dreigde, dat verloren ging wat met groote zorg en moeite een reeks van jaren was opgebouwd.

Gelukkig kwam het onder den zegen des Heeren zoover niet. Herstel trad na ernstige inzinking weer in. De post Deurne moest opgeheven worden. In Hoboken kwam echter meer ruimte. De heer Ter Haar die aldaar werkt onderhoudt schriftelijk contact met degenen die uit zijn vroegere samenkomsten thans in Duitschland te werk gesteld werden.

Verder kon colportage van bijbels en geschriften, waarvan nog voldoende voorraden uit Nederland werden toegezonden, geregeld plaats vinden.

5° Mechelen.

Ongeveer drie jaren geleden vertrok ds Fijn van Draat naar Bandoeng, hetgeen voor Mechelen een verlies beteekende. In zijn vacature werd beroepen ds Van Lonkhuyzen, die thans reeds twee jaren in deze groote stad werkt.

De zelfstandige institueering der kerk te Mechelen is nuttig gebleken voor de bijeenvergadering en de uitbreiding der gereformeerden, die aldaar en in de omgeving wonen; ook kan van uit deze kerk de evangelisatie in dit centrum van het Rooms-Katholicisme intenser worden gevoerd.

Het rapport, dat uwe deputaten de eer hebben thans aan uwe synode uit te brengen vertoont het gebrek, dat zij deze drie jaren gestadig hebben gevoeld n.l. de moeilijkheid om voldoende op de hoogte te blijven van hetgeen er in België gebeurt, waar zelfs het schriftelijk contact slechts op bepaalde manieren mogelijk is.

De indruk dien uwe deputaten echter van den gang van zaken hebben is niet ongunstig.

Terugziende op hun arbeid mogen uwe deputaten bij hun dank aan de kerken voor het vertrouwen, dat zij in hen hebben gesteld, ook hun erkentelijkheid jegens God uitspreken, die de teere plant onzer gereformeerde evangelisatie in België, ondanks den storm, die er thans over alles waait, heeft willen beschermen en in het leven houden. Met het oog op de toekomst leve ten opzichte van dit door de kerken verrichte werk de bede van Habakuk in de harten: „Uw werk, o Heere, behoud dat in het leven in het midden der jaren; maak het bekend in het midden der jaren; in den toorn, gedenk des ontfermens”.

Uwe deputaten bidden u, weleerwaarde en eerwaarde heeren, de leiding des Heiligen Geestes toe op den arbeid uwer synode.

Namens deputaten voornoemd,

P. VAN DIJK, rapporteur.

Zaandam, 3 Juni 1943.

BIJLAGE XIV.
Art. 43.

RAPPORT van de particuliere synode van Friesland (Noordelijk gedeelte) inzake de grenswijziging tusschen de kerken van Bergum en Noordbergum.

Aan de roepende kerk voor de eerstvolgende generale synode, de Gereformeerde Kerk van Utrecht.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

Namens de particuliere synode van de gereformeerde kerken in Friesland (Noordelijk gedeelte) heb ik u het volgende toe te zenden voor het agendum der aanstaande generale synode der gereformeerde kerken in Nederland:

De particuliere synode keurt de volgende grenswijziging tusschen de kerken van Bergum en Noordbergum goed:

„De grens tusschen de kerken van Bergum en Noordbergum loopt langs den Zomerweg, te beginnen bij de brug (de zogenaamde Hardegarijpsterpijp), tot Huisterheide, met dien verstande, dat de huizen, die hun hoofduitgang hebben op den Zomerweg, behooren tot de kerk van Bergum.

Van Huisterheide loopt de grens vervolgens Oostwaarts langs den Zomerweg tot aan de Ritskelaan, met dien verstande, dat de huizen, die aan de zuidzijde van den Zomerweg gelegen zijn en hun hoofduitgang hebben op dat gedeelte van den Zomerweg, dat gelegen is tusschen Kloosterlaan en Ritskelaan, behooren tot de kerk van Noordbergum.

Van den hoek Zomerweg—Ritskelaan loopt de grens vervolgens Zuidwaarts, langs de Ritskelaan over een afstand van 500 meter, met dien verstande, dat de huizen, die rechtstreekschen uitgang hebben op dit gedeelte van de Ritskelaan, behooren tot de kerk van Noordbergum.

Van dit punt af wordt de grens gevormd door de rechte lijn, die van hier getrokken kan worden naar de zuidzijde van het perceel, in Noordermeer, thans eigen aan Thomas Hoekstra (kadastraal gemeente Bergum, sectie B, no. 2227), en vervolgens langs de zuidzijde van het perceel, thans eigen aan Geert Annes van Assen (kadastraal gemeente Bergum, sectie B, no. 2228).

Van dit punt af wordt de grens gevormd door de rechte lijn, die van hier getrokken kan worden naar het punt, waar de Kuikhornstervaart uitkomt in het Bergumermeer".

en besluit deze, met verzoek om goedkeuring, door te zenden naar de generale synode.

BIJLAGE XV.
Art. 44.

RAPPORT van de hoogleeraren van de theologische faculteit van de Vrije Universiteit inzake geëxamineerde kandidaten.

Aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samen te komen in den jare 1943 te Utrecht.

De hoogleeraren van de theologische faculteit van de Vrije Universiteit te Amsterdam hebben de eer u mede te deelen, dat zij, overeenkomstig het door de generale synode van Leeuwarden (1920) artikel 29 bepaalde, gelijk dit nader door de generale synode van Sneek-Utrecht (1939) is aangevuld, in de vakken van het candidaats-examen geëxamineerd hebben:

1° op verzoek van de classis Haarlem, op 6 Mei 1943, den heer *F. H. von Meyenfeldt* te Heemstede, en wel met gunstigen uitslag;

2° op verzoek van de classis Warffum, op 21 Mei 1943, den heer X te IJ, en wel met ongunstigen uitslag;

3° op verzoek van de classis Zaandam, op 18 Juni 1943, den heer *D. K. Wielenga* te Zaandam, en wel met gunstigen uitslag;

4° op verzoek van de classis Apeldoorn, op 18 Juni -1943, den heer *F. J. Jansen* te Apeldoorn, en wel met gunstigen uitslag;

5° op verzoek van de classis Amersfoort, op 25 Juni 1943, den heer *C. Kamper* te Baarn, en wel met gunstigen uitslag;

en dat zij aan deze heeren, voorzoover de uitslag van het examen gunstig was, daarvan een testimonium hebben afgegeven.

Namens de hoogleeraren voornoemd,
D. NAUTA.

Amsterdam, 25 Juni 1943.

BIJLAGE XVI.
Art. 52.

RAPPORT van de deputaten voor den bundel „Eenige gezangen” en de liturgie.

Aan de generale synode Utrecht 1943.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De generale synode van Sneek 1939 en volgende jaren heeft in haar zitting van Donderdag 14 September 1939 (Acta art. 139) een vijftal, later zestal, deputaten benoemd met de opdracht:

a. namens de kerken met uitgevers of uitgeefsters, die toestemming tot uitgave van de „Eenige Gezangen, enz.” verzoeken, de onderhandelingen te voeren op de door de generale synode vastgestelde voorwaarden; de contracten te teekenen; de gelden te innen, tot de e.k. generale synode te beheeren en voor al die gelden kwitantie te tekenen; alles onder goedkeuring der e.k. synode;

b. alle nieuwe uitgaven en alle herdrukken te controleeren, of zij geheel met de standaard-uitgave overeenkomen en of de toestemmingsvoorwaarden gehouden worden en ingeval van afwijking handelend namens de kerken op te treden, waarbij de eindbeslissing ligt bij de e.k. synode.

Wat deze twee punten hunner opdracht betreft, kunnen deputaten rapporteeren, dat geen enkele nieuwe aanvraag tot uitgave bij hen ingekomen is.

Wel is door hen bij eene uitgeverij, die daarvoor in aanmerking kwam, onderzocht of door haar ook herdrukken waren bezorgd, wat echter niet het geval bleek te zijn. Eene andere uitgeefster is er opmerkzaam op gemaakt, dat in één harer uitgaven een

fout voorkwam in de tituleering, terwijl bovendien gezang 6 en gezang 7 waren weggelaten. Toegezegd werd, dat bij heruitgave dit verbeterd zou worden.

c. te overwegen of eene correctie van de melodieën der gezangen en van den tekst der formulieren gewenscht en mogelijk is; en zoo ja deze te bevorderen en dienaangaande ter gelegener tijd voorstellen te doen.

Wat den tekst der formulieren betreft, kan verwezen worden naar het rapport van deputaten der generale synode van 1936 (zie Acta Sneek 1939, bijlage XXI). Er is thans in het bezit der kerken een herziene tekst van de formulieren in het kanselboek, die aan een toekomstige nieuwe uitgave ten grondslag kan worden gelegd.

Om tot een correctie van de gezangenmelodieën te komen, is uit deputaten een commissie benoemd, bestaande uit de deputaten mr A. Bouman en den heer H. J. Smit. Den uitgevers en uitgeefsters werd verzocht van hunne uitgaven met de duidelijkste notenzetting een dubbel stel exemplaren voor deze commissie te zenden. Allen voldeden daaraan; de heeren Brandt en Zonen en Jongbloed zonden ze gratis, waarvoor hun namens deputaten is dank gezegd.

Deze commissie had in opdracht de verschillen tusschen de onderscheidene uitgaven, de afwijkingen van de aangenomen melodienoteering, voorkomende fouten enz. op te sporen en tevens door vergelijking met de oorspronkelijke zetting, of anders aangave van de best zingbare of meest gewenschte zetting, eene verantwoorde notatie der melodieën te ontwerpen.

Toen zij gereed was met haar onderzoek naar verschillen en fouten enz. bracht deze commissie een zaakrijk en uitvoerig, wel gedocumenteerd rapport uit. Na breede bespreking hiervan werd besloten, dat genoemde commissie in een afzonderlijk, door haar op te stellen rapport, wat zij bevonden heeft en meent te moeten voorstellen samen vatte. Als bijlage van het rapport der deputaten zal dit der synode worden aangeboden. De praeses bracht de commissie welverdienden dank voor haar nauwkeurigen arbeid.

d. te overwegen, of thans reeds voorbereidende werkzaamheden kunnen worden verricht voor de in de toekomst noodzakelijke uitgave van een volledig kanselboek, inclusief een nieuwe, althans herziene psalmberijming en een verantwoorde notatie der melodieën met dien verstande, dat indien het antwoord op deze vraag bevestigend luidt, tevens wordt opgedragen deze voorbereidende werkzaamheden aan te vangen voor zoover zulks naar het oordeel der deputaten mogelijk is;

e. van hun arbeid en beheer verslag en verantwoording te doen aan de e.k. generale synode.

Deputaten besloten inzake eene nieuwe of eene gewijzigde psalmberijming zich te beperken tot het verzamelen van gegevens. Bovendien meenden zij dat de correctie der gezangenmelodieën meer urgent was.

In verband hiermede zij vermeld, dat ds K. Fernhout de welwillendheid had zijn bekenden omvangrijken arbeid tot „Correctie van de psalmberijming in verband met dogmatische en exegetische feilen” deputaten toe te zenden. Onder dankzegging voor de toezending werd ds Fernhout geantwoord dat vooreerst deputaten nog niet toe waren aan de psalmberijming en hem gevraagd, of hij er bezwaar tegen had zijn arbeid — desgevraagd — in handen te geven van „de stichting tot verbeterd psalmgezag”. Tevens of tot zoolang deputaten het manuscript in bewaring zullen houden, wat bij de tijdsomstandigheden niet zonder risico is, dan wel hijzelf het bewaart. Ds Fernhout koos het laatste. Alzoo is geschied.

Tot deputaten waren benoemd ds J. Douma, prof. dr F. W. Grosheide (met de samenroeping belast), prof. dr J. Waterink, ds A. H. van Minnen en br Jac. Kort. Later werden in plaats van dezen laatsten benoemd br mr A. Bouman en br H. J. Smit.

Tot praeses werd prof. dr Grosheide, tot penningmeester ds Douma en tot scriba ds Van Minnen benoemd.

Deputaten hebben drie keer vergaderd, steeds te Amsterdam. Prof. Waterink is alleen tegenwoordig geweest op de eerste vergadering. Overigens waren allen aanwezig.

Aan de generale synode stellen deputaten voor, wederom voor dit doel zes deputaten te benoemen met dezelfde opdracht als de generale synode van 1939 aan haar deputaten in casu gaf, verminderd met datgene, wat thans gereed gekomen is.

Der synode toebiddende de leiding des Heiligen Geestes,

Namens deputaten ad hoc

A. H. VAN MINNEN, rapporteur.

19 Juni 1943.

BIJLAGE XVII.
Art. 54.MEDEDEELING EN VERZOEK van het bestuur
der Stichting tot verbetering van het psalm-
gezag in de Gereformeerde Kerken in Neder-
land.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

Het bestuur der Stichting tot verbetering van het Psalmgezag in de gereformeerde kerken in Nederland wendt zich tot u met eene mededeeling en een verzoek.

De *mededeeling* omvat de kennisgeving van

- a. de *oprichting* der Stichting en de samenstelling van haar bestuur;
- b. enkele artikelen uit de *statuten*, waardoor de Stichting geregeerd wordt;
- c. den door haar tot dusver verrichten arbeid;
- d. den *weerklink*, dien haar initiatief gevonden heeft in den kring der gereformeerde kerken;
- e. de *hoofddijnen*, waarlangs zij voornemens is haar arbeid voort te zetten;
- f. het *contact*, dat te dezen aanzien bestaat met het overige kerkelijke leven in Nederland en Nederlandsch Oost-Indië.

Ad a. Reeds eene halve eeuw lang is in de gereformeerde kerken in Nederland de behoefte gevoeld om ten behoeve van den eeredienst en voor het persoonlijke en huishoudelijke leven, alsmede voor het vereenigingsleven en de christelijke school, een betere berijming van het Boek der Psalmen te mogen ontvangen dan in de jaren 1773—1775 op last van de Hoogmogende Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden is samengesteld uit de berijming van den heer Johannes Eusebius Voet, de berijming van het genootschap „*Laus deo salus populo*” en de berijming van Hendrik Ghijsen.

Herhaaldelijk werd in de kerkelijke pers de wensch uitgesproken, dat eene nieuwe berijming

1° Gods openbaring in de Heilige Schrift exegetisch juist zou weergeven dan dit geschiedt in het thans nog in gebruik zijnde Psalmboek, dat weliswaar geen enkele kerkelijke sanctie heeft en nimmer door eene generale synode is onderzocht, ingevoerd of aanbevolen, maar zijn autoriteit en kracht ontleent aan wat artikel 7 der Nederlandsche Geloofsbelijdenis noemt: *de gewoonte*;

2° vrij zou blijven van de theologische en moraliseerende inmengselen, die wegens afwijking van de leer der gereformeerde kerken in een boek voor liturgisch gebruik niet geduld kunnen worden;

3° aan redelijke eischen van taal en stijl zou voldoen;

4° de mogelijkheid in zich zoude dragen van tot algemeene erkenning te komen zoowel in Nederland als in Nederlandsch-Indië.

Geleidelijk groeide ook de begeerte om in den eeredienst onzer kerken terug te keeren tot de oorspronkelijke *melodieën* der calvinistische reformatie.

Het is licht te begrijpen, dat de generale synode deze zoo noodige zaak niet overijld heeft willen ter hand nemen, daar aan haar vele moeilijkheden op verschillend terrein verbonden zijn.

Wij noemen daarvan voorloopig:

de vraag of bij eene bewerking uit het Hebreeuwsch tot de laatste mogelijkheid moet worden vastgehouden aan den Masoretischen tekst of met eenige vrijmoedigheid eene keuze gedaan moet worden uit de conjecturen der vroegere en latere tekstcritiek;

de vraag omtrent de exegese van eene algemeen aangenomen lezing van den grondtekst;

de vraag aangaande het aantal strofen, waarin een psalm berijmd moet worden om zooveel mogelijk in zijn geheel door de gemeente te kunnen worden gezongen;

het musicologische vraagstuk;

het letterkundige element;

de praktische bezwaren gedurende den tijd van overgang naar zulk een nieuw kerkboek, opdat eene verandering in den eeredienst geen onrust in de kerken verwekke.

Bij verschillende gelegenheden is de noodzakelijkheid, maar ook de moeilijkheid van de verkrijging en invoering van eene nieuwe psalmbewerking voor den eeredienst op de generale synode onzer kerken ter sprake gekomen. Zoo lieten de deputaten, die in 1920 door de synode van Leeuwarden werden benoemd om rapport uit te brengen over de „uitbreiding enz. van den bundel „Eenige gezangen” achter de Psalmen” (rapporteur dr J. C. de Moor), deze gelegenheid niet voorbijgaan zonder in hun rapport aan de synode van Utrecht in 1923 terloops te verklaren, dat het hunne „hartelijke instemming” zou hebben, wanneer de psalmberijming eens „zorgvuldig werd overzien”, omdat daar heel wat in voorkomt, dat den toets der critiek niet kan doorstaan, 1° om dogmatische redenen, 2° omdat de berijming hier en daar gedachten indraagt, die in den

oorspronkelijken tekst niet voorkomen, ³⁰ om aesthetische redenen. Op de generale synode van Arnhem 1930 was een verzoek ter tafel van de kerk van Amsterdam-West, waarin gevraagd werd om „eene herziening van de thans onder ons gebruikte psalmberijming, speciaal uit schriftuurlijk en confessioneel opzicht”. De deputaten, die hierover de synode van Middelburg 1933 van oordeel en advies moesten dienen (rapporteur prof. dr T. Hoekstra), zeiden: „Het verzoek van Amsterdam-West is zeer zeker gegrond. Er komen in onze berijmde psalmen verschillende uitdrukkingen voor die beter door andere kunnen worden vervangen. Wanneer men echter dit werk gaat ondernemen, zal blijken, dat uitdrukkingen die confessioneel door den beugel kunnen, toch exegetisch niet juist zijn, omdat de vertaling van de psalmen hier en daar niet juist is”. Het scheen dezen deputaten toe, dat de gereformeerde kerken eerst eene *nieuwe proza-vertaling* der psalmen moesten hebben, voordat aan eene *berijming* gedacht kon worden.

Drie jaar later, in 1936, verscheen echter onverwachts eene geheel nieuwe psalmberijming van de hand van ds H. Hasper te 's Gravenhage, getiteld:

Het boek der psalmen — de psalmen van Israël op de oorspronkelijke melodieën der zestiende eeuw opnieuw naar het hebreeuwsch bewerkt en voorzien van aantekeningen.

Bij de verschijning van dit boek bleek, dat met alle hierboven genoemde of aangeduide moeilijkheden rekening was gehouden, zoodat men het in den kring onzer kerken stellig hierover eens was, dat de hier verrichte arbeid althans uitgangspunt zou kunnen zijn om de gestelde idealen te verwezenlijken.

Overwegende, dat blijkens talrijke artikelen in de kerkelijke pers, besprekingen in openbare en besloten vergaderingen en in allerlei briefwisseling deze zaak geacht moest worden *in de gereformeerde kerken in Nederland aan de orde* te zijn, hebben enkele leden der gereformeerde kerken zich vereenigd en bij notarieele akte van 24 Juni 1938 (verleden ten kantore van wijlen notaris A. J. Tassemeijer te 's Gravenhage) eene *stichting* opgericht, welker doel in haar naam ligt uitgedrukt: *Stichting tot verbetering van het psalmgezang in de Gereformeerde Kerken in Nederland.*

Bestuursleden der Stichting zijn: ds T. Ferwerda, voorzitter; prof. dr K. Dijk; prof. dr F. W. Grosheide; mr A. Bouman; H. Dekker; H. Burger, secretaris-penningmeester.

Ad b. Bij de nadering van den tweeden wereldoorlog hebben de oprichters der Stichting de noodzakelijkheid om tot eene juistere vertolking der Heilige Schrift in de psalmberijming voor den eeredienst in onze kerken te komen, zoo dringend geacht, dat zij meenden, dat hier een particulier initiatief niet alleen geoorloofd, maar zelfs geboden was, opdat de Stichting door het verrichten van den zoo omvangrijken en moeilijken voorbereidenden arbeid de kerken in het algemeen zou kunnen dienen.

Bedoelde oprichters zijn hiertoe te meer overgegaan, omdat de ter generale synode van Middelburg 1933 opgeworpen vraag, of aan eene nieuwe psalmberijming niet eene door de generale synode geijkte nieuwe proza-vertaling van het boek der psalmen moest voorafgaan, niet nader in behandeling genomen is. De oprichters waren van oordeel, dat het volgen van zulk een weg de totstandkoming van eene nieuwe psalmberijming met ten minste eene halve eeuw zou vertragen, en wel op de volgende gronden:

¹⁰ Het leveren van eene nieuwe proza-vertaling der psalmen is een zeer moeizaam werk, waarbij alle hierboven genoemde moeilijkheden op verschillend terrein ten aanzien van eene berijming — met uitzondering dan van de musicologische — onverminderd ter sprake komen.

²⁰ Het resultaat van zulk een arbeid kan niet anders zijn dan een compromis onder de geleerden, hetgeen insluit, dat een aantal theologen zich op vele plaatsen van een nieuwen Nederlandschen tekst geheel onbevredigd zullen achten.

³⁰ Eene nieuwe proza-vertaling kan niet met terzijdestelling van de Statenvertaling door de generale synode worden ingevoerd, doch hoogstens te zijner tijd worden aanbevolen, hetgeen beteekent, dat de generale synode eenvoudig zal moeten afwachten, wat de reactie van het gereformeerde volk op zulk eene nieuwe proza-vertaling zijn zal.

⁴⁰ Indien deze reactie gunstig genoemd zou mogen worden, gaan toch nog eenige geslachten voorbij, eer eene nieuwe proza-vertaling het geestelijk bezit der gemeente zal zijn geworden.

⁵⁰ Het moet voor de generale synode volstrekt ondoenlijk worden geacht, om — nadat eene proza-vertaling tot algemeene erkenning zou gekomen zijn — eene commissie van dichtende en muziekschrijvende deputaten te benoemen, ten einde de berijming van den proza-tekst ter hand te nemen.

⁶⁰ De bewerking van eene psalmberijming voor den eeredienst is meer het werk van een theoloog dan van een dichter, daar het niet allereerst aankomt op een schoonen dichterlijken vorm, maar op eene zoo getrouw mogelijke weergave van den hebreuwschen tekst, en het is niet denkbaar, dat een theoloog, die bij de bewerking van de psalmen in strofenvorm — en wel op *bestaande* melodieën — het eene gedeelte be-

knopter, het andere uitgebreider zal moeten weergeven, niet zou teruggaan tot den grondtekst, waarin hij wellicht andere en diepere dingen leest dan door een compromis van eene vertalende commissie tot uitdrukking zijn gekomen. Eene psalmberijming kan niet op bestelling geleverd worden. Vandaar dat dr A. Kuyper indertijd schreef: „Om tot zulk een herziening gerechtigd te zijn moet blijken of God de Heere er ons de dichterlijke geesten voor verwekt”. Dat wilde toen zeggen, dat de kerken moesten wachten, totdat er zulk eene nieuwe berijming geboren zou worden.

Het besluit om tot de oprichting eener Stichting over te gaan werd ten slotte in de hand gewerkt door het publiek uitgesproken oordeel van vooraanstaande personen in ons kerkelijke leven. Wij bepalen ons tot de volgende aanhalingen:

Ds D. Sikkel, „Amsterdamsche Kerkbode”, 20 December 1936: „Dit werk is superieur... Hierop moet de volle aandacht gevestigd ook van alle gereformeerden. Want hier wordt een moedige poging gedaan om het fictief bezit van de honderd vijftig psalmen voor kerkelijk gebruik te maken tot effectief bezit. En daarom moeten vooral de gereformeerde kerken zich over deze uitgave buitengewoon verblijden. Omdat het haar ernst is met haar beweren, dat zij de psalmen als kerkelijke liederen boven alle andere, overigens ook gewaardeerde, kerkliederen stellen. Want deze uitgave is maar niet een poging, maar is een geslaagde poging. Men begrijpt wel, dat achter deze uitgave ontzaglijk veel arbeid ligt. Om deze uitgave te kunnen bezorgen was noodig gegronde kennis van het hebreeuwsch, groote exegetische bekwaamheid, breede historische kennis en dichterlijk talent. Hier past slechts een dankbare waardeering voor voortreffelijk werk, waarin de zin der Schrift veel beter tot uiting komt, dan in wat wij nu officieel bezitten. Maar nu deze uitgave er is, zou het onverantwoordelijk zijn, indien onze gereformeerde kerken de zaak van de verdichting der psalmen niet aanstonds aan de orde stelden”.

Prof. dr K. Schilder, „De Reformatie”, 15 Januari 1937: „Hoofdzaak in mijn zoo even bedoelde bezwarenreeks was, dat onze huidige psalmberijming *aan de Schrift geen recht doet*. Op verscheiden plaatsen, zoo trachtte ik met voorbeelden aan te toonen, dwingt ze ons, iets anders te zingen, dan de Schrift zelf zegt, tenzij men dan maar het zangvers ongebruikt en derhalve die bijbel-passages ongezongen laat.

Niet zelden gaat de berijming zelfs rechtstreeks tegen de bedoeling der Schrift in. De oorzaken werden gezocht niet alleen in de ongereformeerde gedachtenwereld, waaruit de berijmers van lang geleden hun „staatscreatuur” hadden ontworpen en met overheidsdwang hadden ingevoerd gekregen, doch ook in hun exegetisch onvermogen. Voor een zeer groot deel waren de berijmers dáárvor niet aansprakelijk; want de wetenschappelijke studie van het Oude Testament was in hun tijd nog lang niet zoo ver gevorderd als in onzen tijd het geval is.

Wie nu den bijbel als Gods Woord eert, die moet verlangen naar iets nieuws. *Juist* de gereformeerden behooren met den bestaanden toestand geen vrede te hebben. Want juist *zij* zijn het, die den bijbel als Gods Woord belijden en die daarom uit respect voor dat Woord er bezwaar tegen moeten hebben, dat het zoo veelszins schade lijdt en verminkt wordt, nog wel in een zóó belangrijk onderdeel van den eeredienst, als de psalmen bij ons, gelukkig nog beteekenen. Zoolang een psalmberijming exegetisch fout is vanwege wetenschappelijk *onvermogen*, zal niemand bezwaar kunnen maken. Maar indien beter licht gegeven en dóórgegeven is, dan moet juist de gereformeerde daarvan dankbaar gebruik maken, zal hij niet, met al zijn roepen om „Gods Woord in Gods huis”, praktisch óf Gods Woord onnoodig buiten den kerkzang houden, óf het onnoodig verminken in zijn lied... Het groote respect, dat ik voor den bundel „Geestelijke liederen uit den schat van de kerk der eeuwen” had, versterkt door mijn interesse bij elke nieuwe psalmberijming, deed mij met gretigheid dit nieuwe werk van ds Hasper inzien. Natuurlijk is het nog bij lange na niet mogelijk, het geheel te beoordeelen. Daartoe moet iemand — en dan een bevoegde — in combinatie met anderen (ook bevoegd), het boek *doorkruipen*, regel voor regel. Maar een voorloopigen indruk heb ik — veelszins leek in deze materie — wel. Hij komt hierop neer: bizonder groot respect over heel de linie; met behoud van enkele bezwaren.

Beginnen wij met het groote respect. Naar mijn vaste meening zal geen enkele poging tot verbetering van het psalmgezang voor de gereformeerde kerken ooit dezen bundel kunnen missen. Hij is ernstig werk in den mooisten zin van het woord”.

Prof. Schilder had ook enkele bedenkingen, maar besloot zijn artikel met deze woorden: „Voorloopig moge het gezegde evenwel opwekken, om toch met dit ernstige werk kennis te maken. Opdat ook bij ons het besef, dat er wat gebeuren moet, weer levendig worde en zich concretiseere”.

Ds H. W. H. van Andel, „Ons Kerkblad”, orgaan van de Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Zuid (Katendrecht), 30 Januari 1937: „Geen wonder dan ook, dat reeds herhaaldelijk in onzen kring op herziening, of verbetering of algeheele vernieuwing van de berijming, die nog steeds in onze kerken gebruikt wordt, is aangedrongen. Dat

is geen nieuwigheid van den laatsten tijd; dat is geen pas opgekomen idee van enkele jongeren. Maar dat is een zaak, die al sinds jaren naar voren is gebracht door ernstige en wijze mannen, en die ook al meer dan eens ter sprake is gekomen in onze kerkelijke vergaderingen. Alleen maar: het is bij praten gebleven. Tot een *daad* of met een werkelijke verbetering is niemand gekomen. Des te meer bewondering hebben wij daarom voor het boekje, dat nu uitgekomen is, waarin heel onze psalmbundel aan een grondige herziening is onderworpen".

Ds van Andel in hetzelfde kerkblad van 6 Maart 1937: „Deze nieuwe berijming zou werkelijk — ook al kan zij niet geheel worden geaccepteerd — in vele opzichten „Gods Woord in Gods huis" terugbrengen".

Dr G. Keizer, in de „Geldersche Kerkbode", 27 Februari 1937: „Zij (de nieuwe berijming) is vrucht van veel kennis, dege studie, taaie volharding en hoog idealisme. De geleerde bewerker heeft zich niet gehaast. 't Is een arbeid des geloofs. Die gelooften haasten niet... Voortgaande reformatie is in dit opzicht wel gewenscht daar, waar maar een heel klein aantal psalmen kan worden gebruikt, zal de gemeente mee kunnen zingen. Er worde met ernst, met kennis van zaken, oprechte begeerte: in Gods huis alleen Gods Woord, gestreefd dit hooge doel nader bij te komen, ook in ons psalmgezang. Daartoe dient al de godvruchtige ijver, aangewend door van God begaafde personen, onze belangstelling te hebben, niet het minst die van den bewerker van deze jongste nieuwe psalmberijming!"

Ds F. C. Meyster, „Gereformeerde Kerkbode van Rotterdam", 13 Februari 1937: „31 Mei 1936 zal in de geschiedenis van ons psalmgezang een merkwaardige datum blijven. Want toen is verschenen *Het Boek der Psalmen enz.* Met de psalmen, zooals wij die thans zingen, is het eigenlijk wonderlijk gesteld. De tekst ervan is een door den staat aan de kerk opgedrongen berijming, die uit wel vijftig oude berijmingen is saamgeflanst. Alleen door overheidsgeweld is deze bundel ingevoerd, meest tegen den zin der kerken. Stellig staan er prachtige verzen bij. Maar het is ook wel zóó, dat van de meest gezongen en liefste psalmregels weinig of niets in den oorspronkelijken hebreuwschen tekst is terug te vinden, zoodat deze regels dus *vrije gezangen* zijn, en niet poëtische vertaling van het Woord Gods".

27 Februari 1937: „We hebben het oorspronkelijk rythme uit de psalmen weg-gewerkt, door ze van geslacht tot geslacht als onder een mangel door te draaien, die uitrekt en plat maakt. En verder hebben we veel van het kenmerkende in de oude melodieën aangepast aan de moderne smaak".

20 Maart 1937 wees ds Meyster op de noodzakelijkheid van „gegronde critiek. Niet om af te breken, maar om te helpen bouwen. En om te laten zien, welk een grootsch werk hier is ter hand genomen, en in vele opzichten tot een goed einde gebracht. Want wat zouden de critiseerende heeren er zelf van terechtgebracht hebben!"

17 April 1937: „Het particulier initiatief is in een dergelijke onderneming vaak een sterke stimulans om wat te bereiken. Door een commissie van kerkwege was men nooit zoover gekomen als Hasper nu is, alleen reeds vanwege den zeer omvangrijken arbeid, die daartoe noodig was. Wij zijn met deze berijming reuzenschreden in de goede richting gevorderd".

„De Banier" (Nederlandsch Indië), 23 April 1937: „Deze berijming werd (in eene zitting van den kerkeraad der gereformeerde kerk van Batavia) inzonderheid voor de kerken in Nederlandsch Oost-Indië van groot belang geacht. Deze aangelegenheid zal dan ook ter kennis van de classis worden gebracht, opdat zoo mogelijk spoedig tot keuring en invoering van genoemde berijming kan worden overgegaan".

Op grond van het bovenstaande namen de oprichters der Stichting in de *statuten*, waardoor de Stichting wordt geregeerd, de volgende artikelen op:

Artikel 1. *Naam, zetel en doel.* De Stichting draagt den naam: „*Stichting tot verbetering van het psalmgezang in de Gereformeerde Kerk in Nederland*", is gevestigd te Amsterdam en stelt zich ten doel verbetering van het psalmgezang in de gereformeerde kringen van Nederland.

Tot bereiking van dit doel geeft de Stichting een orgaan uit ter voorlichting omtrent de juiste wijze van het psalmzingen, wekt op tot oefening daarvan met behulp van het psalmboek negentien honderd zes en dertig, gelijk dit thans verschenen is of in overleg met de daartoe geroepen instanties te gelegener tijd zal worden vastgesteld; en doet verder alles wat dit doel zal kunnen bevorderen.

Artikel 2. *Kapitaal.* Het kapitaal der Stichting wordt gevormd door het stichtingskapitaal, schenkingen, erfstellingen, legaten, contributiën, vergoedingen en opleg van onverteerd inkomen.

Artikel 10. *Statutenwijziging en ontbinding.*

1. Een besluit tot aanvulling of wijziging van deze statuten, dan wel tot opheffing der Stichting, kan slechts worden genomen in een voltallige bestuursvergadering, met algemeene stemmen.

2. Indien een besluit tot opheffing der Stichting wordt genomen, geschiedt de liquidatie door het bestuur, op de wijze door het bestuur te bepalen.

3. Bij eventueele opheffing der Stichting is het bestuur verplicht de schulden van de Stichting te voldoen, ten bedrage der baten. Het bestuur is ten opzichte van de oproeping der schuldeischers, het aanzuiveren der rekening en verantwoording en het uitbetalen der schulden, aan dezelfde verplichtingen onderworpen als erfgenamen, die een erfenis onder het voorrecht van boedelbeschrijving hebben aanvaard.

4. Het liquidatiesaldo zal geheel worden aangewend tot aankoop van één- of meerstemmige bewerkingen van „Het boek der psalmen”, gelijk dit in het jaar negentienhonderd zes en dertig is verschenen of later in overleg met de daartoe bevoegde vergaderingen van de gereformeerde kerken in Nederland zal worden aangevuld of gewijzigd, ten behoeve van het „Verband van Evangelisatie-commissies van Gereformeerde kerken in Nederland”, of ten behoeve van gratis-verspreiding bij gelegenheid van het eerste Kerstfeest, dat op de ontbinding der Stichting volgt, onder de armen van de gereformeerde kerken, wier kerkeraad bij besluit tot ontbinding contribuant der Stichting is.

Ad c. De Stichting is haar arbeid naar drie zijden begonnen.

1° De Stichting heeft zich met ds H. Hasper te 's Gravenhage in verbinding gesteld en goedkeuring gevraagd, zijn werk te mogen beschouwen als een „*proefbundel*”, hetgeen in zich sloot, dat de auteur zijn werk niet voor definitief zou verklaren, maar met het bestuur der Stichting in overleg wilde treden omtrent eene herziening ten dienste van de gereformeerde kerken.

2° De Stichting heeft, toen de hierboven bedoelde goedkeuring verkregen was, den „*proefbundel*” toegezonden aan de volgende vijftien dienaren des Woords in onze kerken: ds J. G. Aalders, Katwijk aan den Rijn; ds R. Bakker, Rotterdam; dr A. de Bondt, 's Gravenhage; ds T. Ferwerda, Amsterdam; dr W. H. Gispen W.Hzn., Delft; dr C. J. Goslinga, Buitenpost; ds C. Kapteyn Dzn, Amsterdam; dr D. J. van Katwijk, Oegstgeest; dr J. de Koning, Schipluiden; dr J. H. Kroeze, Dokkum; ds F. C. Meyster, Rotterdam; ds H. A. Munnik, Zwolle; ds J. van Nes, 's Gravenhage; dr N. H. Ridderbos, Voorburg; dr J. Schelhaas Hzn, Tzummarum, ten einde voor gelicht te mogen worden omtrent verschillende punten, die voor het bestuur der Stichting van belang zouden zijn, wanneer de nieuwe psalmberijming getoetst werd aan den hebreuwschen tekst en werd vergeleken met de onder ons nog gebruikte oude berijming.

3° De Stichting heeft aan het *Verband van evangelisatie-commissies van De Gereformeerde Kerken in Nederland* ten behoeve van de Evangelisatie-zangkoren ongeveer 2500 complete stellen van de koorzettingen der 150 psalmen ten geschenke gegeven, opdat de psalmen ook bij het evangelisatiewerk beter tot hun recht zouden komen en onze kerken bovendien door de oefeningen der zangkoren een indruk zouden krijgen van de mogelijkheden, die voor kerk, gezin, school, verenigingsleven gelegen zijn in een terugkeer tot het oude „psalmzingen”.

De berichten, die bij het bestuur der stichting binnenkwamen van de zangers en van de theologen, bevestigden zijn oordeel, dat hier inderdaad een concept gevonden was, waarmede verder kon worden gewerkt. Mitsdien noodigde de Stichting alle kerkeraden uit tot het houden van eene serie van zangavonden in de maand September 1942, waartoe zij tegen eene geringe vergoeding van kosten „*Studie-exemplaren*” van de nieuwe psalmberijming beschikbaar stelde. Spoedig waren meer dan 20.000 studie-exemplaren door de kerken besteld en meer dan 150 kerken gaven aan den oproep tot het uitschrijven van deze oefenavonden gehoor. Daar het Orgaan der Stichting „*Ons Psalmgezag*” wegens de tijdsomstandigheden niet kon verschijnen, bracht een en ander groote administratieve besommingen mede. In verband hiermede werd te Rijswijk (Zuid-Holland) het bureau „*Studie-exemplaren*” ingesteld onder leiding van den heer H. Dekker, terwijl met medewerking van de *Stichting tot verbreiding van het geestelijk lied* eene afzonderlijke *Organisatie van de oefening in het psalmzingen*, uitgaande van onze Stichting, werd opgericht met als postadres: postbus 333, 's Gravenhage.

Ad d. Het initiatief der Stichting heeft bij de kerken zoodanigen weerklank gevonden, dat van verschillende zijden werd aangedrongen op het uitschrijven van eene tweede reeks zangavonden. Deze tweede algemeene oefening werd in onze kerken hoofdzakelijk in de maand Mei gehouden met even gunstig resultaat als de oefening in September 1942.

De belangstelling van oud en jong in het Boek der Psalmen als onderdeel der Heilige Schrift is toegenomen. Velen hebben, niet het minst door de aanteekeningen, die de nieuwe berijming vergezellen, oog gekregen voor diepten en schoonheden van Gods openbaring, die vroeger niet waren opgemerkt. De hooge waarde der psalmen, niet alleen voor het persoonlijke leven, maar ook voor het leven van volken en staten, wordt al meer ingezien. Het verlangen om in den eeredienst sommige psalmen in hun

geheel te kunnen zingen, wordt telkens luider uitgesproken. Hierbij komt, dat de oefening in het zingen der oorspronkelijke melodieën met hun eigen rythme en tempo en in de zuivere kerktoonsoorten het jongere geslacht heeft gegrepen, en zóó geestdriftig gestemd heeft, dat bij zeker de helft van de leden onzer kerken de vraag is gaan leven, wanneer en op welke wijze in een geordenden kerkelijken weg het vurig verbeide nieuwe psalmboek in den eeredienst kan worden ingevoerd. In vele kerken zijn zanggroepen gevormd, waarin de predikant en alle ouderlingen en alle diakenen medezingen. In kerken, waar de oefeningen niet op een avond in de week kunnen worden gehouden, zingen de leden der gemeente vaak vóór of na den dienst onder leiding van den organist of iemand, die ter plaatse het meest daartoe bekwaam is. In een van onze groote steden kwam bij den kerkeraad het verzoek in, éénmaal per maand in één der kerkgebouwen de „Studie-exemplaren” bij wijze van proef te mogen gebruiken in den gewonen eeredienst.

Hoewel tegen dit laatste naar het oordeel der Stichting geen kerkrechtelijke bezwaren zouden kunnen worden aangevoerd, aangezien de thans gebruikte berijming nimmer door eene generale synode is ingevoerd of bij de kerken is aanbevolen, doch het zingen daaruit niet meer dan eene zaak van gewoonte is, achtte het bestuur der Stichting het toch wenschelijk om over zulk eene aangelegenheid, die de kerken in het algemeen betreft, eerst de generale synode te vragen.

Ad e. De *hoofdlijnen*, waarlangs de Stichting voornemens is, haar arbeid voort te zetten, kunnen onder de volgende punten worden samengevat.

1° De Stichting wil voortgaan met het houden van reeksen *zangavonden* te bevorderen, opdat zoo mogelijk over het geheele land de oude psalmmelodieën weer geleerd worden, waardoor de reformatorische frischheid en stoerheid van het psalmgezag in onze kerken zal terugkeeren.

2° Zij houdt te dien aanzien voeling met het bestuur der *Vereeniging van organisten bij de Gereformeerde Kerken*.

3° Zij wil in samenwerking met het *Comité kerkzang* (Comité tot verbetering van den zang in den eeredienst der Nederlandsche Hervormde Kerk) voortgaan met het doen houden van *cursussen in het psalmzingen*, gelijk deze in het jaar 1942 en 1943 in verschillende plaatsen van ons land zijn gehouden.

4° Zij zet de correspondentie over de nieuwe psalmberijming met de reeds genoemde en andere theologen onzer kerken voort en houdt voortdurend contact met den auteur over de *revisie*.

5° Zij heeft zich met het bestuur van *Comité kerkzang* tot de *Bijbelvertalingscommissie van het Nederlandsche Bijbelgenootschap* gewend met het verzoek eene kleinere commissie te willen benoemen om de revisie, waartoe de auteur voorshands besloten zal hebben, opnieuw te toetsen. In deze commissie namen zitting voor de Nederlandsche Hervormde Kerk prof. dr G. J. Thierry te Leiden en prof. dr J. de Groot te Utrecht.

Van gereformeerde zijde hebben in die commissie — *Adviescommissie* genoemd — zitting: dr D. J. van Katwijk te Oegstgeest en dr W. H. Gispen W.Hzn te Delft. Het bestuur der Stichting meent via Comité-kerkzang het contact met de Nederlandsche Hervormde Kerk over deze dingen te moeten onderhouden, niet het minst met het oog op de scholen. Dezen vorm van samenwerking wil het bestuur der Stichting in de toekomst bewaren.

Prof. dr J. de Groot en dr D. J. van Katwijk zijn inmiddels overleden.

6° Het komt aan het bestuur der Stichting voor, dat een nieuw psalmboek niet aan de kerken te eener of anderer tijd van bovenaf kan worden opgelegd, maar dat het tot stand moet komen met *volledige medewerking* althans *kennismaking* der kerken. Geen enkele oudtestamenticus is van oordeel, dat in onze dagen het proza der Statenvertaling van den Bijbel nog dienen kan voor eene berijming van een psalmboek voor den eeredienst. Eene nieuwe, door de generale synode voor kerkelijk gebruik aanbevolen, vertaling der psalmen is er nog niet en wanneer deze er is, moeten nog wel jaren voorbijgaan, eer gezegd kan worden, dat zulk eene nieuwe vertaling door het algemeen gebruik geijkt is als „de” vertaling van de psalmen. Mede uit deze overweging meent het bestuur der Stichting, dat het wenschelijk is, dat de *revisie* van de nieuwe psalmberijming bij *gedeelten* gereed komt en wel voorzien van eene motiveering van de opvattingen van den grondtekst, die aan de revisie ten grondslag liggen. Indien door de oorlogsomstandigheden dit laatste niet terstond mogelijk is, zou zulk eene motiveering spoedig na den oorlog aan de kerkeraden, classes, particuliere synoden, generale synode moeten worden toegezonden, althans voor genoemde instanties en voor alle te dezer zaken belangstellende leden onzer kerken, met name voor de predikanten, verkrijgbaar moeten worden gesteld.

Dit boek zal naar het tegenwoordige ontwerp het volgende omvatten:

- a. den hebreuwschen tekst;
- b. eene vertaling in proza;
- c. de oorspronkelijke melodie;

- d. eene geheel nieuwe berijming of eene herziening van de berijming-1936;
 - e. de openbaringsgedachte van elken psalm;
 - f. exegetische opmerkingen;
 - g. homiletische wenken;
 - h. (waar noodig) aantekeningen over de berijming;
 - i. eene historische en analytische beschouwing van de melodie.
- 7° De Stichting overweegt het telkens gereed gekomen deel der revisie in kleine goedkoope boekjes verkrijgbaar te stellen voor alle gemeenteleden. Deze boekjes zullen dan naast elkander de proza-vertaling en de berijming bevatten, alsmede de melodie.

Ad f. Met het overige kerkelijke leven in Nederland en Nederlandsch Oost-Indië bestaat velerlei en veelzijdig contact, aangezien het van beteekenis moet worden geacht, wanneer de nieuwe Nederlandsche psalmbewerking niet tot bepaalde isoleeringen leidt in het Nederlandsche kerkelijke leven. Hierover zullen te zijner tijd nadere mededeelingen worden gedaan.

Het *verzoek*, waarmede het bestuur der Stichting zich tot u wendt, omvat den wensch, dat de *generale synode* besluite:

1. den tot dusver verrichten arbeid der Stichting en hare plannen voor de toekomst aan te bevelen en te steunen;
2. er bij de kerken op aan te dringen, dat zij ernstig kennis nemen van dien arbeid, inzonderheid ook door het houden van de telkens uit te schrijven oefenavonden, opdat niet de eene gemeente bij de andere achterkome en er zoo eene al te groote ongelijkheid ontsta in den zingtrant der verschillende kerken;
3. aan de kerkeraden, met name aan de dienaren des Woords, aan te bevelen, alle opmerkingen, die tot *verbetering* van de aangeboden revisie zouden kunnen strekken, onverschillig of zij de exegese, het litteraire of het muzikale betreffen, kort en duidelijk geformuleerd te willen toezenden aan het secretariaat der Stichting;
4. het aan de *vrijheid der plaatselijke kerken* over te laten om de deelen der revisie, die door de Stichting beschikbaar worden gesteld, ook in den eeredienst te gebruiken, totdat eene latere generale synode anders zal beslissen;
5. trage kerkeraden aan te sporen tot belangstelling en ijver, doch al te voortvarende kerkeraden te adviseeren, hierin de juiste maat te houden, opdat niemand een kerkeraad terecht zal kunnen beschuldigen den eeredienst te gebruiken voor proefnemingen, voor welke immers in de dagen der week ruimschoots gelegenheid is;
6. de reformatie van den eeredienst ten aanzien van het „gezongen gebed” der gemeente zoodanig voor te bereiden, dat er geen verzet komt, maar veeleer *lust* om weder tot het echte reformatische „psalmzingen” te geraken.

Uwe vergadering bij deze ernstige zaak wijsheid van boven toebiddende,
met broedergroeten,

het bestuur der Stichting voornoemd:

Ds T. FERWERDA, voorzitter.
Prof. dr K. DIJK.
Prof. dr F. W. GROSHEIDE.
Mr A. BOUMAN.
H. DEKKER.
H. BURGER, secretaris-penningmeester.
Prinsengracht 255, Amsterdam-Centrum.

Amsterdam, 17 Mei 1943.

BIJLAGE XVIII.
Art. 59.

RAPPORT inzake geestelijke verzorging zeevarenden bij de koopvaardij.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

In handen van commissie IV werd gesteld het „Rapport van de deputaten der generale synode voor geestelijke verzorging zeevarenden bij de koopvaardij en kustvaart”, met 16 bijlagen. Daar dit rapport alle leden der synode is ter hand gesteld, willen wij naar den aard der liefde onderstellen, dat zij daarvan ook met belangstelling hebben kennis genomen en kan de rapporteur onzer commissie zich ontslagen achten van de taak den inhoud breedvoerig weer te geven; slechts aan enkele hoofdpunten daarvan moge worden herinnerd.

De generale synode van Sneek 1939 droeg aan de door haar benoemde deputaten op:

- a. den arbeid van het gereformeerd comité handelsmarine over te nemen en voort te zetten;

- b. te overwegen of het mogelijk en raadzaam zal zijn na enkele jaren een predikant te beroepen voor de geestelijke verzorging der varenden bij de handelsmarine en daaromtrent de eerstvolgende synode te dienen van advies, eventueel na voorloopige besprekingen met een plaatselijke kerk die in aanmerking zou komen om met het beroepingswerk te worden belast (art. 207 der Acta).

Deputaten deelen in hun rapport uitvoerig mee hoe zij aan deze opdracht hebben voldaan, hoe zij den arbeid van Gecohama hebben overgenomen en voortgezet door propaganda-actie in de pers, circulaires aan kerken en particulieren en het houden van praatavonden op enkele plaatsen. Het bereids gevonden contact met zeevarenden van de groote vaart werd tengevolge van het uitbreken van den oorlog al spoedig verbroken, doch niet dat met de z.g. „kustvaart” die reizen maakte van Delfzijl naar de Oostzee. Door bemiddeling van een te Groningen opgerichte „commissie voor leetuur-verzorging onder zeevarenden” werden 35 kisten en 6 koffers met christelijke- en ontspanningslectuur op deze schepen in circulatie gebracht. Dit werd door de kustvaart zeer gewaardeerd, waarvan de opvarenden blijk gaven door financieele bijdragen voor dit werk bijeen te brengen.

Met de gereformeerde kerken werd contact gezocht voor het wekken van hun belangstelling en finantieelen steun en niet zonder succes. Ten slotte mocht uit 50 van de 57 classes medewerking worden ontvangen o. a. door het aanstellen van classicale en plaatselijke deputaten en het zenden van bijdragen. Ook werd contact met andere instanties gezocht, b.v. met scheepvaartmaatschappijen en werd de geestelijke arbeid onder achtergelaten echtgenooten en hun gezinnen van zeelieden gestimuleerd en dat met gunstig gevolg.

Deputaten kwamen voorts tot de conclusie, dat door den oorlog meer dan ooit kenbaar is geworden het schrijnend gemis aan geestelijke verzorging van de zeevarenden ter koopvaardij, maar anderzijds ook de vele mogelijkheden die er bestaan om evangeliseerend onder de zeelieden te werken. Toch beschouwen deputaten dit niet als het eerste deel van hun taak, maar wel het opsporen en bewerken van de „zoekgeraakte” leden en doopleden onzer kerken. Schrikbarend groot is het getal van hen, die door de eigenaardigheid van het varend leven, alle contact met hun plaatselijke kerk, en met de gereformeerde kerken in het algemeen, verloren hebben.

Daarom zou volgens deputaten — en dit in verband met sub b van hun opdracht — het gewenscht zijn, dat zoodra de koopvaardij weer van ons land uit functioneert, twee predikanten de geestelijke verzorging aanvatten, doch dat wegens het omvangrijke van dat werk, reeds nu tenminste één predikant daarvoor wordt beroepen, die zich dadelijk kan geven aan het vele werk, dat afgedacht van den oorlog, kan geschieden. Voor de voorbereidende maatregelen in dezen werd contact gezocht met de gereformeerde kerk van Amsterdam, die zich in beginsel bereid verklaarde hiertoe mede te werken.

Uw commissie heeft met veel belangstelling van dit rapport kennis genomen, doch daaruit tevens met leedwezen vernomen, dat de voorzitter, ds J. Versteegt reeds ten tweeden male en nu al geruimen tijd in gevangenschap verkeert. Zij spreekt reeds hier de hoop uit dat deze spoedig worde vrijgelaten en tot zijn arbeid kan terugkeeren.

Verder is uw commissie overtuigd, dat deze arbeid onder de zeevarenden noodzakelijk en dringend is. Veel had ons land in den loop der eeuwen aan de mannen der koopvaardij te danken en nóg is onze zeevaart in normale tijden van groot belang voor onze volkswelvaart. Vóór den oorlog telde onze koopvaardijvloot meer dan duizend bodems van een tonnenmaat grooter dan twee millioen ton, met een bemanning van ongeveer 20.000 koppen. Die bemanningen onzer schepen zijn altijd ver van huis in den vreemde en staan aan velerlei, ook moreele, gevaren bloot.

Tot nog toe heeft christelijk Nederland zich weinig daaraan gelegen laten liggen. Waar bijna in iedere haven een Engelsch, een Duitsch en dikwijls ook een Scandinavisch zeemanshuis is te vinden, waren er in totaal slechts twee of drie Nederlandsche, uitgaande van de N.Z.C. waarin van gereformeerde zijde dr B. A. Knoppers te Amsterdam lid van het bestuur is. Inzonderheid zijn onze gereformeerde kerken tot nog toe in dezen nalatig geweest, alhoewel toch ook niet weinig gereformeerden ter zee varen — wellicht ongeveer 1200 — en helaas velen hunner voor onze kerken verloren gingen. Op ons gereformeerde volk rust de dure plicht zijn aandeel van het verzuim aan de zeelieden ten spoedigste en zoo goed mogelijk te herstellen.

Daarom dient, naar het oordeel uwer commissie, het tot dusver meer of min oriënteerend werk der deputaten in dezen te worden gewaardeerd, maar mag hierbij niet worden berust, doch behoort krachtig op dezen weg te worden doorgegaan.

Voor een eenigszins formeel punt vraagt uw commissie nog uw aandacht. In de opdracht aan deputaten wordt gesproken van het gereformeerd comité *handelsmarine*. Hoe men indertijd aan dezen naam is gekomen is uw commissie niet bekend, doch het

woord „handelsmarine” is leelijk en ten onzent ongebruikelijk en kan beter vervangen worden door het echt Nederlandsche woord „koopvaardij” en dan beter niet met de toevoeging „en kustvaart” die de deputaten bezigden, omdat de kustvaart een onderdeel is van de koopvaardij. Wanneer dus opnieuw deputaten voor deze zaak worden benoemd zouden die het best genoemd kunnen worden: „Deputaten der generale synode voor geestelijke verzorging zeevarenden bij de koopvaardij”.

Concludeerende moge uwe commissie de generale synode adviseeren:

1. deputaten als voornoemd dank te zeggen voor het uitgebracht verslag en voor de verrichte werkzaamheden;
2. opnieuw deputaten te benoemen met inachtneming van de voorstellen IV en V der deputaten (zie bladz. 11 van hun rapport);
3. aanvaarding der aldaar vermelde voorstellen I, II en III.

Namens commissie IV:

K. SALOMONS, rapporteur.

BIJLAGE XIX.
Art. 60.

RAPPORT over den toestand van de archieffkluis.

Aan de generale synode der gereformeerde kerken in Nederland te Utrecht.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,
Als door de generale synode van Sneek (1939) aangewezen archieffbewarende kerk kunnen wij u rapporteeren, dat de archieffkluis zich in goeden staat bevindt. Een oogenblik dreigde het gevaar, dat de Westduinkerker en dus ook de kluis zou moeten worden ontruimd, doch dat gevaar is gelukkig ter elfder ure nog afgewend. Met heilbede en broedergroeten,

Namens den kerkeraad van 's Gravenhage-West,

J. HOEK, praeses h.t.

S. VAN DER SCHAAF, sub-scriba.

BIJLAGE XX.
Art. 62.

RAPPORT van deputaten voor de evangelisatie onder studenten en studeerenden.

Aan de generale synode te Utrecht 1943.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De generale synode van Sneek 1939 heeft besloten:

10 de kerken in academiesteden en elders er toe op te wekken dat zij bij het werk der evangelisatie, de studeerende en gestudeerde personen niet verwaarloozen, maar ernstig zoeken naar middelen en wegen om ook hen in aanraking te brengen met het evangelie;

20 werd een 5-tal deputaten benoemd met de opdracht:

- a. contact te zoeken met kerken, die daarvoor in aanmerking komen;
- b. in overleg met die kerken te doen wat in dezen arbeid gedaan kan worden;
- c. te overleggen op welke wijze in de toekomst het werk kan worden voortgezet en uitgebreid, en
- d. over deze zaak de eerstvolgende synode te dienen van advies.

Tot deputaten voor dezen arbeid werden benoemd: ds T. J. Hagen, prof. dr J. H. Bavinck, dr K. Sietsma, A. Scholtens en A. H. Mulder.

Drie dezen werden door God uit hun college weggenomen: ds Hagen werd door een ernstige ziekte getroffen, waardoor hij ook dezen arbeid moest afbreken; dr Sietsma en br Scholtens werden door den dood weggenomen.

Deputaten denken met groote dankbaarheid aan het vele werk door deze in hun midden verricht.

Door de voortgezette synode werden benoemd: mr H. Bijleveld, prof. dr Van der Maas en dr L. van der Zanden.

Rapporteerende, brengen zij het navolgende ter Uwer kennis:

- a. contact werd gezocht en verkregen met de navolgende kerken: Amsterdam, Delft, Groningen, Leiden, Rotterdam, Utrecht en Wageningen, waarna een bijeenkomst kon worden gehouden met afgevaardigden van de kerkeraden.

In deze bijeenkomst werd over de evangelisatie onder studeerenden en gestudeerden gesproken en kon worden vastgesteld dat de practijk heeft uitgewezen, dat beide categorieën, als afzonderlijk arbeidsveld moeten worden gezien.

De kerken van Amsterdam, Delft en Wageningen kwamen daarna met een plan gereed om tot breederen arbeid onder de studeerenden te komen.

De kerken van Groningen, Leiden, Rotterdam en Utrecht kunnen nog geen concrete voorstellen inzenden.

Amsterdam.

De kerken van Groot-Amsterdam hebben een plan gereed, dat inhoudt, dat twee derde van de arbeidskracht van een der dienstdoende predikanten voor den arbeid onder de studenten zal bestemd worden. Zoolang dit plan nog niet kan worden ten uitvoer gebracht, zal dit werk worden opgedragen aan een candidaat in de theologie.

De kerk van Amsterdam vraagt een subsidie van f 1000.— per jaar, ingaande op den dag dat de daarvoor benoemde candidaat zijn arbeid aanvangt.

Zoodra het genoemde plan kan worden uitgevoerd, zal dit subsidie-bedrag grooter moeten worden.

T. z. t. zal dit meerdere worden aangevraagd.

Delft.

Door de vorige synode werden de plannen van Delft waarin werd medegedeeld, dat de kerk van Delft in combinatie met de genabuurde geïnteresseerde kerken, tot het beroepen van een predikant wilde overgaan, goedgekeurd.

De subsidie aan Delft te verleen zou 50% van de begrooting bedragen, tot een bedrag van f 3500.—.

Door de kerk van Delft werd een beroep uitgebracht op dr J. L. Koole te Naaldwijk. Dr Koole heeft dit beroep aangenomen en heeft zich 7 April 1943 aan de kerk van Delft verbonden.

Wageningen.

De kerkeraad van Wageningen heeft het besluit genomen om t. z. t. over te gaan tot het benoemen van een hulpprediker, voornamelijk voor den arbeid onder de studeerenden aldaar.

Dit voornemen is aan de gemeente bekend gemaakt en heeft daar instemming gevonden.

Wageningen doet dit in het besef, dat God tot deze taak roept.

De zaak waarom het hier gaat is een, die op den weg van Wageningen is geplaatst — maar ook is het een aangelegenheid, welke niet alleen Wageningen aangaat — maar die het geheele land betreft en zelfs de overzeesche gewesten, daar velen, die te Wageningen studeerden dáár hun werk zullen verrichten.

Wageningen met 760 zielen wil zich finantieel inspannen om 50% van de kosten te dragen.

Genabuurde kerken om in deze samen te werken zijn er niet.

Deputaten meenen, dat er redenen zijn aan Wageningen een jaarlijksche subsidie te geven van f 1500.—.

Finantiën.

Op een aanvraag aan de kerken om $\frac{2}{3}$ cent per ziel en per jaar bij te dragen werd door 617 kerken geantwoord. Het ingekomen bedrag was f 3582.41.

Helaas bleven 147 kerken nog in gebreke.

Daar de subsidie aan Delft nog niet voor een vol jaar behoefde te worden uitgekeerd, waren de ingekomen gelden voldoende.

Ontvangsten

Van den quaestor der synode f 300.—
Van de kerken - 3582.41

f 3882.41

Uitgaven

Vergaderingen, porti, drukwerken gedurende 3 jaren . f 244.09
Subsidie aan de kerk Delft tot 1 Maart 1944 - 3000.—
Saldo kas 20 Mei 1943 - 638.32

f 3882.41

Arbeid onder de gestudeerden.

Uwe deputaten deelen de zienswijze zooals deze tot openbaring kwam op de genoemde bijeenkomst van afgevaardigden van kerkeraden der academiesteden, dat de arbeid onder studeerenden en onder gestudeerden moet worden gescheiden gehouden.

En dit om meerdere redenen.

De studenten zijn verzameld rondom een centraal punt: hun academie, en wonen

voor het overgrootste deel in de academiestad of in gemakkelijk te bereiken omliggende gemeenten.

Om contact te verkrijgen moet de predikant in de academiestad wonen en zich ten volle in het studentenleven kunnen inleven, dáár kan hij persoonlijk contact verkrijgen.

De gestudeerden wonen over het geheele land verspreid en contact zal met de meesten dezer pas mogelijk zijn nadat de belangstelling is gewekt door het toezenden van een periodiek.

Daar het thans niet mogelijk is zulk een uitgave te verzorgen — kan alleen met klem aan de verschillende kerken verzocht worden bij den evangelisatiearbeid ook aan deze personen te denken.

Met blijdschap is te vermelden dat op vele plaatsen door de kerken deze arbeid werd ter hand genomen.

Resumeerende verzoeken deputaten:

1. Aan de kerk van Delft voor de komende 3 jaren een subsidie te verleen van f 3500.— per jaar.

2. Aan de kerk van Amsterdam een subsidie te verleen van f 1000.— per jaar, ingaande op den dag waarop de arbeid zal aanvangen.

3. Aan de kerk van Wageningen een subsidie te verleen van f 1500.— per jaar, ingaande op den dag, waarop de arbeid zal aanvangen.

4. Aan deputaten toe te staan voor dezen arbeid van de kerken een bijdrage te vragen van 1½ cent per lid en per jaar.

5. De handelingen van deputaten goed te keuren.

6. Wederom deputaten te benoemen ter behartiging van de evangelisatie onder de studeerende en gestudeerde personen, daar met de kerken van Amsterdam en Wageningen nog nadere stipulatiën moeten worden aangegaan.

Uwe vergadering toebiddende de leiding des Heiligen Geestes,

J. H. BAVINCK, *h.t. prases.*

L. VAN DER ZANDEN, *h.t. scriba.*

Utrecht, 19 Juni 1943.

BIJLAGE XXI.
Art. 64.

RAPPORT van deputaten voor de Zendingssorde
(G 11).

De generale synode van Sneek besloot in haar zitting van 19 September 1939 vijf deputaten te benoemen met de opdracht om de eerstvolgende generale synode te dienen van rapport en advies inzake de wenschelijkheid om de afzonderlijke Zendingssorde te doen vervallen en de algemeene bepalingen betreffende de zending in de Kerkenordering op te nemen; en indien zij in den laatsten zin mochten adviseeren, met aanwijzing, welke bepalingen in de Kerkenordering een plaats zouden moeten vinden en onder overlegging van het ontwerp eener regeling, waarin de noodige bijzondere bepalingen voor den arbeid der zending zijn opgenomen.

De aangewezen deputaten waren prof. D. Nauta, ds W. Breukelaar, ds N. Duursema, ds W. H. den Houting en prof. G. M. den Hartogh, de laatste als samenroeper.

In de plaats van ds Breukelaar, die door den dood werd weggenomen, werd ds D. Pol benoemd.

Deputaten deelen mede, dat zij het gevraagde rapport en advies enz. niet kunnen aanbieden.

Door de overweldiging van Nederlandsch-Indië is er inzake den toestand op het zendingsterrein onzer kerken een zoo groote onzekerheid ontstaan, dat deputaten het voorbarig zouden achten, diep op de hier bedoelde kwestie in te gaan, en reeds nu uitgewerkte voorstellen te doen, die op den tijd na den oorlog betrekking zouden hebben.

Daarbij komt, dat alle communicatie met onze zendingssarbeiders en met de inlandsche kerken in Nederlandsch-Indië is afgesneden, zoodat het toch vereischte advies van hun vergaderingen niet kan worden ingewonnen.

We vertrouwen, dat de synode deze redenen voor de betrekkelijke non-activiteit der deputaten zal kunnen billijken.

De kwestie, waarom het gaat, werd intusschen door deputaten zoo belangrijk geacht, dat zij het niet bij een negatieve mededeeling willen laten, maar in overweging geven de zaak aan te houden.

Zij stellen voor, dat de synode besluite opnieuw 5 deputaten te benoemen om eenzelfde opdracht, als in art. 160 acta generale synode 1939 is aangegeven, zoodra de tijdsomstandigheden dit mogelijk maken, te vervullen.

G. M. DEN HARTOGH, *rapporteur.*

BIJLAGE XXII.
Art. 75.

RAPPORT van de deputaten der generale synode van 1939 voor de zending onder heidenen en Mohammedanen, aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken, die D.V. samenkomt te Utrecht in den jare 1943.

Aan de generale synode van Utrecht.

Hooggeachte broeders in Jezus Christus!

De generale synode van Sneek 1939 heeft tot hare deputaten voor de zending onder heidenen en Mohammedanen benoemd: ds D. Pol te Rijsoord; ds M. Meijering, em. pred. te Delfzijl; ds H. Hangelbroek te Wirdum; ds G. M. van Rennes te Heeg; ds N. Duursema te Nieuw Amsterdam; ds R. Hamming te Nijverdal; ds P. C. de Bruyn te Apeldoorn; ds G. van der Zanden te De Bilt; ds W. Breukelaar, em. pred. te Santpoort; ds H. A. Wiersinga te Leiden; ds A. C. Hey te Koudekerke en ds J. de Vries te Tilburg.

Samengeropen door ds D. Pol, die daartoe door de synode was aangewezen hielden zij hun eerste vergadering 26 October 1939.

Tot praeses werd gekozen ds D. Pol, tot assessor ds N. Duursema, tot scriba en huishoudelijk quaestor ds W. Breukelaar. Op voorstel van ds W. Breukelaar werd besloten, een tweede scribaat in te stellen. Tot tweeden scriba werd nu benoemd ds P. C. de Bruyn. Deze zou zich met de binnenlandsche correspondentie belasten, terwijl ds W. Breukelaar als eerste scriba de buitenlandsche zou blijven verzorgen.

Reeds in 1940, kort na de oorlogsdagen, overleed ds Breukelaar. Het werk der zending leed in het heengaan van dezen uiterst bekwamen en toegewijden „zendingsman” een gevoelig verlies. Hij is van groote beteekenis geweest voor de opkomst en de uitbreiding van den zendingsarbeid van onze kerken.

Nu trad ds P. C. de Bruyn op als eerste scriba, die de binnenlandsche correspondentie behield. Tot tweeden scriba werd benoemd ds H. A. Wiersinga, eventueel voor de buitenlandsche correspondentie, welke sindsdien echter niet meer kon gevoerd worden. Het huishoudelijk quaestoraat werd toevertrouwd aan ds N. Duursema.

In de plaats van ds Breukelaar werd door het moderamen van de provisorisch gesloten generale synode benoemd tot deputaat voor Noord-Holland ds A. Schweitzer, em. pred. te Amsterdam, die nu ook als tweede quaestor optrad. Een jaar later in Mei 1941 werd ds H. Hangelbroek uit dit leven weggenomen. Bij deputaten blijft een gezegend aandenken aan dezen trouwen medearbeider. In zijn plaats werd — eveneens door het moderamen der synode — benoemd dr C. J. Goslinga te Buitenpost.

U rapporteerend over den arbeid dien zij hebben verricht, veroorloven deputaten zich eerst de volgende opmerkingen.

Allereerst, dat papierschaarschte en de moeilijkheden in het drukkersbedrijf hen noodzaken de uiterste korthed en soberheid in het rapport te betrachten.

Vervolgens, dat dit in de hand gewerkt wordt door het feit, dat er over Indië en al wat daarmee samenhangt niets te rapporteeren valt. Sinds de Mei-dagen van 1940 is alle contact met Indië verbroken. Een aantal brieven, begin Mei 1940 verzonden, is weer bij ds Breukelaar teruggekomen. In den eersten tijd kwamen via het Roode Kruis nog enkele mededeelingen door, maar in de laatste 2 jaren hebben wij niets meer van Indië gehoord.

Tenslotte: wijl dus de zendende kerken geen contact meer hadden met hare terreinen, verviel ook zoo goed als alle correspondentie van deputaten met de zendende kerken. Vele „hoofden”, die in het rapport aan een generale synode geregeld plegen voor te komen zullen hier grootendeels pro memorie worden genoemd.

Wanneer nog Indische namen worden genoemd betreft dat alleen arbeid, die ten behoeve daarvan in het vaderland werd verricht, of correspondentie van vóór Mei 1940.

Ten behoeve van de continuïteit in de zendingsrapporten wenschen deputaten ook ditmaal hun rapport samen te vatten onder de volgende hoofden:

1. De kerken van Groningen, Drenthe en Overijssel, c. a.
2. De kerk te Heeg.
3. De kerk te Utrecht.
4. De kerk te Amsterdam.
5. De kerk te Delft.
6. De kerk te Rotterdam.
7. De kerk te Middelburg.
8. De kerk te Rotterdam-Zuid.
9. De kerk te Leiden.
10. De kerk te Batavia.
11. De kerk te Soerabaja.
12. De kerk te Medan.
13. De kerk te Djokja.

14. De kerk te Palembang.
15. De opleidingsschool op Soemba.
16. De opleidingsschool op Midden-Java.
17. De liquidatie der Keucheniussschool.
18. De liquidatie der oude kweekschool te Solo.
19. De tegenwoordige Christ. Holl.-Inlandsche en Holl.-Chineesche kweekschool te Solo.
20. De opleidingsschool voor inheemsche onderwijzers te Solo.
21. Zendingstudie onder de studenten.
22. Het Zendingblad.
23. De Zendingkalender.
24. Het Zendingsbureau.
25. Wonosobo.
26. Visitatie der zendingsposten.
27. Het drukfonds.
28. Madioen.
29. De samenwerking tusschen inheemsche kerken en de zending.
30. Lectorverspreiding.
31. De zendingbibliotheken in Indië.
32. Vergadering van vertegenwoordigers der verschillende zendende kerken en der onderscheiden deputaatschappen voor de zending.
33. De vergaderingen in Indië.
34. Revisie Javaansche Bijbelvertaling.
35. Het Zendingconsulaat.
36. De Nederlandsche zendingsraad.
37. De Zendingstudie-Raad.
38. De vooropleiding.
40. Stichting van een zendingscentrum.
41. De financiën.
42. Slotopmerkingen.

1. *De kerken van Groningen, Drenthe, Overijssel, e.a.*

Zooals blijkt uit artikel 107 2° der acta droeg de synode van Sneek aan deputaten op: Een eventueel verzoek van de deputaten voor de zending op Soemba om steun ten behoeve van:

- a. de onderhoudskosten van de leerlingen der opleidingsschool;
- b. de eigen schoolinspectie en
- c. den normaalleergang

in welwillende overweging te nemen en hen te machtigen, als dit naar hun oordeel noodig zal zijn en de staat der generale kas het toelaat, op daartoe strekkend gemotiveerd verzoek, elk jaar hiervoor subsidie te verlenen uit de generale kas tot een gezamenlijk bedrag van ten hoogste f 3000.— per jaar.

Deze opdracht noopte de vergadering van October 1939 niet tot eenige beslissing.

In 1940 kwam tot deputaten het verzoek van de drie samenwerkende provinciën, dat generale deputaten den cursus tot opleiding van volks-onderwijzers op Soemba (den normaalleergang te Pajeti) zouden overnemen. De kosten werden begroot op f 6475.— per jaar. Na een samenspreking te Utrecht werd in principe besloten, deze school voor onze rekening te nemen, behoudens goedkeuring van de generale synode, terwijl een concept-regeling werd ontworpen. De goedkeuring van de nog zittende synode werd verkregen, terwijl besloten werd de overname tegen 1 Januari 1941 te doen geschieden. Met het oog op de subsidieregeling werd dit laatste nog niet uitgevoerd. Deputaten stellen aan de synode voor, deze overname thans op 1 Januari 1943 te doen ingaan.

Alles is natuurlijk voorloopig, daar het gewenschte overleg met de broeders op Soemba eerst later zal kunnen geschieden. Hierbij vervalt dus de subsidie van f 3000.—.

Verder hebben Soemba-deputaten medegedeeld dat de kerk van Zwolle voortaan zou optreden als zendende kerk in plaats van Appingedam.

Door de kerk van Zwolle werd de vraag gesteld, of zij zou doorgaan met beroepen in de vacature-Goossens, gezien de tijdsomstandigheden. Geantwoord werd, dat o. i. met beroepen diende te worden voortgegaan, maar dat met het oog op de tijdsomstandigheden behoorlijke stipulatiën dienden te worden gemaakt. Daarna werd aan deputaten mededeeling gedaan van het drietal, waaruit gekozen zou worden. Door deputaten werd bezwaar gemaakt tegen twee der voorgestelden, als zijnde ouder dan 33 jaar. Later werd medegedeeld dat gekozen en beroepen was ds P. G. van Berge te Nieuw Beets.

Eveneens is onzerzijds goedgekeurd een door Soemba-deputaten voorgestelde concept-instructie voor missionaire predikanten, een concept-finantieele regeling en een concept inzake de stipulatiën tot regeling der verhouding tusschen den missionairen dienaar en schoolbeheer.

Ook keurden wij goed enkele veranderingen in de acte van samenwerking. Tenslotte is nog met Soemba-deputaten gecorrespondeerd over steunverleening aan br N. N.

2. *De kerk te Heeg.*

Met deze kerk is geen correspondentie gevoerd. De handelingen aangaande Wonosobo worden afzonderlijk vermeld.

3. *De kerk te Utrecht.*

Hierover is niets mede te deelen.

4. *De kerk te Amsterdam.*

Deze kerk vroeg in 1939 dispensatie voor de uitzending van mej. Postema zonder dat deze den cursus had bijgewoond. Deze dispensatie werd verleend — met medeweten van Prof. Bavinck — daar er plotseling twee vacatures waren ontstaan en de cursussen eerst nog kort aan den gang waren.

Ook berichtte de kerk van Amsterdam, dat de leerschool die vroeger bij de Keuchenius-school behoorde, met dank werd aanvaard. Deputaten der generale synode zijn nu ontslagen van hun verplichtingen ten deze.

De arbeidsovereenkomst van mej. Postema werd in orde bevonden.

5. *De kerk te Delft.*

De kerk van Delft vroeg en verkreeg goedkeuring voor de arbeidsovereenkomst van mej. Wits.

6. *De kerk te Rotterdam.*

De kerk te Rotterdam meldde, dat men ds Rullmann, benoemd tot docent, wilde afstaan tegen 1 Mei 1940. Dit werd door ons goedgekeurd. Deputaten van deze zending vroegen om advies inzake de betaling van de quota door de classes n.l. naar welke methode deze moest geschieden. Geantwoord is, dat aanbeveling verdient het stelsel van quota en dat deze opgebracht moeten worden naar het percentage der andere kerken in het kerkelijk leven. Uitgegaan moet worden van de gedachte, dat de andere kerken de zendende kerk te hulp komen, die dus eerst het bedrag moet vaststellen, dat zij betalen kan. Zoo mogelijk betale zij iets meer dan het anders verplichte quotum.

Dezelfde kerk vroeg en verkreeg goedkeuring van de arbeidsovereenkomst en instructie van dr Oosterveen met wien zij een vast contract aanging en van de overeenkomst met ds Rullmann.

7. *De kerk te Middelburg.*

De kerk te Middelburg vroeg telkenjare voor haren medischen dienst f 7000.— subsidie te mogen ontvangen. De generale synode had besloten (Acta art. 107 5°) niet te voldoen aan het verzoek om deze subsidie met f 2500.— te verhoogen, maar te benoemen deputaten te machtigen om de kerk te Middelburg op daartoe strekkend gemotiveerd verzoek voor haar medischen dienst te steunen met een bedrag uit de generale kas tot een maximum van f 7000.— per jaar, indien de staat dezer kas dit toelaat.

Deze subsidie zal te zijner tijd verzekerd worden met de 10% over de jaren 1940 e.v. welke nog niet gestort zijn. Zij blijft daartoe gereserveerd (acc. rapp. bl. 4 sub 12).

8. *De kerk te Rotterdam-Zuid.*

Ten aanzien van de zending van deze kerk onder de Chineezzen hier te lande besloot de generale synode (acta art. 167 6°):

„aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen: de kerk van Rotterdam-Zuid voor hare zending onder de Chineezzen hier te lande, zoolang de bepalingen, vervat in artikel 8 der regeling van samenwerking van kracht blijven, op haar daartoe strekkend gemotiveerd verzoek elk jaar te steunen met een bedrag uit de generale kas van ten hoogste f 1000.—, indien die steun naar het oordeel der deputaten noodig is en de staat der generale kas dit toelaat.”

Het moderamen is verscheidene malen met deputaten voor deze zaak samenvergaderd geweest, daar telkens beslissingen genomen dienden te worden. Ds Pieron vertrok naar Indië. Werd eerst gedacht, dat deze zending van minder beteekenis zou worden door het vertrek van vele Chineezzen — later bleek dit anders te zijn, er bleven in verschillende steden en ook in de kampen waar zij ondergebracht werden, zoo velen over, dat voortzetting van den arbeid alleszins gewettigd werd geacht. Voor dit werk werd aangesteld, voorloopig als hulpprediker, cand. J. M. van Minnen, die zich met grooten ijver tot dezen arbeid heeft begeven en zich op dit terrein bijzonder bekwaam betoonde. Eerst werd hij benoemd op een tractement van f 100.— per maand en een tegemoetkoming voor studiekosten tot een maximum van f 300.— per jaar. Later werd dit verhoogd, toen hij in het huwelijk trad. Waar zijn arbeid ten-

slotte zoo veelomvattend werd en het al duidelijker bleek, dat een predikant in vele opzichten meer ingang zou hebben dan een candidaat, werd — met goedkeuring van deputaten der generale synode — besloten, cand. Van Minnen te beroepen tot predikant. Helaas kon aan dit besluit nog geen uitvoering worden gegeven door de ernstige ziekte van den hulpprediker die het noodig maakte, dat hij in een sanatorium ter verpleging werd opgenomen. Met dankbaarheid mag worden vermeld, dat hij thans weer herstellende is. Ook mag met grooten lof worden gewaagd van het treffelijk werk van ds Lambooy, die tijdens de ziekte van cand. Van Minnen zijn arbeid waarneemt en zich in korten tijd geheel heeft ingewerkt. Uit de verslagen blijkt duidelijk, welk een verrassende zegen ons telkens op dezen arbeid geschonken wordt.

De subsidie van f 1000.— werd telken jare uitbetaald.

Deputaten stellen u voor, deze zending op daartoe strekkend gemotiveerd verzoek jaarlijks te steunen met een bedrag van f 1000.— uit de generale kas.

9. De kerk te Leiden.

Ten opzichte van deze kerk wat betreft haar arbeid onder de studeerende inheemschen hier te lande verleende de synode aan deputaten machtiging te steunen met een subsidie van ten hoogste f 4500.— per jaar onder dezelfde voorwaarden als voor Rotterdam-Zuid (acta art. 107 7°).

Bij het afscheid van ds Verkuyl en de intrede van ds Harder te Leiden waren enkele leden van het moderamen tegenwoordig. Met ijver en toewijding is ds Harder zijn arbeid aangevangen. Zijn methode verschilt eenigszins van die van zijn voorganger. Maar ook thans geschiedt het werk in stilte. Het is van dien aard, dat er slechts weinig over gepubliceerd kan worden. Maar vermeld mag worden, dat het niet zonder zegen is. Universiteitssteden worden bezocht, kringen en conferenties worden georganiseerd, studenten worden aan huis ontvangen, correspondentie werd gevoerd. De oorlogsomstandigheden doen ook hier hun invloed gelden. Met veel belangstelling hebben deputaten dezen arbeid gevolgd. Zij waren steeds overtuigd van de noodzakelijkheid om het maximum van de toegestane subsidie toe te kennen, maar door de bijdragen der kerken was het niet noodig dat dit bedrag ten volle werd uitbetaald.

Deputaten stellen nu voor, deze kerk op daartoe strekkend gemotiveerd verzoek te steunen met een bijdrage uit de generale kas tot ten hoogste f 4500.— per jaar.

10. De kerk te Batavia.

Hierover is niets mede te deelen.

11. De kerk te Soerabaja.

Betreffende de subsidie aan de kerk te Soerabaja voor de Makassar-zending besloot de generale synode (acta art. 70):

1° haar groote waardeering uit te spreken voor den gewichtigen arbeid, die door de kerk van Soerabaja c. a. te Makassar wordt verricht;

2° haar leedwezen uit te drukken hierover, dat het met het oog op de finantiën van de generale kas niet mogelijk is den steun te verhoogen;

3° uit te spreken dat het door de synode zal worden toegejuicht, als door de betrokken kerken een anderen weg kon gevonden worden om hulp te vinden in Nederland.

Hierbij werd een subsidie toegestaan van ten hoogste f 3000.—.

Deze subsidie is niet aan Soerabaja uitgekeerd daar de omstandigheden dit verhinderden. In 1939 was reeds f 1500.— uitbetaald in verrekening aan Soerabaja. Wel is telkenjare een bedrag uitgekeerd aan ds Van den Brink die niet meer naar zijn arbeidsveld kon terugkeeren, bij wijze van voorschot omdat door hem geen tractement uit Indië werd ontvangen. In 1940 is f 250.— uitbetaald, in 1941 f 3000.—, in 1942 en 1943 niets. In 1939 was het tractement nog overgemaakt evenals in 2 maanden van 1940. Met ds Van den Brink is gecorrespondeerd en enkele malen is door het moderamen met hem vergaderd. Door ds Van den Brink is met grooten ijver door allerlei arbeid een bedrag aan giften bijeenverzameld, dat hij voor zijn zendingsterrein wil reserveeren. Deputaten zijn van oordeel dat, zooals reeds ten deele geschied is, het bedrag van de subsidie verminderd zal moeten worden met hetgeen hij zelf verzamelt. Ook meenen zij dat het besluit van de synode van 1939, als zijnde onder gansch andere omstandigheden genomen dan waaronder wij thans verkeerden, niet meer zoo gehandhaafd kan worden. Alle contact met Makassar is verbroken en wij hebben geen inzicht in de ontwikkeling van den arbeid. Het zal dus raadzaam zijn, deze zaak verder op te schorten en een afwachtende houding aan te nemen. Ook is het niet zonder bedenking dat deze wel wat breed opgezette werkzaamheid het karakter gaat aannemen van een afzonderlijke actie door heel het land binnen onze zendingssactie. Deputaten stellen uwe vergadering dus voor de toegezegde subsidie ad f 3000.— voor Makassar te handhaven en goed te keuren dat, zolang het contact met Indië verbroken is, die aan ds Van den Brink wordt uitgekeerd wanneer het door hem verzameld bedrag niet meer toereikend is voor zijn verlofftractement. Dit zal dan geschieden bij wijze van voorschot.

Intusschen is bij deputaten de vraag opgekomen hoe de kerkrechtelijke positie van ds Van den Brink hier te lande is, nu hij zoo langen tijd van zijn zending kerk gescheiden is; maar het ligt niet op onzen weg dienaangaande een uitspraak of voorstel te doen.

12. *De kerk te Medan.*

Omtrent de subsidie van de kerk te Medan luidt het besluit der generale synode (Acta art. 71):

aan de te benoemen deputaten op te dragen de kerk van Medan met Pemantang-Siantar voor den arbeid onder de Javanen op Sumatra (Deli) na gemotiveerd verzoek te steunen met een bedrag van ten hoogste f 3000.— per jaar, indien de staat der generale kas dit toelaat.

Hierover is verder niets te rapporteeren.

13. *De kerk te Djokja.*

Aangaande deze kerk werd door de synode van Sneek geen besluit genomen aangezien het perswerk van deze kerk overgenomen was door de classis Batavia. De synode besloot (Acta art. 79): dit perswerk van de classis Batavia indien het dringend steun zou behoeven, een jaarlijksche subsidie van ten hoogste f 1000.— toe te kennen en daartoe te benoemen deputaten te machtigen.

Hierover valt verder niets te rapporteeren.

14. *De kerk te Palembang.*

Omtrent het werk van deze kerk onder de Javaansche kolonisten op Zuid-Sumatra besloot de synode (Acta art. 72) het volgende:

de te benoemen deputaten te machtigen indien er een kerk gevonden wordt, die, zij het ook in samenwerking met andere, wil overgaan tot de uitzending van een dienaar des Woords voor den arbeid op Zuid-Sumatra, deze kerk voor dit werk te steunen met een bedrag van ten hoogste f 4000.— per jaar indien de staat der generale kas dit toelaat.

Op de vergadering van October 1939 was aanwezig ds G. J. Sybesma van Palembang om de noodzakelijkheid van dit werk te bepleiten. Hij was van oordeel dat voor dit werk een eigen missionair predikant beroepen moest worden. Naar zijn meening zou de kerk te Palembang wel bereid zijn als zending kerk op te treden, wanneer alle zending kerken zich verbonden elk jaar f 600.— bij te dragen.

De vergadering besloot deze zaak te bevorderen zooveel dit op den weg der deputaten lag; doch door de omstandigheden is hiervan verder niets gekomen.

15. *De Opleidingsschool op Soemba.*

Terzake van deze school nam de synode (Acta art. 108) het volgende besluit:

1° haar blijdschap uit te spreken, dat de arbeid aan de Opleidingsschool te Karoeni is hervat;

2° aan de generale deputaten dank te betuigen voor hun vele bemoeiingen;

3° aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen den bloei dezer Opleidingsschool te bevorderen.

Met dr Bergema is nog eenige correspondentie gevoerd.

16. *De Opleidingsschool op Midden-Java.*

Hieromtrent besloot de generale synode (Acta art. 109):

1° haar blijdschap uit te spreken over den bloei der school en de vrucht van het gegeven onderwijs en haar dank te betuigen aan de docenten en den buitengewonen leeraar voor al den verrichten arbeid;

2° dank te betuigen aan dr J. H. Bavinck voor zijn werk aan de Opleidingsschool op Java en in dienst der zending aldaar;

3° goed te keuren de handelingen der deputaten inzake de benoeming van ds J. A. C. Rullmann tot docent aan de Opleidingsschool op Java en

4° de finantieele handelingen van generale deputaten te dezer zake goed te keuren.

Ingekomen is een schrijven van ds A. Pos, waarin een kort rapport over den arbeid aan de school. Het is den heer Wolterbeek nog gelukt begin September 1939 via de Kaap naar Java terug te keeren. Hierdoor kon de Javaansche cursus tijdig geopend worden.

Aan de docenten is nog een schrijven gezonden.

Ds Rullmann zou 1 Mei 1940 zijn arbeid aan de school aanvaarden.

17. *De liquidatie der Keucheniuschool.*

Hieromtrent besloot de generale synode (Acta art. 110):

1° haar blijdschap uit te spreken over de verrassende afwikkeling van de liquidatie der Keucheniuschool;

2° dank te brengen aan de Algemeene vergadering van Midden-Java en inzonder-

heid aan ds D. J. B. Allaart en br J. D. Wolterbeek en vooral aan dr H. A. van Andel voor de uitnemende wijze waarop zij de liquidatie der Keucheniuschool hebben behartigd;

3° de bemoeiingen van generale deputaten in deze zaak goed te keuren en
4° goed te keuren dat de gestorte gelden in Indië worden gedeponereerd bij de Nederlandsche Handelmaatschappij, opdat, wanneer de geldzending uit Holland naar Indië mocht verstoord worden, in Indië gelden zullen aanwezig zijn om noodzakelijke betalingen te doen, terwijl de regeling daarvan wordt opgedragen aan de te benoemen deputaten voor de zending.

De rekening van de liquidatie sloot met een voordeelig saldo van f 3132.60. Deputaten besloten de vroegere leerschool met alle lusten en lasten kosteloos aan te bieden aan de kerk te Amsterdam, die dit aanbod dankbaar aanvaardde. Nu de gebouwen van de Keucheniuschool aan de Regeering waren overgedragen had het geen zin meer dat de gezamenlijke kerken nog contact hielden met de vroegere vorm-school.

18. *De liquidatie der oude kweekschool te Solo.*

Blijkens art. 111 van de Acta besloot de synode dienaangaande:

1° haar blijdschap uit te spreken over den loop der liquidatie;
2° dank te betuigen aan de commissie voor liquidatie en wel inzonderheid aan de heeren D. J. Bosman en dr H. Kroeskamp voor hun gewaardeerden arbeid te dezer zake;

3° aan de te benoemen deputaten voor de zending vrijheid te geven een toelage van f 75.— per maand te verleenen aan de kinderen van wijlen den heer J. Frouws;

4° generale deputaten te danken voor al hun bemoeiingen in dezen en

5° aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen de liquidatie der oude kweekschool te Solo zoo mogelijk tot een goed einde te brengen.

Hier valt alleen iets te zeggen aangaande de toelage voor de kinderen Frouws. Deze is gedurende vier jaren verleend. De familie gaf ook thans weer opening van zaken, waaruit bleek dat steun nog dringend noodig was, al ware het dat enkele van de oudere kinderen eenige verdiensten hadden.

Door ds De Bruyn werd eenig toezicht gehouden. Het rapport dienaangaande kon steeds gunstig luiden. Deputaten gaan van de gedachte uit, dat bestending van dezen steun de goedkeuring van de synode zal hebben.

19. *De tegenwoordige Chr. Holl.-Inlandsche en Holl.-Chineesche kweekschool te Solo.*

Nopens deze school besloot de synode (Acta art. 112):

1° haar blijdschap uit te spreken dat de samenwerking tot nu toe zoo goed is geslaagd;

2° de handelingen der deputaten goed te keuren en

3° aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen zooveel mogelijk het goede voor deze school te zoeken.

Met deze school hebben wij geen rechtstreeksche bemoeiing gehad.

20. *Opleidingsschool voor inheemsche onderwijzers te Solo.*

De synode besloot aangaande deze normaalschool (Acta art. 113):

1° uit te spreken haar dankbaarheid dat op deze wijze het besluit der synode van Amsterdam 1936 in daden is omgezet;

2° dank te brengen aan de Algemeene vergadering in Indië en in het bijzonder aan de commissie, bestaande uit de broeders dr H. A. van Andel, ds D. J. B. Allaart, dr F. L. Bakker, D. J. Bosman en ds A. Merkelijn voor al den arbeid verricht bij het tot stand komen der Opleidingsschool voor inheemsche zendingsonderwijzers;

3° de generale deputaten te prijzen voor hun voorzichtig beleid en hun décharge te verleenen van de finantieele handelingen bij de oprichting en bestending dezer school en

4° aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen de belangen dezer school te blijven behartigen.

In antwoord op een schrijven van de commissie in Indië voor deze school besloot de vergadering van deputaten in October 1939:

1° de aanvaarding van subsidie op de basis van Normaalschool toe te staan mits daarbij het proefkarakter ten volle wordt gehandhaafd en de vrijheid om de school geheel naar eigen inzicht in te richten niet in het minst aan banden gelegd wordt;

2° de overschrijding van de begroting voor het schooljaar 1937/1938 te aanvaarden;

3° goed te keuren de oprichting van een leerschool, zijnde een 5-jarige school en hiervoor subsidie te aanvaarden, doch daarbij te verzoeken om een van de bestaande scholen hiervoor aan te vragen en te gebruiken en ook met het oog op de tijdsomstandigheden niet over te gaan tot nieuwe banen;

5° een regeling te treffen voor goed beheer der school namens de deputaten en voor goede correspondentie. Aan de commissie is verzocht ontwerpen gereed te maken en aan de deputaten te zenden.

Verder is van deze zaak niets gehoord.

Op de vergadering van April 1940 was een schrijven vergezeld van teekeningen met aanvraag van f 20.000.— voor nieuwbouw; en ook een schrijven waarin een plan tot financiering van den bouw b.v. door leening bij het pensioenfonds à 4 % af te lossen in 20 jaren. Deputaten spraken uit geen vrijmoedigheid te hebben voor den nieuwbouw f 20.000.— te voteeren uit de generale kas omdat de school altijd een voorloopig karakter draagt en het de vraag is of de Regeering subsidie zal geven voor een school die duurder is in exploitatie dan het door de Regeering aangenomen type. Ook werd besloten eenig advies te geven aangaande dezen bouw, maar dit schrijven heeft Indië niet bereikt (notulen 10 April 1940 art. 15).

21. *Zendingsstudie onder de studenten.*

Deze arbeid heeft nog steeds de belangstelling van generale deputaten. De synode opende voor hen de gelegenheid om deze zendingsactie onder de studenten van elk der beide inrichtingen te steunen met een bijdrage uit de generale kas van ten hoogste f 50.— per jaar (Acta art. 73). Deze toelage is telkenjare toegekend na ontvangst van gemotiveerd verzoek¹⁾. Ook werd eenige mededeeling gedaan over de wijze waarop de gelden besteed werden, en dit tot voldoening van deputaten. De deputaten achten het gewenscht dat de generale synode ook voor de volgende 3 jaren de gelegenheid opene, de zendings-actie onder de studenten van beide inrichtingen te steunen met een bijdrage uit de generale kas van ten hoogste f 50.— per jaar.

22. *Het zendingsblad.*

Naar art. XVIII van de Zendingsorde was aan generale deputaten de zorg voor het zendingsblad opgedragen. Zij benoemden in hun eerste vergadering tot redacteur ds W. Breukelaar die de redactie voerde tot zijn overlijden in Juni 1940. Ds D. Pol die daarop aanstonds het werk overnam, werd in de vergadering van 11 Juni tot redacteur aangewezen, terwijl met hem ds H. A. Wiersinga en ds G. van der Zanden een commissie van redactie zouden vormen. Elk der deputaten leverde op zijn beurt de meditatie waarmede het zendingsblad aanvangt.

Het contract met de N.V. Gebr. Zomer en Keuning te Wageningen over de uitgave van het zendingsblad werd op gelijke manier als voorheen verlengd. Gehandhaafd bleef ook het besluit, geen advertentiën op te nemen. Eveneens meenden deputaten de omzetbelasting niet op de lezers te moeten verhalen.

De effecten, door de uitgeefster als onderpand voor de richtige naleving van het met haar gesloten accoord voor de uitgave ter beschikking van deputaten gegeven, werden eenigen tijd geleden bij de Ned. Handelmaatschappij in „open-bewaargeving” gesteld: waarover nader onder „Financiën”. Jaarlijks worden administratie en jaarrekening gecontroleerd door het accountants-kantoor G. Ph. Wielenga te Rotterdam.

Sinds Augustus 1941 mocht niets meer over Indië gepubliceerd worden, geen text en geen photo. Daardoor werd het, bij toch al geheel verbroken contact met Indië nog moeilijker, het zendingsblad eenigszins behoorlijk gevuld te krijgen. Het komt deputaten echter voor, dat dit aan ds Pol tot nu toe bijzonder goed is gelukt. Hij vermocht steeds goede lectuur te bieden, waarvoor zij hem erkentelijk zijn.

Medio 1942 kwam er een verschijningsverbod vanwege de papierschaarschte. Pogingen dit ongedaan te krijgen hadden goed gevolg en September 1942 kon het zendingsblad weer verschijnen. Tot nog toe is het, op die onderbreking van 2 maanden na (Juli en Augustus 1942) steeds geregeld uitgekomen, den laatsten tijd echter met 8 bladzijden, zij het wat meer compres gedrukt.

Een aantal zendingsbladen werd voor Indië gereserveerd. Gratis exemplaren voor propaganda werden enkele malen verstrekt; aan de kerk van Utrecht ineens een groot getal en dat met uitnemend resultaat.

De oplage ging langzaam omhoog: 1939: 78.500; 1940: 79.900; 1941: 80.400; 1942: 81.600 exemplaren.

Het saldo (uitsluitend ten bate van de generale kas) bedroeg in 1939: f 30.397,16; 1940: f 31.981,54; 1941: f 32.972,94; 1942: f 34.053,43; totaal in 4 jaren f 129.405,07.

De rekeningen zijn telkenjare goedgekeurd.

23. *De zendingskalender.*

Overeenkomstig de gegeven opdracht hebben deputaten den zendingskalender verzorgd op de wijze, die zij het meest geschikt oordeelden (Acta art. 75). Zij verzochten daartoe ds D. Pol de bezorging van den zendingskalender voort te zetten op dezelfde wijze en op dezelfde voorwaarden als voorheen; de commissie van redactie voor het zendingsblad zal tevens als commissie van uitvoering voor den zendingskalender fungeeren.

Met de firma Hummelen te Assen werd het accoord van uitgave verlengd. Deze

¹⁾ Behalve in 1942 voor de V. U. waar de studenten geen aanvraag deden.

firma gaf ter richtige naleving van het contract ten onderpand een hypotheek-grosse ad f 4000.—, die geborgen werd in het safe-loket van de Ned. Handelmaatschappij.

De stijging van materiaal-kosten alsmede de omzet-belasting zouden volgens besluit van deputaten den prijs van den zendingskalender niet drukken, maar in mindering komen op het winst-saldo; tengevolge van deze handelwijze zijn de winst-saldi in de laatste paar jaren eenigszins gedaald.

Het aan de firma voor de bezorging van den kalender toekomend bedrag werd in de eerste jaren bepaald door de Federatie van Werkgeversorganisaties in het Boek-drukkersbedrijf te Amsterdam.

Administratie en afrekening werden nagezien en tevens gecontroleerd door het accountants-kantoor G. Ph. Wielenga te Rotterdam.

De zendingskalender voor het jaar 1943 kon niet uitkomen wegens het verschijnings-verbod, dat tijdig getroffen maatregelen en herhaalde pogingen niet vermochten ongedaan te maken, of ook te voorkomen. Daarop is aan de firma Hummelen te Assen, op haar verzoek, de onder berusting van deputaten zijnde hypotheek-grosse weer ter hand gesteld.

De oplage bedroeg in 1939: 86066; in 1940: 86200; in 1941: 85325; in 1942: 88500 exemplaren.

De saldi bedroegen in 1939: f 4260,15; in 1940: f 4375,07; in 1941: f 3699,51; in 1942: f 3057,33. De totale opbrengst over de 4 jaren bedroeg: f 15392,06.

De ingediende rekening is ieder jaar door de deputaten nagezien, in orde bevonden en goedgekeurd. Ook is een en andermaal inzage genomen van de administratie, waarbij bleek dat deze nauwkeurig wordt gevoerd.

24. *Het zendingsbureau.*

Ter zake van het zendingsbureau besloot de synode (Acta art. 76):

aan de te benoemen deputaten op te dragen met het zendingsbureau naar bevind van zaken te handelen en alles wat er mede in verband staat nader te overwegen en f 2500.— per jaar voor het bureau beschikbaar te stellen.

Over de vervulling van deze opdracht hebben de deputaten het volgende te rapporteeren.

De deputaten hebben het zendingsbureau bestendigd. Als directeur heeft deze vier jaren weder gefungeerd dr Th. Ruys Jr, Lisse. Als beambte was in dienst tot 31 Juli 1942 de heer W. L. Verschoor te Voorburg en van 1 Augustus 1942 af de heer D. K. Boulogne te Leidschendam die op voorstel van den directeur door deputaten werd benoemd, waar de heer Verschoor een andere betrekking aanvaard had.

Wat de werkzaamheden van het bureau betreft:

In 1939/1940 werden 1538 spaarbusjes verkocht; in 1940/1941 was dit getal 873; in 1941/1942: 1234; in 1942/1943: 547. In totaal in deze vier jaren 4192 stuks. Dekselbusjes en knikkertjes zijn uitverkocht.

In 1939/1940 werden 209 boeken of tijdschriften uitgeleend; in 1940/1941: 282; in 1941/1942: 393; in 1942/1943: 748; in totaal gedurende deze vier jaren: 1632 nummers. De sterke stijging gedurende het laatste jaar vindt haar oorzaak in de vele zendingscatechisatiën, die thans worden gehouden alsmede in de cursussen, die door prof. Bavinck worden gegeven.

Van den catalogus werden 315 exemplaren verkocht. Op geregelde tijden verschijnt er op dezen catalogus een supplement.

Tegen het einde van 1939 zijn nog enkele tentoonstellingen gehouden. Daarna is de uitleening van het tentoonstellingsmateriaal stopgezet in verband met het risico hieraan verbonden. De aanvragen zijn trouwens sindsdien ook maar weinige geweest.

Ook van de lantaarnplaatjes wordt een bescheiden gebruik gemaakt. Toch blijft er voor de vertooning van stilstaande beelden nog steeds hier en daar belangstelling bestaan.

Het couranten-archief wordt geregeld bijgehouden, al is de aanwinst in den laatsten tijd vanzelf niet groot. Het omvat thans ongeveer 200 mappen.

Ook wordt steeds bijgehouden de tijdschriften-catalogus. Deze bestaat uit den gecatalogiseerden inhoud van alle belangrijke zendingstijdschriften, zoodat ook artikelen uit vroegere jaren steeds terug te vinden zijn.

Het zendingsarchief bevindt zich in de kluis van de Westduinkerkerk en is grootendeels geordend.

Sinds het zendingsbureau zich een cyclostylemachine heeft aangeschaft, zijn er verschillende instanties, die haar copiëerwerk geregeld door het zendingsbureau laten verzorgen. Het aantal afgeleverde exemplaren van diverse stukken is reeds tot ruim 10.000 gestegen.

Wat de finantiën betreft: behalve de subsidie, die uit de generale kas wordt genomen voor bureau-huur, salaris van den beambte en vergoeding voor reis- en verblijfkosten van den directeur (tezamen f 2340.— per jaar) heeft het zendingsbureau de laatste vier jaar alle uitgaven uit eigen middelen kunnen bestrijden.

De uitgaven bestaan in: aanschaffing van nieuwe zendingbusjes, papiervoorraad,

kantoor-materiaal, uitbreiding van de bibliotheek, bureaunkosten, drukwerk, rentezegels, enz. enz.

De inkomsten bestaan in: verkoop van busjes, vergoeding voor copiëerwerk, huur voor lantaarnplaatjes, giften voor de bibliotheek, enz.

De uitbreidingsmogelijkheden zijn reeds opgesomd in het rapport uitgebracht op de generale synode van Sneek 1939 (blz. 58), zoodat wij thans hierover niets hebben mede te deelen.

Deputaten achten het gewenscht dat het zendingsbureau bestendig wordt. Toch doen zij thans geen voorstellen dienaangaande, wijl zij in het vervolg van dit rapport een voorstel zullen doen inzake een zendingscentrum, waarin het zendingsbureau zou kunnen opgenomen worden. Gaarne zouden zij echter zien dat de te benoemen deputaten voor de zending door de generale synode werden gemachtigd in betrekking tot het zendingsbureau de beslissingen te nemen die hun in het belang der zending het meest gewenscht zullen voorkomen. Voor het bureau afzonderlijk zou een subsidie van f 2500.— noodzakelijk zijn. Komt er een zendingscentrum dan kunnen de kosten uit de kas daarvan bestreden worden.

25. *Wonosobo.*

Wat betreft de zending te Wonosobo besloot de generale synode (Acta art. 124): de te benoemen deputaten voor de zending onder heidenen en Mohammedanen te machtigen met den kerkeraad van Heeg en de deputaten der Friesche zendingssynode vast te stellen de rekening over 1938 en de begroting voor 1939 van de zending in Wonosobo en aan deze deputaten op te dragen voor den arbeid in Wonosobo in de komende drie jaren bij gebleken behoefte bij te dragen maximaal f 17.000.— per jaar.

Ingevolge deze machtiging heeft het moderamen een samenkomst gehad met de deputaten van Friesland tengevolge waarvan de rekening 1938 en de begroting 1939 en daarna ook de rekening 1939 en de begroting 1940 konden worden goedgekeurd.

Goedgekeurd werd de benoeming van dr. Allaart tot tweeden arts, mits zou vaststaan dat de volle subsidie door de regeering wordt toegekend en dat alles blijft binnen de grenzen van de limiet van f 17.000.—.

De vergadering sprak zich uit tegen een voorstel van ds. Van Dijk, om Bandjerenegara bij den arbeid te betrekken — tenzij Friesland het zelf wil bekostigen.

Aan zr. Rink werd facultatief f 200.— toegestaan: het bedrag zou worden uitgekeerd wanneer het noodig bleek.

Op verzoek van deputaten werd door den accountant den heer G. Ph. Wielenga een rapport opgesteld omtrent de verhouding van generale deputaten tot Friesland ten aanzien van het terrein Wonosobo. Een commissie uit beide instanties werd benoemd om naar aanleiding van dit rapport tot een conclusie te komen.

Op voorstel van deze commissie werd de volgende regeling aanvaard:

1° de bezittingen op het terrein Wonosobo zijn eigendom van de samenwerkende kerken van Friesland;

2° aangezien generale deputaten sinds 1930 telkenjare hebben bijgedragen in de exploitatiekosten, dus ook in de afschrijvingen op de bezittingen en generale deputaten ook voortgaan hierin bij te dragen, hebben generale deputaten belang bij de grootte, de belegging en de aanwending van de afschrijvingsfondsen; de kerken van Friesland zullen daarom telkenjare van deze fondsen afzonderlijk en uitvoerig de rekening overleggen aan generale deputaten;

3° aangezien generale deputaten de zorg hebben voor de pensioenen van de arbeiders op het terrein Wonosobo, dragen de kerken van Friesland aan generale deputaten over de beleggingen van de pensioenfondsen en een bedrag van f 19599,66, zijnde het per 31 December 1939 onbelegde gedeelte dezer fondsen. Voorts dragen zij over hetgeen sinds 1 Januari 1940 aan de pensioenfondsen is ten goede gekomen.

Deputaten stellen aan de synode voor, deze regeling goed te keuren.

26. *Visitatie der zendingsposten.*

Inzake de visitatie der zendingsposten nam de generale synode de volgende beslissing (Acta art. 193):

1° aan de te benoemen deputaten op te dragen, gehoord het advies der onderscheidene vergaderingen der zendingsarbeiders op Midden-Java en Soemba, op de volgende synode een voorstel tot wijziging van de regeling der visitatie te brengen en afzonderlijke vragenlijsten te concipiëren voor Midden-Java en voor Soemba, berekend op de zoo uiteenlopende toestanden;

2° machtiging te verlenen voor de met het oog op de synode van 1942 te houden visitatie al vast gebruik te maken van die concepten, opdat zij in de practijk beproefd worden vóór tot definitieve vaststelling wordt overgegaan en

3° te besluiten den Leidraad voor de inspectie door den Raad van Toezicht op de hospitalen in Midden-Java ten Zuiden goed te keuren.

De vergadering van October 1939 besloot deze beslissing aan de onderscheidene vergaderingen van zendingsarbeiders op Java en op Soemba mede te deelen en deze te

verzoeken op elk eiland in overleg met elkander een advies te dezer zake met bekwamen spoed te ontwerpen en naar Holland te zenden.

Verder is van deze zaak niets gekomen door de omstandigheden.

27. *Het drukfonds.*

Inzake het Christelijk Javaansch Boekenfonds, meestal genoemd het Drukkfonds, besloot de generale synode blijkens art. 194 van de Acta:

1° aan de te benoemen deputaten op te dragen steun te verleenen aan het drukfonds onder bepaling dat geen steun door de generale kas mag worden verleend al eer de rekening over 1938 is goedgekeurd;

2° dat die steun niet meer mag bedragen dan ten hoogste f 1500.— per jaar na gemotiveerd verzoek van de bijzondere vergadering op Java en overlegging van de rekening en verantwoording over het afgelopen jaar en voor zoo ver de kas het toelaat en

3° aan de zendende kerken te verzoeken dat ook deze voor dit fonds een bijdrage schenken.

Door dr Bakker werd voor dit fonds f 1000.— aangevraagd. Deze zouden worden gezonden wanneer de rekening over 1938 zou zijn goedgekeurd. Ook werd besloten, zoodra de Acta der synode verschenen zouden zijn, zich tot de zendende kerken te wenden om een bijdrage voor dit fonds, waarvan door de omstandigheden niets is gekomen, evenmin als van het zenden van de f 1000.— aan dr Bakker.

28. *Madioen.*

Terzake van Madioen besloot de generale synode (Acta art. 77) aan de te benoemen deputaten op te dragen:

1° aan het Nederlandsch Zendeling-genootschap te berichten dat de mogelijkheid der overname van Madioen in overweging is en de beslissing daarover zoo spoedig dit mogelijk is, zal worden gemeld;

2. te onderzoeken of het mogelijk zou zijn dat een kerk hier te lande of in Indië, in samenwerking met andere kerken, Madioen als zendingsterrein zou kunnen aanvaarden, desnoodig met eenigen steun uit de generale kas tot ten hoogste f 4000.— per jaar tot aan de eerstvolgende generale synode en onder bepaling dat die steun geleidelijk zal moeten dalen;

3° indien het inzonderheid uit financieel oogpunt maar eenigszins mogelijk blijkt dat Madioen kan worden overgenomen, dit namens de generale synode aan het Nederlandsch Zendeling-genootschap te berichten en voorts alle maatregelen te treffen, die voor die overname noodig zullen blijken en

4° wanneer overname van Madioen onverhoopt niet mogelijk blijkt, aan het Nederlandsch Zendeling-genootschap namens de generale synode mede te deelen, dat de zending van de gereformeerde kerken Madioen niet als zendingsterrein kan overnemen.

Aan het Nederlandsch Zendeling-genootschap is geschreven gelijk door de synode was bepaald. Over deze zaak is een samenspreking gehouden door het moderamen met ds Van den Brink en vertegenwoordigers van de classis Leiden. De bedoeling zat daarbij voor, dat de classis Leiden voor Madioen zou zorgen en ds Van den Brink Makassar zou loslaten en op Madioen gaan arbeiden. Dit had geen resultaat. Ook is getracht de zending van Utrecht en Gelderland hiervoor te winnen. De beide provinciën zouden dan uitéén gaan en Gelderland zou b.v. Madioen verzorgen met een subsidie van f 4000.— uit de generale kas. Dit vond echter bij de zending van Utrecht en Gelderland geen ingang. Aan Zuid-Holland ten Noorden zou toen worden voorgesteld, dat Solo eenigen arbeid zou beginnen in Madioen b.v. door er een helper of inheemsch predikant heen te zenden, terwijl dit ook aan de broeders in Solo zou worden geschreven. Hiervoor zou dan een aflopende subsidie van f 4000.— worden toegestaan.

Door den oorlog moest deze zaak geheel worden opgeschort.

29. *De samenwerking tusschen de inheemsche kerken en de zending.*

Aangaande deze zaak besloot de synode (Acta art. 212):

1° de handelingen der deputaten voor de zending onder heidenen en Mohammedanen in betrekking tot deze zaak goed te keuren en hen evenals de Bizondere vergadering op Midden-Java te danken voor het door hen overgelegde ontwerp eener regeling van het verband tusschen Javaansche kerken en zending;

2° uit te spreken dat naar haar oordeel dit verband behoorlijk geregeld kan worden zooals in deze regeling wordt bepaald; waarbij echter in art. 11 in den tweede zin na „Der deputaten” moet worden ingevoegd: „Voorzover zij geen lid van een dezer beide vergaderingen zijn”;

3° aan de Bizondere vergadering van missionaire dienaren des Woords op Midden-Java ten Zuiden op te dragen namens haar dit concept aan te bieden aan de synode der Javaansche kerken op Midden-Java, met haar daarover voor zooveel dat noodig zal blijken in overleg te treden en wanneer deze Javaansche synode zich met dit concept kan vereenigen, met haar deze regeling aan te gaan;

4° de Bizondere vergadering te machtigen om, bijaldien mocht blijken dat de

Javaansche synode eenige wijzigingen in dit concept begeert, die wijzigingen aan te brengen, na hierover in overleg te zijn getreden met de te benoemen deputaten voor de zending en de instemming dezer deputaten met de voorgestelde wijzigingen te hebben verkregen en

5° aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen van deze besluiten aan de genoemde Bizondere vergadering mededeeling te doen en voorts alles te verrichten wat tot de invoering en uitwerking dezer regeling bevorderlijk kan zijn.

Dit besluit van de generale synode is meegedeeld aan de Bizondere vergadering van missionaire predikanten op Java met verzoek te willen uitvoeren wat haar is opgedragen en voor zoover noodig met de deputaten te dezer zake in correspondentie te treden. Hiervan is verder niets gekomen.

30. *Lectuurverspreiding.*

Betreffende de lectuurverspreiding besloot de generale synode volgens Acta art. 80 aan deputaten op te dragen:

1° inzake de lectuurvoorziening in overleg te treden met de classis Batavia en de Bizondere vergadering van missionaire predikanten op Midden-Java en op Soemba om zoo mogelijk te komen tot een regeling, die ook naar hun oordeel daarvoor geschikt zal zijn;

2° indien een geschikte regeling gevonden wordt, alle maatregelen te nemen of te helpen nemen, die voor de uitvoering daarvan noodig zullen blijken en

3° voor dit doel te mogen beschikken over een bedrag uit de generale kas der zending, voor zoover deze kas het toelaat, tot ten hoogste f 5000,— per jaar.

Ter uitvoering van dit besluit is aan de classis Batavia en aan de Bizondere vergaderingen van Java en Soemba gevraagd zulk een concept regeling te willen zenden — zoo het kan — in overleg met elkander. Daarna zou door deputaten subsidie worden verleend. Deze regeling is door de omstandigheden niet in handen van deputaten gekomen. Geacht werd dat dr Van Andel met de leiding zou worden belast.

Ook besloot de synode blijkens Acta art. 115²:

aan de te benoemen deputaten voor de zending machtiging te verleenen om, na ontvangen gunstig advies van de Bizondere vergadering van Midden-Java aan de lectuurcommissie van den Nederlandsch-Indischen Zendingsbond een jaarlijksche subsidie uit te keeren van ten hoogste f 630.— en dit alleen voor zoover de kas dat toelaat.

Onder mededeeling van dit besluit is advies gevraagd aan de Bizondere vergadering van missionaire predikanten op Midden-Java, maar verder is deze zaak niet gekomen.

31. *De zendingsbibliotheken in Indië.*

Aangaande deze bibliotheken besloot de synode (Acta art. 195):

de handelingen van deputaten goed te keuren en, evenals door de synode van 1936 is besloten, deputaten te machtigen op daartoe strekkend gemotiveerd verzoek f 150.— subsidie voor Midden-Java en f 100.— subsidie voor Soemba jaarlijks uit te keeren.

Deputaten hebben niet de gelegenheid gehad tot uitvoering van dit besluit over te gaan.

32. *Vergadering van vertegenwoordigers der verschillende zedende kerken en der onderscheiden deputaatschappen voor de zending.*

Ten opzichte van deze vergaderingen besloot de synode blijkens art. 114 der Acta het volgende:

1° haar groote waardeering uit te spreken voor den gewichtigen arbeid, die door deze vergaderingen in de jaren 1936 tot 1939 is verricht;

2° toestemming te verleenen aan de te benoemen deputaten voor de zending om deel te nemen aan „Het pensioenfonds van het Europeesch personeel van de zendingsziekenhuizen, die uitgaan van de Gereformeerde Kerken”, in zoo verre dit betreft de pensioenen van het medisch personeel van het hospitaal te Wonosobo;

3° aan te bevelen verdere voortzetting van deze vergadering en

4° de noodzakelijke kosten, daaruit voortvloeiende, uit de generale kas te betalen. Het moderamen bestond in deze vier jaren uit ds D. Pol, voorzitter, dr C. J. Goslinga, assessor, ds E. H. Broekstra, scriba, en ds A. Schweitzer, quaestor.

De kosten van de vergaderingen zijn uit de generale kas betaald.

Er zijn slechts enkele vergaderingen gehouden in het begin van deze vier jaren: de tijdsomstandigheden en het feit dat het contact met Indië verbroken is leidden daartoe. De zaak van het pensioenfonds kon daarom ook geen verderen voortgang hebben. De laatste vergadering is gehouden in October 1941, op welke vergadering na een referaat van dr J. S. Wiersema besloten werd de zaak van de Vooropleiding ter hand te nemen. Verder valt over deze aangelegenheid niet te rapporteren. Het komt deputaten gewenscht voor, dat de generale synode goedkeure dat deze vergaderingen weer worden gehouden zoodra het noodig blijkt.

33. *De vergaderingen in Indië.*

Hierover besloot de generale synode Acta art. 115 (1° en 3°):
de handelingen der deputaten voor de zending met betrekking tot de vergaderingen van zendingsarbeiders op Java en Soemba goed te keuren; en aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen, de kosten der Algemeene en Bizardere vergaderingen van missionaire arbeiders te voldoen, tot een maximum voor Java van f 200.— en voor Soemba van f 75.— per jaar.

Hierover valt niets te rapporteeren.

34. *Revisie Javaansche bijbelvertaling.*

Ten aanzien van deze zaak besloot de generale synode Acta art. 82:

1° haar hartelijke blijdschap uit te spreken over het feit, dat dr F. L. Bakker is aangezocht en bereid gevonden om dit zoo bij uitstek gewichtige werk ter hand te nemen;

2° de handelingen van deputaten voor de zending ten opzichte van deze revisie goed te keuren en

3° aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen de zaak van deze revisie verder in overleg met dr Bakker en het bestuur van het Nederlandsch Bijbelgenootschap af te wikkelen.

Dit besluit is aan dr F. L. Bakker medegedeeld, terwijl hem gevraagd is of er door deputaten te dezer zake iets moet gedaan worden. Verdere correspondentie is hierover niet gevoerd.

35. *Het zendingsconsulaat.*

Betreffende het zendingsconsulaat besloot de generale synode Acta art. 81:

de handelingen van deputaten voor de zending ten aanzien van het zendingsconsulaat goed te keuren en voorts de aansluiting van de zending van de gereformeerde kerken aan het consulaat te bestendigen op dezelfde voorwaarden als werden vastgesteld door de generale synode van Groningen, n.l.:

1° dat deze aansluiting naar het oordeel van de deputaten geen al te zware eischen zal mogen stellen en

2° dat zij geen gevaar zal opleveren voor het behoud van eigen zelfstandigheid der gereformeerde zending.

In overeenstemming hiermede hebben deputaten de aansluiting van de gereformeerde zending bij het zendingsconsulaat bestendigd.

Deputaten hebben met het consulaat geen rechtstreeksche bemoeiing gehad.

Telken jare is de begrooting alsmede de rekening van het verlopen jaar aan de aangesloten zendingen ter goedkeuring toegezonden. Ons aandeel in de kosten bedroeg over 1939 f 3154.—, 1940 f 4092.—, 1941 f 3998.—, 1942 f 3998.—, welke bedragen steeds op tijd uit de generale kas zijn betaald. Het komt deputaten gewenscht voor, deze aansluiting op dezelfde voorwaarden te bestendigen, als welke de synode van Sneek vaststelde.

36. *De Nederlandsche Zendingsraad.*

Nopens den Nederlandschen Zendingsraad besloot de generale synode Acta art. 116:

1° goedkeuring te verleenen aan de handelingen der deputaten inzake den Nederlandschen Zendingsraad;

2° de wenschelijkheid uit te spreken van de bestendiging van het thans bestaande contact tusschen de gereformeerde zending en den Nederlandschen Zendingsraad en

3° de te benoemen deputaten te machtigen een evenredig deel van de kosten van den Nederlandschen Zendingsraad te betalen uit de generale kas.

In overeenstemming hiermede zijn de voorzitter en de eerste scriba en ook een enkele maal de tweede scriba op een vergadering van den zendingsraad tegenwoordig geweest. Vooral is daar gehandeld over een nieuwen vorm van de Algemeene Nederlandsche Zendingsconferenties, zooals deze in de laatste jaren te Utrecht gehouden worden, waartoe de Nederlandsche Zendingsraad het initiatief nam.

De bijdrage is telken jare betaald. Deze bedroeg voor 1939: f 110.—, voor 1940: f 110.—, voor 1941: f 140.— en voor 1942 f 140.—.

Het komt den deputaten gewenscht voor dat de generale synode terzake van den Nederlandschen Zendingsraad eenzelfde besluit neme als de synode van 1939 deed.

Aanhangsel.

Bij deputaten kwam in een brief van de Bijzondere vergadering van Midden-Java, vragende machtiging toe te treden tot den Chr. Raad van zending en kerken in Indië. Geantwoord is, dat wij geen bevoegdheid hebben hiertoe te machtigen maar dat men goed zal doen, zich in deze te houden aan het voorbeeld der kerken in Holland. Deputaten vragen aan de synode goedkeuring van deze uitspraak.

37. De Zendingstudieraad.

De generale synode besloot dienaangaande (Acta art. 83): gezien de beteekenis van het werk van dezen Raad, deputaten te machtigen om bij een daartoe strekkend gemotiveerd verzoek den steun voor de eerstkomende jaren te bepalen op ten hoogste f 350.— per jaar.

Deze steun is op aanvraag verleend tot een bedrag van f 350.— voor 1939 terwyl voor 1940, 1941 en 1942 telken jare f 300.— werd aangevraagd en uitgekeerd.

Verder is slechts eenige correspondentie gevoerd van informatorischen aard.

Ook thans nog achten deputaten den arbeid van den Zendingstudieraad wel van beteekenis voor de zending der gereformeerde kerken, vooral door de bevordering van de interkerkelijke belangstelling voor de zending en de bezorging van uitgaven van zendingsboeken en lectuur. De deputaten meenen derhalve dat het aanbeveling verdient de steunverleening aan den Zendingstudieraad te bestendigen.

38. De arbeid van den zendingshoogleraar.

Hier volge een kort verslag van de werkzaamheden van prof. Bavinck over 1939 tot 1943.

De werkzaamheden van den zendingshoogleraar die door de voortgezette synode van Amsterdam in April 1938 was benoemd, werden aangevangen met het uitspreken van een inaugureele oratie over het onderwerp „Christusprediking in de volkerenwereld” op 12 October 1939 in Kampen en op 13 October 1939 in Amsterdam. Bij beide gelegenheden waren deputaten vertegenwoordigd.

De colleges in Kampen konden in de eerste drie jaren geregeld voortgaan; alleen in het laatste jaar (1942/1943) werd de gang van het werk door de bijzondere omstandigheden waarin ons geheele Hooger Onderwijs kwam te verkeeren aanmerkelijk belemmerd. Behandeld werd de navolgende stof:

1939/1940	Elenctiek: Het Hindoeïsme.
Zendingswetenschap: Zendingstheorie.
1940/1941	Elenctiek: Het Hindoeïsme (vervolg).
Zendingswetenschap: Zendingstheorie (vervolg).
1941/1942	Elenctiek: de Islam.
Zendingswetenschap: De zending in Nederlandsch-Indië.
1942/1943	Elenctiek: de Islam (vervolg).
Zendingswetenschap: De zendingsgedachte in den loop der eeuwen.

De colleges werden in het algemeen door de studenten geregeld gevolgd. Er werden tentamens afgenomen aan het einde van het tweede theologische studiejaar over de stof, die in den loop van twee jaren behandeld was. De uitslag van deze tentamens was in het algemeen gunstig.

Ook in Amsterdam konden de colleges geregelde voortgang hebben. Aanvankelijk stond het aan de studenten in Amsterdam geheel vrij, de colleges te volgen of niet te volgen. In September 1942 werd in dezen toestand in zooverre wijziging aangebracht, dat door de theologische faculteit werd bepaald dat de theologische studenten bij hun candidaats-examen een testimonium zullen moeten overleggen, waaruit blijkt dat zij met gunstig gevolg een tentamen hebben afgelegd over de collegestof van twee jaren. Behandeld werd in Amsterdam de navolgende stof:

1939/1940	Elenctiek: Het Hindoeïsme.
Zendingswetenschap: de zending in Britsch-Indië.
1940/1941	Elenctiek: Het Hindoeïsme (vervolg).
Zendingswetenschap: De zending in Nederlandsch-Indië.
1941/1942	Elenctiek: De Islam.
Zendingswetenschap: De zending in China.
1942/1943	Elenctiek: De Islam (vervolg).
Zendingswetenschap: De zendingsgedachte in den loop der eeuwen.

Een enkele maal werden de colleges in Kampen en in Amsterdam door een tweetal deputaten bijgewoond.

Zoowel in Kampen als in Amsterdam werden in de verschillende cursusjaren studenten-kringen voor zendingstudie georganiseerd, waaraan in het algemeen door talrijke studenten werd deelgenomen. Alleen in het laatste cursusjaar was het organiseren van zulk een kring tengevolge van de bijzondere omstandigheden niet mogelijk.

In de eerste twee jaren werden op verschillende plaatsen in het land cursussen gegeven tot opleiding van verpleegsters en zendingszusters. Deze cursussen werden gehouden in Amsterdam, Utrecht en Den Haag, maar in het laatste jaar alleen nog in Amsterdam. Negenentwintig verpleegsters en zendingszusters legden reeds het voorgeschreven examen af en verkregen het diploma dat vereischt wordt om uitgezonden te kunnen worden naar het zendingsveld.

Ook voor medici werd een cursus gegeven. Deze cursus werd niet gegeven in den vorm van wekelijksche lessen, maar in den vorm van geregelde conferenties waar onderwerpen besproken worden, litteratuur ter bestudeering wordt opgegeven, studieopdrachten worden verstrekt e.d. Tot nu toe konden twee van zulke medische confe-

renties worden gehouden. Twee andere die in het jaar 1943 zouden gehouden worden, moesten om bijzondere redenen worden uitgesteld.

Ook voor a.s. missionaire predikanten werd de vooropleiding georganiseerd in den vorm van conferenties. In Januari van dit jaar werd een dergelijke theologen-conferentie georganiseerd. Gedurende een week werd over allerlei onderwerpen, de zending betreffende, gerefereerd. Ook daar werd litteratuur opgegeven en werden studieopdrachten verstrekt.

En eindelijk werd ditzelfde systeem ook gevolgd ten aanzien van onderwijskrachten, die wenschten opgeleid te worden voor het zendingsveld. Tot nu toe werden twee van zulke conferenties voor onderwijzers gehouden, beide malen in Zeist.

De drie laatstgenoemde cursussen (medici, theologen en onderwijzers) werden alle gegeven in samenwerking met de commissie voor vooropleiding van zendingsarbeiders.

In de afgelopen periode werden door den zendingshoogleraar verschillende werken gepubliceerd op het gebied van de zendingswetenschap. Zoo werd op verzoek van de thans opgeheven Jeugd-organisaties uitgegeven een algemeene inleiding in de zendingswetenschap, onder den titel: *Ons Zendingsboek*. Hetzelfde werk verscheen in den boekhandel onder den naam: *Zending in een wereld in nood*.

Voorts werd een samenvatting en beoordeeling geschreven van het werk van prof. dr H. Kraemer, „*The Christian Message in a non-Christian world*”, onder den titel: *De boodschap van Christus en de niet-christelijke religies*. En eindelijk werden verschillende artikelen en redevoeringen gepubliceerd die over speciale zendingsvragen handelden.

Deputaten hebben met belangstelling al dezen arbeid van den zendingshoogleraar gevolgd. Zij zijn door dit alles gesterkt in hun overtuiging aangaande de noodzakelijkheid van de benoeming van zulk een hoogleraar, terwijl zij ook van oordeel zijn dat vooral juist deze benoeming grootelijks heeft gestrekt tot bevordering van de zaak der zending in onze kerken.

Op het tractement van den zendingshoogleraar is — volgens de instructie — in 1943 dezelfde verhooging toegepast als op de tractementen van de hoogleeraren aan de Theologische Hoogeschool.

39. *De vooropleiding.*

In den nazomer van 1941 kwam het plan op tot vooropleiding van zendingsarbeiders.

Voor den cursus van prof. Bavinck gaven zich een meer dan voldoende aantal vrouwelijke personen op ter opleiding voor zendingszuster en verpleegster; tot hiertoe werden er reeds 29 geëxamineerd, die allen een diploma verkregen. Voorziening diende evenwel getroffen te worden voor de na den oorlog opengekomen en openkomende plaatsen van predikanten, artsen en van onderwijzers, opdat die dadelijk weer zouden kunnen bezet worden. Een uitgewerkt plan heeft de goedkeuring van de synode verkregen in haar vergadering van Mei 1942.

Daarop is de „Commissie van Vooropleiding” haar eigenlijke werk begonnen: het zoeken en benoemen en opleiden van wie na den oorlog aanstonds zouden kunnen uitgezonden worden.

Volgens art. 3 van haar reglement bleef er de volle vrijheid aan de zendende kerken, om in de door haar te verwachten vacatures te voorzien, al lag het daarbij in den aard der zaak dat zij voor de vooropleiding gebruik zouden maken van de door de commissie daartoe geboden gelegenheden. Bij algeheele ontstentenis van gegevens uit Indië was het evenwel zeer bezwaarlijk het getal der vacatures te bepalen, die ontstaan zijn door overlijden, emeritaat of verkrijgen van pensioen, gewoon verlof, ziekteverlof of anderszins. Bij nauwkeurige berekening zouden er tennaastebij zeven theologen, negen medici en 25 onderwijzers noodig zijn. Het in art. 2 van haar reglement aangenomen contact werd gelegd met het hier te lande bestaande comité voor de uitzending van onderwijzers ten behoeve van christelijke schoolverenigingen in Indië, ook al hebben de kerken daarmee geen rechtstreeksche betrekkingen.

Reeds vóór de benoemingen konden gedaan worden is met het geven van cursussen een aanvang gemaakt; daardoor werd tijd gewonnen en kon met belangstellenden nader contact worden verkregen. In de zomervacantie van 1942 had er een conferentie plaats voor artsen en een voor onderwijzers, waaraan 14 medici en 30 onderwijzers deelnamen; in de kerstvacantie van 1942/1943 de eerste studiecursus voor theologen; begin Januari 1943 een samenkomst met de artsen gedurende een „week-einde”; van 27 April tot 1 Mei 1943 weer een conferentie voor onderwijzers. Een conferentie voor theologen en een voor onderwijzers in Mei 1943 moesten worden uitgesteld. Alle conferenties werden gehouden onder leiding van prof. dr J. H. Bavinck.

Na zorgvuldig onderzoek waren in begin Januari 1943 door de commissie 6 theologen en 4 artsen ter vooropleiding aangenomen; met nog andere personen zijn besprekingen gaande; thans zijn er 5 theologen en 5 artsen in vooropleiding.

De contracten die noodzakelijk zijn en voor de kerken zelf en voor de commissie werden ontworpen en vastgesteld voor zoover het de aangenomen artsen betreft; een ontwerp van eenzelfde soort contracten voor theologen en onderwijzers is in wording.

De begroting voor Juli 1943 tot eind Juni 1944 werd vastgesteld met een totaal bedrag van f 31868,71. Daarbij is inbegrepen f 8000.— voor een nog door de synode goed te keuren plan tot stichting van een zendingscentrum.

Leden van de commissie van vooropleiding zijn: ds G. M. van Rennes (Friesland), ds H. A. Munnik (de 3 samenwerkende provinciën), ds P. Ch. van der Vliet (Utrecht-Gelderland), ds J. D. Boerkoel (Noord-Holland), ds E. H. Broekstra (Zuid-Holland, noordelijk gedeelte), ds G. Bouwmeester (Zuid-Holland, zuidelijk gedeelte), ds A. H. Oussoren (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg), ds D. Pol en ds A. Schweitzer (namens generale zendingdeputaten). Het moderamen bestaat uit ds D. Pol, voorzitter, ds E. H. Broekstra, scriba en ds A. Schweitzer, quaestor. Tot adviseerende leden werden benoemd: prof. dr J. H. Bavinck (voor theologen), dr J. Offringa en dr J. S. Wiersema (voor medici) en de heer H. Meyerink (voor onderwijzers).

Het werk der commissie, soms ook door de tijdsomstandigheden belemmerd, is in gang gekomen en de verwachting mag worden gekoesterd, dat het gestadig zal voortgezet kunnen worden.

Deputaten, overtuigd van het hooge belang van deze zaak, spreken met nadruk de wenschelijkheid uit dat de synode het werk der commissie voor vooropleiding, hetwelk immers en voor het heden en voor de toekomst bijzonder gewichtige zendingbelangen dient, goedkeure en er haar sanctie aan hechte dat dit werk in de aangegeven richting doorga.

40. *Stichting van een zendingscentrum.*

Bij den opzet van haar werk is het aan de commissie voor vooropleiding al spoedig duidelijk geworden dat voor de komende uitbreiding der vooropleiding het noodzakelijk zou zijn te kunnen beschikken over andere dan de thans voor handen zijnde gelegenheden. Aan prof. Bavinck werd verzocht een advies op te stellen, hoe het best daarin zou kunnen voorzien worden. Dit advies (waarvan een exemplaar hierbij gaat) werd in de verschillende zendingssorten breedvoerig besproken en met ingenomenheid begroet. Overeenkomstig het verzoek van de commissie voor vooropleiding, dat generale deputaten deze aangelegenheid bij de komende synode zouden wilken aanhangig maken, wenden deputaten zich tot de synode met een voorstel dienaangaande.

Hierbij moge vooraf worden opgemerkt dat met het „zendingscentrum” zooals in het advies van prof. Bavinck wordt voorgesteld niet slechts bedoeld is een uitbreiding van wat wij in ons zendingsbureau reeds bezitten. Het werk der vooropleiding en van alles wat daarmee samenhangt vraagt om iets anders dan uitbreiding van het thans bestaande; het vraagt om een nieuwen opzet. Zal een zendingscentrum zooals hier bedoeld wordt aan het voorgestelde doel beantwoorden dan dient het de navolgende belangen te omvatten: 1° het zal gelegenheid moeten bieden tot het geven van cursussen en dus beschikken moeten over vergaderruimte en gelegenheid tot huisvesting van ongeveer 20 tot 25 personen; 2° het zal moeten beschikken over een zendingbibliotheek, waarin de voornaamste binnen- en buitenlandsche zendingboeken en zendingstijdschriften kunnen worden geraadpleegd en 3° zou het in zich moeten opnemen het tot nu toe te 's Gravenhage gevestigde zendingsbureau.

Werden deze drie samen vereenigd, dan zou het zendingsbureau bij het zendingscentrum worden ondergebracht. Daardoor zou de zendingpropaganda meer doeltreffend kunnen worden gevoerd, terwijl ook het werk der voorbereiding voor den zendingarbeid aldaar gecentraliseerd zou kunnen worden. Ter verwezenlijking van het plan tot stichting van een zoodanig zendingscentrum is gedacht aan het (voorloopig) huren van een groot en daartoe geschikt huis, gelegen in het midden des lands en gemakkelijk te bereiken. Aldaar zou ook de zendingshoogleraar zijn woning hebben. Indien na enkele jaren zou blijken dat het zendingscentrum die levensvatbaarheid heeft, die redelijkerwijs mag verwacht worden zou tot aankoop van een huis kunnen worden overgegaan.

De kosten voor het stichten van een zendingscentrum, als hier wordt voorgesteld werden in de laatste vergadering van generale deputaten begroot op f 16.000.— per jaar in de eerste jaren; hierbij zijn dan ook de inrichtingskosten inbegrepen. Later zou kunnen blijken welk een bedrag jaarlijks voor de exploitatie zou worden vereischt.

De commissie van vooropleiding, wier belangen immers zoo nauw bij een dusdanig zendingscentrum betrokken zijn, voteerde f 8000.— voor het jaar 1943/1944 (1 Juli tot 30 Juni) en zal naar verwacht mag worden ook voor de komende jaren dezelfde gedragslijn volgen; zoodat van de synode gevraagd moet worden eveneens een bedrag van f 8000.— beschikbaar te stellen per jaar. Op die wijze alleen kunnen de kerken verkrijgen een instelling die zoowel voor het werk der vooropleiding als ook voor de activeering van geheel ons zendingleven van het hoogste belang te achten is.

Sinds den aanvang van het zendingswerk in zuiver kerkelijke banen heeft de synode steeds de behartiging van de algemeene zendingpropaganda en de verzorging van de zendingbibliotheek in handen van generale deputaten gesteld; de synode van Arnhem (1930) deed evenzoo toen zij overging tot de oprichting en instandhouding van een zendingsbureau. Het zou dus geheel in de tot dusver gevolgde lijn liggen,

wanneer bij het stichten van een zendingscentrum en de instandhouding daarvan op dezelfde wijze werd gehandeld en deze zaak in handen van generale deputaten werd gesteld.

Mocht de synode met het tot hiertoe betoogde accoord kunnen gaan, dan ware te besluiten om over te gaan tot de oprichting en instandhouding van een zendingscentrum en de uitvoering daarvan op te dragen aan de te benoemen deputaten voor de zending. Waar deputaten dit thans voorstellen noemen zij hier ook de voorwaarden waarop dit huns inziens zou dienen te geschieden:

1° dat het zendingscentrum moet gevestigd worden in een plaats midden in het land, waaruit volgt dat het zendingsbureau met de bibliotheek daarheen verplaatst wordt en waarbij de synode besluite dat de zich thans in de bibliotheek der Theologische Hoogeschool bevindende boekwerken over de zending overgebracht worden naar de bibliotheek van het zendingscentrum;

2° dat deputaten gemachtigd worden, onder verantwoordelijkheid aan de volgende generale synode, het voor het zendingscentrum noodzakelijke personeel te benoemen en te instrueeren;

3° dat de te benoemen deputaten daartoe besteden mogen een bedrag van f 8000.— per jaar;

4° dat de commissie voor vooropleiding voor de dan volgende 2 jaren eenzelfde bedrag voteere als zij reeds deed voor 1943 tot 1944 (Juli tot Juni), waarvan de synode de wenschelijkheid uitspreke.

Deputaten wenschen dit aldus uitgestippelde plan tot stichting en instandhouding van het zendingscentrum bij de synode krachtig aan te bevelen.

41. De financiën.

Volgens art. XXVII der Zendingssorde hebben de deputaten rekening en verantwoording te doen van de gelden der generale zendingskas en van alles wat daarmede in verband staat. Hiervan wenschen zij het volgende te rapporteeren:

1° Quaestores.

Door de generale synode van 1939 (Acta art. 213 sub 1) werd besloten aan de te benoemen deputaten voor de zending de benoeming en instrueering van quaestores naar art. XXVI der Zendingssorde op te dragen.

Ter uitvoering van deze opdracht hebben deputaten in hun vergadering van 26 October 1939 twee quaestores benoemd, n.l. dr Th. Ruys Jr te Lisse tot eersten quaestor en ds W. Breukelaar tijdelijk tot tweeden quaestor in afwachting of dr W. G. Harrenstein — in verband met zijn benoeming tot legerpredikant in algemeenen dienst — in de gelegenheid zou zijn als tweede quaestor te blijven fungeeren. Waar zulks inmiddels niet mogelijk bleek, is ds Breukelaar tot aan zijn overlijden in 1940 als tweede quaestor in functie gebleven, waarna door deputaten als zoodanig benoemd is ds A. Schweitzer, emeritus predikant te Amsterdam (thans te Ermelo), die door de generale synode in de vacature-ds W. Breukelaar als deputaat voor de zending (voor Noord-Holland) was benoemd.

Aan de quaestores is dezelfde instructie gegeven als de vorige drie jaren voor de quaestores heeft gegolden, terwijl tevens besloten werd dat de quaestores zich bij de administratie en het beheer zouden hebben te houden aan de bepalingen der generale synode betreffende kerkelijke administratie en beheervoering.

Geheel dienovereenkomstig is door de quaestores het beheer gevoerd.

2° Mededeelingen betreffende het beheer.

Waar het boekjaar der generale kas samenvalt met het kalenderjaar, loopt dit verslag over de jaren 1939, 1940, 1941 en 1942, dus slechts tot 31 December 1942. Gaarne zullen echter — desgewenscht — aan de synode ook alle inlichtingen worden verstrekt betreffende de ontvangsten en uitgaven van 1 Januari 1943 af.

In verband met de omstandigheid, dat sedert Mei 1940 alle contact met Indië verbroken is, kan dit rapport slechts zeer onvolledig zijn. Alle posten, waarover wel aan vorige synoden werd gerapporteerd maar waaromtrent thans geen gegevens ter beschikking staan, zijn ditmaal weggelaten. Op de balans worden ze slechts pro memorie vermeld. De toegezegde subsidies blijven gereserveerd en zijn op de rekening opgevoerd.

De gelden die bij den eersten quaestor binnenkomen worden door hem geregeld (gewoonlijk maandelijks) overgemaakt aan de Ned. Handelmaatschappij ter bijschrijving op de rekening-courant. Een gedeelte van deze gelden wordt — telkens voor 1 jaar — in prolongatie gegeven.

Bij den Postchèque- en girodienst is een eigen giro-rekening genomen, onder nr. 370600 ten name van den „Quaestor van de generale kas van de zending der gereformeerde kerken” te Lisse. Van alle ontvangsten wordt geregeld in *Het Zendingblad* verantwoording gedaan.

Voor het bijhouden der boeken en het opmaken van de balans wordt de eerste quaestor bijgestaan door den heer W. L. Verschoor te Voorburg (voorheen beambte aan het zendingsbureau), die hiervoor een jaarlijksche toelage van f 200.— ontvangt.

De effecten, die eigendom zijn van de zending bevinden zich bij de Ned. Handelmaatschappij in een safe-loket, waartoe alleen de beide quaestores (of de andere gemachtigden — zie sub 3) gezamenlijk toegang hebben. De sleutel van het loket berust bij den eersten quaestor, terwijl de tweede quaestor den sleutel bezit van de trommel, waarin de stukken zich bevinden.

In verband met het sub 7 genoemde bestaat echter het effecten-bezit der zending thans nog slechts uit enkele obligaties tot een totale boekwaarde van f 356.—

Bevonden zich voorheen ook de effecten welke de N.V. Gebr. Zomer & Keuning's Uitgevers-Maatschappij als onderpand voor de richtige naleving van het met haar gesloten accoord voor de uitgave van *Het Zendingsblad* ter beschikking van deputaten had gesteld (welk onderpand minstens f 35000.— moet bedragen) in het safe-loket, thans bevinden deze effecten zich sinds eenigen tijd bij de Nederlandsche Handelmaatschappij in „open bewaar-geving”. Het feit dat voorheen, zoowel bij uitloting van obligaties, als bij het vervallen der coupons en het beschikbaar-stellen van dividenden, telkens de medewerking der quaestores noodig was, maakte deze wijziging wenschelijk. Contractueel is echter vastgelegd, dat omwisseling der effecten niet mag plaats vinden, tenzij met toestemming van deputaten.

Eveneens bevond zich op 31 December 1942 in het safe-loket de hypotheek-grosse, welke de firma G. F. Hummelen als onderpand voor de richtige naleving van het contract inzake de uitgave van den zendingskalender in handen van deputaten heeft gesteld (welk onderpand minstens f 4000.— moet bedragen).

3° *Betalingen.*

Voor elke uitbetaling door de Ned. Handelmaatschappij is steeds een schriftelijke opdracht noodig, welke door de beide quaestores moet zijn geteekend. Bovendien zijn de leden van het moderamen hiertoe gemachtigd, waartoe ook hun handteekeningen bij de Ned. Handelmaatschappij zijn gedeponneerd. Slechts enkele malen is dit in de laatste jaren noodig gebleken, toen de eerste quaestor gedurende eenige maanden niet in de gelegenheid was zijn functie uit te oefenen. Ds Pol heeft toen tijdelijk de opdrachten mede onderteekend.

4° *Contrôle.*

Door „Deputaten der generale synode voor advies inzake de finantieele contrôle”, door de synode van 1939 benoemd (Acta art. 137) zijn ook een aantal adviezen gegeven inzake de administratie van de generale kas der zending. Deze adviezen zijn door de quaestores opgevolgd.

Voorts wordt jaarlijksch de administratie der generale kas in haar geheel gecontroleerd door het accountants-kantoor G. Ph. Wielenga te Rotterdam, dat zijn werkzaamheden tot volle tevredenheid van deputaten verricht. De desbetreffende rapporten over de jaren 1939, 1940, 1941 en 1942 worden — desgewenscht — ter beschikking der synode gesteld.

5° *Kasoverzicht.*

De staat der generale kas was over de jaren 1939—1942 als volgt:

1939	Ontvangsten . . .	f	87.314.71
	Uitgaven . . .	-	89.845.99
	Nadeelig saldo . . .	f	2.531.28
1940	Ontvangsten . . .	f	91.759.25
	Uitgaven . . .	-	89.512.10
	Voordeelig saldo . . .	f	2.247.15
1941	Ontvangsten . . .	f	114.254.50
	Uitgaven . . .	-	114.375.60
	Nadeelig saldo . . .	f	121.10
1942	Ontvangsten . . .	f	108.018.93
	Uitgaven . . .	-	115.845.50
	Nadeelig saldo . . .	f	7.826.57

De meening die bij velen in den lande schijnt te heerschen, dat de generale kas in deze oorlogsjaren zeer in omvang zal toenemen, wordt door bovenstaande cijfers wel voldoende gelogenstraft. Wel kon gelukkig steeds aan alle verplichtingen worden voldaan, maar van bijzondere kapitaalvorming is geen sprake geweest. De oorzaak hiervan moet eensdeels worden gezocht in het feit dat er uit Indië in het geheel geen gelden binnenkwamen, en anderdeels in het feit dat de uitgaven in eigen land gestegen zijn. Wel stond hier natuurlijk tegenover dat er ook geen geld naar Indië kon worden overgemaakt, maar met de vele uitgaven in Nederland wordt over het algemeen veel te weinig rekening gehouden. Zoo is en wordt naast de vaste jaarlijksche

uitgaven aan pensioenen, zendings-professoraat, Zendings-Bureau, Zendings-Consulaat, Zendings-Raad enz., bovendien nog maandelijks onder meer een zeker bedrag uitgekeerd aan familieleden hier te lande van zendingsarbeiders in Indië die door het verbroken contact geen geld uit Indië konden ontvangen en daardoor in financiële moeilijkheden dreigden te geraken, alsmede aan zendingsarbeiders die met verlof hier te lande waren en niet konden terugkeeren naar hun arbeidsveld.

Ook voor het verlenen van deze voorschotten vragen deputaten alsnog de goedkeuring der synode. De namen der betrokkenen en de uitgekeerde bedragen zullen — desgewenscht — gaarne mondeling aan de synode worden medegedeeld.

6. Legaten.

In de jaren 1939/1942 zijn de volgende legaten ontvangen:

1939	f 2000.—	
	- 1000.—	
	- 500.—	
	- 200.—	
	<hr/>	
	f 3700.—	f 3700.—
1940	f 200.—	
	- 150.—	
	- 125.—	
	<hr/>	
	f 475.—	f 475.—
1941	f 865.—	
	- 544.51	
	<hr/>	
	f 1409.51	f 1409.51
1942	f 200.—	f 200.—
	<hr/>	
	Totaal	f 5784.51

Bovendien werd in 1940 ontvangen — gezamenlijk met de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden Grondslag — een legaat van f 40.000.— van wijlen mej. Houtman te Hilversum. Het aandeel voor de zending bedroeg dus f 20.000.—.

Waar dit legaat hoofdzakelijk uit hypotheeken bestond werd slechts een gedeelte ervan in contanten uitbetaald en werd de rest onverdeeld gelaten. Met de vereeniging voor Hooger Onderwijs (Vrije Universiteit) werd overeengekomen dat door haar de administratie der hypotheeken zou worden gevoerd en dat alle baten voor de helft aan de Vrije Universiteit en voor de helft aan de Zending ten goede zouden komen. Een gedeelte der hypotheeken is inmiddels reeds afgelost. Van de overige wordt de rente geregeld ontvangen en door de Vereeniging voor Hooger Onderwijs — volgens overeenkomst — telkens voor de helft afgedragen aan de generale kas.

7° Pensioenfondsen.

Ten behoeve van de pensionneering van de arbeiders in den dienst van generale deputaten voor de zending hebben deputaten een overeenkomst gesloten met de deputaten voor de „Landelijke Samenwerking ad art. XIII”, waardoor de generale kas van de zorg voor de pensioenen van de meeste emeriti missionaire-Dienaren des Woords ontheven is.

Waar de generale kas toendertijd over de hiertoe vereischte gelden beschikte, achtten deputaten — na hierover bij verschillende deskundigen advies te hebben ingewonnen — het gewenscht, hiertoe over te gaan. De pensioenen van ds L. P. Krijger, ds D. K. Wielenga (thans Mevr. de wed. ds Wielenga) en de toekomstige pensioenen van dr F. L. Bakker, prof. dr J. H. Bavinek, dr H. Bergema, ds A. Pos en ds J. A. C. Rullmann komen daardoor finantieel niet meer ten laste van de generale kas, maar voor rekening van de „Landelijke Samenwerking”.

Hiertoe is door de generale kas als inkoopson een bedrag ineens gestort moeten worden van f 54408.—, terwijl voorts voorloopig nog ruim f 5000.— per kwartaal moet worden betaald, welk bedrag echter in de komende 20 jaar geleidelijk zal verminderen. In verband hiermede is vrijwel het geheele effecten-bezit der Zending overgedragen aan de „Landelijke Samenwerking” (zie sub 2).

Het desbetreffend contract — dat voor de synode ter inzage zal worden gelegd — is opgemaakt door mr G. H. A. Grosheide te Amsterdam.

Deputaten vragen voor deze handeling de goedkeuring der synode.

8° Steun aan Soedarmo.

De synode van 1939 machtigde haar deputaten om br R. Soedarmo, theologisch student aan de Vrije Universiteit bij zijn studie tot predikant te steunen met een bedrag van ten hoogste f 300.— per jaar, onder stipulaties door deputaten vast te

stellen (Acta art. 213 sub 4). Waar deze steun metterdaad noodzakelijk bleek te zijn, is deze hem door deputaten verleend. Bovendien is hem gedurende de laatste jaren nog een voorschot gegeven van f 300.— per jaar, daar de heer S. voorheen ook nog steun ontving van zijn broeder in Indië welke gelden hem gedurende den oorlog niet konden worden gezonden. Het ligt in de bedoeling dat dit bedrag te gelegener tijd weer zal worden terugbetaald.

Deputaten hopen, dat de synode aan deze hulpverleening haar goedkeuring zal hechten.

9° *De Macedoniër.*

Terzake van de uitgave van *De Macedoniër* werd door de generale synode van 1939 naar art. 213 sub 3 der Acta meldt, besloten: aan de te benoemen deputaten voor de zending geen opdracht te geven om wederom de uitgave van *De Macedoniër* met subsidie uit de generale kas te steunen.

Uit dit besluit der synode vloeide dus voort dat de uitgave alleen dan voortgezet zou kunnen worden, indien het mogelijk zou zijn het abonnementen-tal zoo hoog op te voeren, dat de kosten der uitgave daaruit zouden kunnen worden bestreden.

Alle daartoe aangewende pogingen zijn echter vruchteloos gebleven, zoodat — tot leedwezen van deputaten — de uitgave gestaakt is moeten worden. Met erkentelijkheid zij hier nog melding gemaakt van de loyale medewerking van de uitgeefster, de N.V. Gebr. Zomer en Keuning's Uitgevers-Maatschappij te Wageningen om de uitgave van het tijdschrift, indien eenigszins mogelijk, te bestendigen.

10° *Huishoudelijke kas.*

De huishoudelijke kas werd in de afgelopen jaren beheerd door den assessor ds N. Duursema. De huishoudelijke uitgaven hebben bedragen:

over 1939	f 1902.29
„ 1940	- 1353.81
„ 1941	- 1338.40
„ 1942	- 1330.28

Totaal f 5924.78

In deze kosten zijn begrepen alle reis- en verblijfkosten van deputaten, de kosten der vergaderingen, drukwerk, bureaukosten enz.

Ook het kasboek van den huishoudelijken quaestor, die de noodige geldmiddelen ontvangt uit de generale kas, wordt jaarlijks door het accountants-kantoor-Wielenga gecontroleerd.

11° *De storting naar Art. XXV der Zendingsorde.*

De quaestores van de meeste zendingsressorten hebben geregeld voldaan aan de verplichting om jaarlijks 10% van alle ontvangsten af te dragen aan de generale kas. Enkele quaestores zijn in het afdragen van deze 10% echter zeer traag, ook al omdat ze zelf vaak de gelden der kerken ongeregeld of te laat ontvangen.

Het komt deputaten dan ook wel gewenscht voor dat ook ditmaal de synode, evenals de vorige synoden zulks deden, de kerken met nadruk op haar verplichtingen wijze.

12° *Huidige stand der financiën.*

Om verschillende redenen komt het deputaten niet gewenscht voor, thans een balans te publiceeren. Eén dier redenen is wel deze dat zulk een balans onder de huidige omstandigheden een zeer onvolledig — en misschien ook onjuist — beeld van de bezittingen der zending zou geven.

Wel zijn op de balans alle nog te verwachten baten opgenomen en zijn anderzijds de nog uit te betalen salarissen en subsidies daarop opgevoerd, maar of — en in hoeverre — deze baten ook metterdaad zullen worden ontvangen en de, door de synode van 1939 toegezegde, subsidies zullen moeten worden uitbetaald, valt op het oogenblik in het geheel niet te zeggen. De algemeene positie der generale kas is hierdoor dan ook — al baart zij nog geen oogenblikkelijke zorg — evenmin onverdeeld gunstig te noemen. Er zijn daarvoor te veel onzekere factoren in het geding.

13° *Extra-collecte.*

Van de aan hen verleende machtiging om — zoo noodig — van de kerken een extra-collecte voor de generale kas te vragen hebben deputaten in de voorbijgegangene jaren geen gebruik behoeven te maken. In verband met het sub 12 opgemerkte voorzien zij echter, dat het aanvragen van zulk een extra collecte in de komende jaren wel noodig zal zijn. Wanneer het contact met Indië weer zal zijn hersteld, zullen er immers waarschijnlijk tal van betalingen moeten geschieden, waartoe de generale kas dan zonder een extra versterking harer middelen, wel eens niet in staat zou kunnen zijn.

Deputaten vragen daarom van de generale synode machtiging om, wanneer dit noodig mocht blijken, van de kerken eenmaal of meermaals een extra collecte ten behoeve van de generale kas te vragen.

Met deze mededeelingen betreffende de financiën meenen deputaten thans te kunnen volstaan. Mocht de synode nog verdere inlichtingen wenschen dan zullen zij deze gaarne — voor zoover mogelijk — mondeling ter vergadering verstrekken.

42. *Slotopmerkingen.*

Ter aanvulling van het rapport over de generale kas diene het volgende:

1939	Ontvangsten	f 1261.05
	Uitgaven	- 1132.48
	Saldo	f 128.57
1940	Ontvangsten	f 928.73
	Uitgaven	- 797.42
	Saldo	f 131.31
1941	Ontvangsten	f 1715.86
	Uitgaven	- 1611.87
	Saldo	f 103.99
1942	Ontvangsten	f 1445.57
	Uitgaven	- 1183.52
	Saldo	f 282.05

Deputaten wenschen ook nog de volgende opmerking te maken aangaande het zendingsexamen.

Eenige ongelijkheid werd geconstateerd tusschen wat de synode van Sneek besloot inzake de tegenwoordigheid van 2 zendingsdeputaten bij de examinatie voor zendingszuster en de voor de missionaire artsen en verplegend personeel gemaakte bepaling die als eisch stelt een testimonium, afgegeven door den zendingshoogleeraar, waaruit blijkt dat men zijn onderwijs met vrucht heeft gevolgd.

Deputaten willen de synode de vraag voorleggen, en dat in overleg met prof. Bavinck, of het niet gewenscht is deze ongelijkheid op te heffen en wel in dien zin, dat ook voor de artsen en het verplegend personeel door den zendingshoogleeraar examen worde afgenomen in tegenwoordigheid van twee zendingsdeputaten.

In verband met de bijzondere omstandigheden, waaronder wij thans leven, achten deputaten het noodzakelijk, dat voorzieningen worden getroffen met het oog op het tijdstip dat het contact met Indië weer zal zijn hersteld, opdat dan aanstonds de noodige maatregelen kunnen genomen worden om den goeden gang van zaken te bevorderen.

Deputaten stellen daarom voor, dat de synode uitspreke:

1° dat deputaten gemachtigd worden om, wanneer het zendingsveld weer open komt, alle verrekeningen van bestaande subsidies te doen; en verder in de omstandigheden die zich dan kunnen voordoen naar hun beste weten te handelen;

2° dat een buitengewone vergadering van de synode zal gehouden worden wanneer deputaten dit noodig achten opdat zij dan aan de synode voorstellen kunnen doen, die alsdan noodig zijn.

*Namens de deputaten der generale synode van 1939
voor de zending onder heidenen en Mohammedanen:*

P. C. DE BRUYN, *1ste scriba.*

13 Mei 1943.

BIJLAGE XXIII.

Art. 76.

RAPPORT inzake de geestelijke bearbeiding der verstrooide gereformeerden in Nederlandsch-Indië, van de deputaten der generale synode van Sneek 1939, aan de generale synode van de Gereformeerde Kerken, die D.V. samenkomen te Utrecht in het jaar 1943.

Aan de generale synode te Utrecht.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

Voor de achtste maal komen de deputaten voor de geestelijke bearbeiding van de verstrooide gereformeerden in Nederlandsch-Indië om rapport uit te brengen over den door hen verrichten arbeid.

Werd tot dusver in hun rapporten een uitvoerig overzicht gegeven van den stand van het kerkelijk leven en van den gestadigen groei der door hen in opdracht der synode voor den verstrooiden-arbeid gesubsidieerde kerken, ditmaal moet hun rapport

wel uiterst sober wezen, omdat sinds 1940 alle contact met Indië verbroken is en niemand zeggen kan in welke omstandigheden de kerken de laatste jaren verkeerd hebben. Of de gewone kerkelijke arbeid nog doorgaat en hoe het met de verstrooiden en hun verzorging gesteld is, kan niemand hier te lande zeggen. De enkele vage geruchten, die overwoeien, geven stof te over voor gissingen, maar bieden geen enkel houvast voor het constateeren van feiten. Alleen kan met eenige zekerheid gezegd worden, dat ds G. J. Sybesma van Palembang als leger-predikant bij de strijdende troepen geweest is en daarvoor zijn arbeid op Zuid-Sumatra heeft moeten onderbreken en dat ds L. W. Korvinus, missionair dienaar des Woords te Keboemen, tijdelijk naar dat terrein is verhuisd. Van algemeene bekendheid moet worden geacht, dat ds J. H. Sillevs Smitt van Semarang in Engeland als leger- en vloot-predikant vertoeft. Omtrent alle andere predikanten verkeerden we geheel in het onzekere, wat dan nog in sterkere mate geldt van hun gemeente-leden en hun arbeid. Het eenige, dat wij in deze bange jaren konden doen, en wat in het vaderland dan ook gedaan is, was heel het in Indië tot opbloeï gekomen kerkelijk leven telkens weer in de gebeden voor den troon van den Almachtige brengen, in Wiens Vaderhanden wij hen even veilig geborgen weten als onszelf. Moge de tijd spoedig komen, waarin het verbroken contact weer hersteld is en geve de Heere ons dan de vreugde veel goeds te mogen hooren van allen en alles, waarover wij thans vaak in zorgen zijn.

Voor de deputaten gaf het uitblijven van alle rapporten een beperking van arbeid, waarin zij hadden te berusten. Alleen in het jaar 1939 konden zij geheel in overeenstemming met het advies der classis Batavia subsidies verstrekken tot een bedrag van ruim f 16.000,— in welk bedrag ook begrepen is het subsidie van f 1.000,— voor de kerk van Curaçao. In de volgende jaren werden geen gelden overgemaakt. Vele kerken in het vaderland vroegen met het oog daarop of de jaarlijksche collecte voor de verstrooiden nog wel gehouden moest worden. De deputaten hebben daarop steeds weer geantwoord, dat dit wel moest geschieden omdat deze collecte door de synode van Sneek was voorgeschreven en dat bovendien de gelden noodig waren. Daar zijn in de eerste plaats de gezinnen en de kinderen der predikanten van de kerken in Indië, die in Nederland vertoeven, die door het uitblijven der geldzendingen uit Indië in moeilijke omstandigheden dreigden te geraken. In de tweede plaats moeten voor art. XIII de bedragen gestort worden, die in gewone omstandigheden door de kerken in Indië zelf worden overgemaakt. Gelijk vanzelf spreekt zijn al deze bedragen uitgekeerd onder het beding, dat ze te bestemder tijd met de aan de kerken in Indië uit te keeren subsidies zullen verrekend worden. Dat de kerken in Nederland het klemmende van dezen nood-toestand hebben verstaan, kan blijken uit het feit, dat de bedragen der gehouden collecten in de afgelopen jaren vrijwel constant bleven, terwijl ze voor 1942 zelfs een belangrijke stijging vertoonden. Hoe noodig dit is, moge blijken uit het bedrag, dat over het eerste halfjaar van 1943 voor deze doeleinden reeds is uitbetaald en dat niet minder dan bijna f 15.000,— bedraagt. Dit bedrag is hoog, maar de grootte ervan wordt mee hierdoor veroorzaakt, dat voor de kerk van Curaçao in begin 1943 ineens betaald werd het jaarlijksch subsidie van f 1.000,— over de jaren 1940—1943.

Deputaten of hun moderamen vergaderden op ongeregelde tijden. Uit hun kring werd niemand door den dood weggenomen. Alleen moesten ze hun voorzitter, prof. dr K. Dijk, door bijzondere omstandigheden, langen tijd missen. Hun quaestor, mr H. Bos Kzn, werd in zijn arbeid zeer belemmerd door het feit, dat alle door hem aan de synode van Sneek ingezonden bescheiden, waaronder het kasboek en het tabellarisch registerboek, spoorloos verdwenen zijn. Alle verrichte pogingen om het verlorene op te sporen bleven vruchteloos. Hij dringt er ten sterkste op aan, dat het moderamen dezer synode diligent zij en anderen, die helpen kunnen, opwekke dit te zijn, opdat deze stukken hen weer kunnen worden ter hand gesteld.

U in al uwen arbeid der zegen des Heeren toebiddend,

namens de deputaten voornoemd:

dr W. G. HARRENSTEIN, rapporteur.

BIJLAGE XXIV.
Art. 81.

RAPPORT van den archivaris van het generaal
archief der kerken.

*Aan de generale synode van de gereformeerde kerken,
vergaderd te Utrecht, Juni 1943.*

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Inzake het generaal archief der kerken moge u, door mij als *archivaris*, het volgende worden gerapporteerd.

Het archief bevindt zich tot op heden nog in de kluis in de Westduinkerker te 's Gravenhage; 'n opmerking, die in normale tijden wellicht overbodig zou zijn, maar thans niet zonder beteekenis is. De Westduinkerker toch ligt *binnen* de zône, die — krachtens de evacuatie-maatregelen — ontruimd is moeten worden, zoodat aanvankelijk ook het archief scheen te zullen moeten verhuizen. Gelukkig echter heeft de kerkeraad van 's Gravenhage-West nog ter elfder ure de toestemming weten te verkrijgen, dat bij uitzondering de Westduinkerker voor de godsdienstoefeningen des Zondags in gebruik mocht blijven, waardoor ook het generaal archief alsnog ter plaatse blijven kon. Rekening dient echter te worden gehouden met de mogelijkheid, dat — indien de ontwikkeling der oorlogsgebeurtenissen zulks noodzakelijk maakt — deze verleende faciliteit weer zal worden ingetrokken. In overleg met het moderamen der generale synode van Sneek/Utrecht zijn daarom door mij de noodige maatregelen getroffen, om in dat geval het archief naar elders over te brengen. Op 'n desbetreffend verzoek heeft de kerkeraad van Amsterdam hiertoe de kluis in de Nassaukerker (waarin het archief voorheen werd bewaard) weder welwillend beschikbaar gesteld. We zijn dus op een eventueele verhuizing van het archief op korten termijn voorbereid.

Het archief bevindt zich overigens in behoorlijken toestand, al kon de ordening der diverse stukken, die betrekking hebben op de synode Sneek/Utrecht nog niet geschieden, daar deze stukken (in verband met de eerst onlangs plaats gehad hebbende sluiting dezer synode) nog lang niet alle in het archief zijn gedeponereerd. Een gedeelte ervan bevindt zich nog onder berusting der scribae, terwijl er ook nog stukken ten huize van wijlen dr Keizer moeten zijn. Hiernaar zal een onderzoek worden ingesteld.

Met het aanleggen van een klapper-in-kaartsysteem op de Acta der onderscheidene synoden is voortgegaan, zoodat ook deze arbeid vordert.

Voor wetenschappelijk onderzoek zijn in den loop der voorbijgegangene jaren enkele belangrijke archiefstukken uitgeleend, waarbij steeds de waarborg is gegeven, dat deze tijdens de uitleening op een veilige, brandvrije plaats zouden worden bewaard.

Wat het besluit van de generale synode van Sneek betreft om „een algemeenen oproep te richten tot kerkeraden en particulieren om stukken, die van historische waarde zijn voor onze kerken, welwillend aan het archief af te staan” kan worden gerapporteerd, dat aan dezen oproep — indien hij al door de kerkeraden is vernomen? — in het geheel geen gehoor gegeven is.

Voorts is aan den archivaris en aan de deputaten voor het toezicht op het archief de gedachte in overweging gegeven, die door prof. Nauta op de vorige synode werd geopperd, om aan de kerken te verzoeken „de plaatselijke archieven vóór 1892 of een ander nader te bepalen jaar ter bewaring en in bruikleen af te staan aan het synodaal archief” en is hun verzoekt, hierover aan de volgende synode te rapporteeren.

Door de bijzondere tijdsomstandigheden heeft dit overleg echter nog niet plaats gehad, zoodat bij dezen het verzoek tot uw vergadering wordt gericht, de desbetreffende opdracht aan den archivaris en de deputaten voornoemd te willen verlengen. Gelet op het hierboven medegedeelde mag echter worden betwijfeld, of 'n eventueel dergelijk verzoek veel weerklank bij de kerken vinden zou!

Wat tenslotte mijn arbeid als *adviseur voor de kerkelijke archieven* betreft: enkele verzoeken om advies, voornamelijk betreffende de inrichting der archieven en van de registers voor den kerkelijken stand, zijn door mij ontvangen, waarop — zooveel mogelijk — alke gewenschte inlichtingen zijn verstrekt.

Uw vergadering bij al haar werkzaamheden de leiding des Heiligen Geestes toebiddend,

met heilbede en broedergroeten,

TH. RUYS Jr,

archivaris en adviseur voor de kerkelijke archieven.

BIJLAGE XXV.
Art. 86.

RAPPORT van de deputaten voor den geestelijken
arbeid in het IJsselmeergebied.

In handen van commissie IV werd gesteld het uitvoerig rapport over de werkzaamheden van de deputaten voor de geestelijke belangen van het IJsselmeergebied.

De opdracht aan deputaten was, kort saamgevat:

- 1° waken voor de geestelijke belangen der gereformeerden in het IJsselmeergebied;
- 2° bevordering van de ontwikkeling en instandhouding van het zelfstandige kerkelijke leven;
- 3° steun te bieden aan de randkerken, die in het gedrang komen;
- 4° steun te bieden aan christelijke organisaties voor geestelijke en lichamelijke ontspanning.

1. De quaestor der deputaten, de heer H. Tromp, kon sedert Mei 1941 wegens ernstige ziekte niet meer aan de werkzaamheden deelnemen. Voor vervanging had de synode geen aanwijzing gegeven. Naar den regel hier geldend moest de classis Harderwijk een plaatsvervanger aanwijzen. Deputaten hebben hiervoor den heer W. van der Kolk Jr, kassier boerenleenbank te Bunschoten voorgedragen. Uit het zwijgen der classis op deze voordracht hebben deputaten opgemaakt, dat er bij de classis geen bezwaar bestond.

In het gebeurde vinden deputaten aanleiding voor te stellen in de toekomst één of twee secundi te benoemen.

2. Afwerking van den arbeid in den Wieringermeerpolder.

In het afgesloten synodale tijdperk hebben deputaten nog bemoeienis gehad met de kerk te Slootdorp en Wieringerwerf. In deze beide kerken heeft zich het leven zoo voorspoedig ontwikkeld, dat van afwerking gesproken kan worden; ze kunnen zich voor een volgend tijdperk zonder finantieelen steun redden. Thans zijn er in dezen polder drie kerken, waarvan twee reeds tot bloei gekomen zijn en de derde kerk voorspelt een mooien bloei en een goeden oogst.

a. Slootdorp. Deze gemeente stichtte een nieuw kerkgebouw van f 32000.— en beriep een eigen dienaar des Woords. In dien tijd was het noodig, dat deputaten den moed stimuleerden en zij beloofden hulp, indien alle krachten in eigen kring werden ingespannen. Met den steun van deputaten is het werk aangepakt en God heeft het gezegend. Begin 1940 kon het eenvoudige, degelijke kerkgebouw in gebruik worden genomen.

Korten tijd na de ingebruikneming van het kerkgebouw is cand. Goede, aldaar als hulpprediker werkzaam, in het ambt bevestigd; hij heeft het werk onder den zegen Gods gelukkig aangepakt.

Moest eerst gesteund worden met een niet onaanzienlijk bedrag, al spoedig groeide de gemeente, zoodat in 1942 deze kerk geheel in eigen behoeften kon voorzien.

Zoo zijn de zorgen van deputaten voor de kerk van Slootdorp geëindigd. God stelle deze kerk tot een licht in het midden van dit aan de zee ontwoekerde land.

b. Wieringerwerf. Ook hier groeide het kerkelijk leven voorspoedig. Het kerkgebouw was al in een vorige periode opgetrokken. In Mei 1940 werd candidaat Van Twilkert als dienaar des Woords bevestigd. De groei der gemeente en de voorspoed in het bedrijfsleven werkten mee, om heel spoedig in eigen behoeften te kunnen voorzien.

In 1940 was de steun van deputaten nog aanzienlijk, niet minder dan f 1600.—; in 1941 f 1300.—; voor 1942 kon met f 750.— worden volstaan en in 1943 is geen steun meer noodig.

Wij wenschen, zoo vervolgen deputaten, het scheepje van deze kerk met haar bemanning een gezegende vaart.

a. De randkerken.

1° Wieringen. Aldaar is in 1941 cand. Schenkeveld beroepen, die er reeds als hulpprediker werkzaam was. Van dezen tijd af is er een zichtbare vooruitgang, die zich finantieel afteekent in de aanzienlijke vermindering van den schuldenlast en een afnemende subsidie van uw deputaten. Deze gaat in dalende lijn: aanvankelijk f 1600.—, in 1940 en 1941 f 1500.—, in 1942 f 1250.— en in 1943 f 750.—.

De bevolking is tamelijk vlottend; in 1942 werd $\frac{1}{6}$ deel van het zielental afgeschreven en ten deele vervangen door anderen. Meer uitbreiding is voorloopig niet te verwachten.

De offervaardigheid der gemeente is stijgende; de collecten zijn in enkele jaren meer dan verdubbeld. Het beroepingswerk kon zonder steun van buiten ter hand worden genomen en wanneer de schuldenlast, die indertijd zeer zwaar was, verminderd zal zijn, kan de bijdrage van deputaten geheel gemist worden.

2° Kolhorn. Deze kleine randgemeente heeft nog voortdurend behoefte aan steun. Het reeds bouwvallige kerkje is gevorderd door de Deutsche Wehrmacht; de samenkomsten der gemeente worden gehouden in het kerkgebouw der Ned. Herv. gemeente. Deputaten hebben f 1000.— toegestaan voor een nieuw kerkgebouw, waarvoor de grond is aangekocht. Er is dringend behoefte aan een nieuw kerkgebouw; aan de kerken is een circulaire gezonden om finantieelen steun te verleen.

Zoo zien we het leven ook in deze randkerk uitwendig en inwendig groeien. Wie had voor eenige jaren durven denken, dat in het zoo moderne Kolhorn een gereformeerde kerk zou zijn, die het licht van het Evangelie zoo helder zou doen stralen in dezen donkeren hoek van Noord-Holland?

3. Het werk in den N.O.-Polder.

Hier is een groot werk begonnen, dat deputaten telkens voor nieuwe vragen plaatst. Vooreerst is deze polder veel grooter — 48000 H.A. tegen de Wieringermeer 20000 H.A. —, waardoor het veel moeilijker is de gedachte vast te houden, dat het werk moet opgedragen worden aan de bestaande randkerken. Practisch brengt dit groote

bezwaren mee, zoo voor de kerk te Kampen, die de kampen te Schokland en Ens op een afstand van 20 K.M. heeft te verzorgen; voor Blokzijl is de verzorging van dorp B op 16 K.M.

De gedachte aan kerkstichting dringt zich vanaf het begin sterker op; het tijdstip daartoe zal reeds aangebroken zijn, zoodra zich enkele gereformeerde gezinnen aldaar blijvend hebben gevestigd. Reeds kwam bij deputaten een schrijven in van enkele broeders te Ens, die aandrongen op de beroeping van een dienaar des Woords voor dat deel van den polder.

De kerk te Kampen benoemde er reeds vier ouderlingen, die thans als hulpkrachten dienst doen. Deze toestand mag zoo niet lang bestendig worden; noodzakelijk is het, dat ter plaatse zelf zoo spoedig mogelijk een gereformeerde kerk geïnstitueerd wordt.

Een tweede moeilijkheid is, dat het bevolken van den polder minder vlot gaat, dan verwacht was. Het land kan niet vlug bouwrijp worden gemaakt; er is geen materiaal om woningen te bouwen, evenmin voldoende voor den aanleg van wegen.

Dit alles werkt ook vertragend op de institueering van kerken; deputaten hebben nog geen grond voor kerk- en schoolbouw toegewezen gekregen.

Er zal dus nog eenigen tijd door de kerken op den rand moeten worden voortgewerkt.

Er is regelmatig voeling gehouden met de directie van den N.O.-Polder, die ondubbelzinnig blijk gegeven heeft van haar waardeering voor den arbeid der kerken. Voor de bijzondere goedwilligheid brengen deputaten in hun rapport aan de directie hun welgemeenden dank.

Er is hier een groot werk *begonnen*. Er is straks plaats voor, naar schatting, 50.000 Nederlanders. In een vorige periode is gebleken, dat onder de landbouwers een degelijke calvinistische kern is overgebleven, die in ondernemingslust en vakbekwaamheid niet achterstaan bij anderen. Steeds was er een flink percentage gereformeerden onder hen, die zich in een nieuw gebied vestigden. Deputaten wekken onze gereformeerde boeren op om wakker te zijn, om dien kloeken geest ook in dezen tijd te blijven aankweeken, waardoor ons volk voorheen zulk een goeden naam heeft verworven.

In de naaste toekomst zullen voor dit gebied groote sommen van onze kerken gevraagd worden. De enkele duizenden guldens die uw deputaten in kas hebben, zijn lang niet toereikend om slechts één kerkgebouw te stichten. En het is niet te zeggen, hoevele er noodig zullen zijn, zij het ook als voorschot. Het is de vraag, of het niet noodzakelijk is, afzonderlijk geld in te zamelen voor de stichting van kerken in den N.O.-Polder.

4. *Arbeid van de randkerken in den N.O.-Polder.*

a. Kerk te Oldemarkt. Op 13 K.M. ligt het kamp Kuinre. Hier werkt sedert 1941 cand. Munnik. Het getuigenis van zijn werk is gunstig.

4 K.M. ten Zuiden van Kuinre ligt het kamp Luttelgeest, waar ook het werk is aangevangen.

b. Kerk te Blokzijl. Van hieruit wordt het dorp A en tijdelijk dorp B verzorgd. Cand. Zijlstra is aan de gemeente te Blokzijl voor den arbeid in den polder toegevoegd.

Elke kerk hebben deputaten gesubsidieerd voor een hulpprediker en alle kosten, aan den arbeid verbonden gedekt.

c. Kerk te Stad-Vollenhove.

Samenspreking met de kleine gemeente over den arbeid in den polder leidde er toe, dat candidaat Tjadens in 1941 voor dat werk werd benoemd, die tevens de gemeente Stad-Vollenhove zou dienen. Hij toonde zich een man te zijn uitnemend geschikt voor dit pionierswerk. In 1942 reeds verzocht de gemeente hem als dienaar des Woords te mogen beroepen. In Mei van dat jaar is hij in het ambt bevestigd; zijn werk gaat krachtig voort, hij heeft voor de vervulling van deze taak bijzondere talenten ontvangen. De gemeente groeit; de aanvankelijke steun van f 1200.— kon reeds tot f 950.— worden verminderd. Voorts is dit werk zoo gegroeid, dat deputaten in beginsel besloten hebben voor Stad-Vollenhove nog een hulpprediker te zoeken.

Hier is wel verblijdende zegen te aanschouwen, zoowel in de opleving der gemeente als in den arbeid onder de arbeiders in den polder.

d. Ambt-Vollenhove verzorgt in samenwerking met St. Jansklooster het kamp te Cadoelen met 300 man.

e. Aan de kerk te Kampen zijn toegewezen de kampen te Ramspol, Zwarte-meer, Ens en Schokland.

De moeilijke omstandigheden, waaronder de onderscheiden randkerken in den polder moeten werken, heeft de vraag doen opkomen, of het ook mogelijk is een dienaar des Woords te benoemen, die leiding geeft aan en opzicht houdt over al het werk in den N.O.-Polder. Bij deze vraag doen zich allerhande moeilijkheden voor: aan welke kerk moet de dienaar des Woords verbonden worden; waar moet hij zich vestigen; welk karakter draagt zijn arbeid; moeilijkheden, die nog niet genoegzaam onder het oog

zijn gezien en wier oplossing naar deputaten hopen, in een volgende periode zal gevonden worden. Zij vertrouwen, dat de synode aan volgende deputaten in deze richting een opdracht zal geven, opdat het werk tot volle ontwikkeling kan komen.

Uw commissie heeft met groote waardeering voor den arbeid der deputaten van dit rapport kennis genomen.

Ten aanzien van de gestelde vraag of het mogelijk zal zijn, een dienaar des Woords voor den geheelen N.O.-Polder te benoemen, die leiding geeft en toezicht houdt op al het werk in den polder, is uw commissie van oordeel, dat de uitvoering van zulk een plan aan ernstig bedenken onderhevig is. Deputaten hebben de moeilijkheden zelf reeds geformuleerd en uw commissie ziet daarvoor ook geen oplossing.

Het komt uw commissie voor, dat de eerder in het rapport aangegeven weg juist is te achten, wanneer nl. in het centrum van den N.O.-Polder zoo spoedig mogelijk een kerk wordt geïnstitueerd, die dan met steun van deputaten een dienaar des Woords beroept, aan wie de leiding voor heel het verdere pionierswerk kan worden opgedragen.

Ten slotte stelt uw commissie voor: [volgt in art. 86].

BIJLAGE XXVI.
Art. 90.

RAPPORT van commissie II inzake het verzoek van de particuliere synode van Noord-Holland om in te voegen een aanvulling in de K.O. tusschen de artikelen XII en XIII.

Aan de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, vergaderd Juni 1943 te Utrecht.

Weleerwaarde en eerwaarde heeren en broeders,

In handen van commissie II werd door uw vergadering gesteld een schrijven van de particuliere synode van Noord-Holland, waarin deze synode u verzoekt een aanvulling aan te brengen in de Kerkenordening, tusschen art. XII en XIII en wel van den volgende inhoud: „Zoo het geschiedt, dat dienaren geroepen worden tot een functie, waarin zij, zonder dat hun dienst in een bepaalde Kerk mogelijk is, toch rechtstreeks werkzaam blijven in de verkondiging van het Evangelie, kunnen zij, met advies der classis en der provincie, van hun dienst ontslagen worden, waarbij zij, verbonden blijvende aan de kerk, die zij het laatst gediend hebben, echter den naam en de eere van een dienaar des Woords en dus de bevoegdheid eventueel Woord en Sacramenten te bedienen behouden”.

Bij dit schrijven was gevoegd, ter nadere verklaring, een te dezer zake op de vergadering van de particuliere synode van Noord-Holland uitgebracht rapport.

Uwe commissie heeft dit verzoek, mee in het licht van het daarbij gevoegde rapport, overwogen en heeft de eer daarover het volgende aan uw vergadering te rapporteeren.

De quaestie, die hier door Noord-Holland aan de orde wordt gesteld is niet nieuw. Althans op de synoden van 's Gravenhage 1914, Leeuwarden 1920, Amsterdam 1936 werd er over gehandeld en werden dienaangaande besluiten genomen.

Bij die behandeling kwamen drie dingen vast te staan.

1° Er kunnen zich gevallen voordoen van dienaren des Woords die geroepen worden tot de vervulling van een functie, die het hun onmogelijk maakt het ambtelijk werk in een bepaalde gemeente te blijven vervullen, maar waarbij de arbeid, die hun wordt opgedragen zoo geheel één is met —, of zoo nauw verwant is aan het werk, dat een dienaar des Woords in zijn ambt te doen heeft, dat er alle reden voor bestaat zulke dienaren naam en eere van dienaar des Woords te doen behouden en de daarmee samenhangende bevoegdheid om de sacramenten te bedienen.

2° In onze K.O. komt geen artikel voor, dat rechtstreeks op bovengenoemde gevallen toepasselijk is en waarnaar men zich, bij de behandeling daarvan zou kunnen richten. Prof. H. H. Kuyper heeft dat, in het door hem, te dezer zake, op de synode van 's Gravenhage 1914, uitgebrachte rapport (bijlage 98) duidelijk aangetoond met betrekking tot de hiervoor eenigermate in aanmerking komende artikelen VI, XII en XIII onzer K.O.

3° Al mag er geen artikel zijn, waarnaar in de onderhavige gevallen direct gehandeld kan worden, wel is het mogelijk art. XIII hier in toepassing te brengen, daarbij handelende naar analogie. De duidelijk aanwijsbare analogie is immers deze, dat het bij art. XIII en in gevallen, als door Noord-Holland bedoeld, gaat om dienaren,